

Академія правових наук України
Науково-дослідний інститут інтелектуальної
власності

В.С. Дроб'язко

КОЛЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ
АВТОРСЬКИМ ПРАВОМ
І СУМІЖНИМИ ПРАВАМИ.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Київ 2010

УДК 347.(77+78)

*Рекомендовано Вченою Радою Науково-дослідного
інституту інтелектуальної власності АПРН України
(протокол № 7 від 22 вересня 2009)*

Р е ц е н з е н т :

Б.Г. Прахов, кандидат юридичних наук, завідувач відділу промислової власності НДІ інтелектуальної власності АПРН України

Колективне управління авторським правом і суміжними правами. Зарубіжний досвід: монографія / Дроб'язко В.С. — К.: ТОВ “Лазурит-Поліграф”, 2010. — 166 с.

ISBN _____

У дослідженні на підставі аналізу теоретичних положень та практичного досвіду використання основних сфер та форм колективного управління авторським правом і суміжними правами розглянуто питання управління авторськими правами, деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами, діяльність організацій з управління правами на колективній основі. Значна увага приділяється питанням колективного управління авторським правом і суміжними правами у Великобританії, Франції, Швеції, Угорщині та Російській Федерації.

Видання розраховане на наукових співробітників, фахівців-юристів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів, підприємців, літераторів, митців, усіх тих, хто цікавиться проблемами удосконалення колективного управління авторським правом і суміжними правами.

ISBN _____

© Дроб'язко В.С., 2010
© Науково-дослідний інститут
інтелектуальної власності АПРН України, 2010

ЗМІСТ

Розділ 1. Управління авторськими правами	
Глава 1. Інфраструктура для реалізації авторських прав	6
1.1. Загальні положення	6
1.2. Цілі та функції авторських організацій	8
1.3. Організації з охорони і розпорядження авторськими правами	9
1.4. Видавничі організації	10
Глава 2. Колективне управління авторськими правами	11
2.1. Загальні положення	11
2.2. Виконавські права і права на трансляцію як предмет управління	12
2.2.1. Передання авторами прав	12
2.2.2. Положення видавців	14
2.3. Зарубіжні партнери	14
2.2.4. Права невідомих авторів	15
Глава 3. Дозвіл публічного виконання або трансляції охоронюваної музики	15
3.1. Обсяг і форма дозволу, розмір роялті	15
3.2. Бухгалтерський облік виконуваних і трансльованих творів	17
3.3. Відношення до використання музики без попереднього дозволу	18
Глава 4. Документація	18
4.1. Члени і клієнти організації колективного управління	18
4.2. Документація CAE	19
4.3. Зазначення творів	20
4.4. Документація WWL	20
4.5. Міжнародні картки, суфлерські листи	21
Глава 5. Розподіл і бухгалтерський облік	22
5.1. Принципи розподілу	22
5.2. Встановлення ідентичності	23
5.3. Стадії розподілу	23
5.4. Бухгалтерські звіти	24
5.5. Суми розраховані, але не виплачені	24
Глава 6. Організація колективного управління авторськими правами	25
6.1. Організаційна структура	26

6.2. Управлінські витрати і додаткові надходження	26
6.3. Комп'ютерні системи	27
6.4. Суспільно-культурна діяльність	28
Розділ 2. Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами	30
Глава 7. Твори і види використань, якими повинно здійснюватися колективне управління правами	32
7.1. Створення різних організацій для управління різними правами і правами різних правоволодільців	34
7.2. Організації колективного управління однією і тією ж категорією прав.	37
7.3. Державні та приватні організації колективного управління авторським правом і суміжними правами	38
7.4. Введення до законодавства норм, які встановлюють здійснення прав через систему колективного управління	39
7.5. Управління правами, відносно яких правоволодільці не надали організації колективного управління повноважень на представництво їх інтересів	41
Глава 8. Контроль з боку уряду за створенням і діяльністю організацій з колективного управління правами	44
8.1. Види державного контролю за діяльністю організацій з колективного управління правами	46
8.2. Принципи, застосовні за відслідковування виконань і збору винагороди	49
8.3. Адміністративні витрати організацій з колективного управління правами	50
8.4. Розподіл зібраної винагороди	51
8.5. Використання сум, зібраних для володільців прав для інших цілей	52
8.6. Організації з колективного управління правами і правоволодільці, які не є їх членами	54
8.7. Інші функції організацій з колективного управління	56
Розділ 3. Діяльність організацій з управління правами на колективній основі	57

Глава 9. Ліцензування	57
9.1. Принципи визначення ставок винагороди	58
9.2. Структура ставок	60
9.3. Переговори	64
9.4. Ліцензійні угоди	65
9.5. Взаємовідносини з користувачами	67
9.6. Спори	69
9.7. Організація роботи з ліцензування	72
Глава 10. Документація і розподіл	74
10.1. Правоволодільці	75
10.2. Твори	77
10.3. Договори	80
10.4. Сектори розподілу	82
10.5. Відомості про використаний репертуар	85
10.6. Розподіл	88
10.7. Комп'ютеризація	91
Глава 11. Управління, правові та фінансові аспекти	92
11.1. Статути	92
11.2. Внутрішні правила та інструкції.	94
11.3. Структура організації	97
11.4. Персонал організації	99
11.5. Звітність	100
11.6. Взаємовідносини з громадськістю	104
Розділ 4. Деякі національні системи	
колективного управління.	107
Глава 12. Права і обов'язки товариств	
колективного управління Великобританії	107
Глава 13. Товариства зі збору і розподілу	
винагороди Франції.	120
Глава 14. Система колективного управління	
Швеції	129
Глава 15. Система колективного управління	
Угорщини	133
Глава 16. Колективне управління авторськими	
і суміжними правами в Російській Федерації	135
Висновки	160

РОЗДІЛ 1

УПРАВЛІННЯ АВТОРСЬКИМИ ПРАВАМИ

Глава 1. Інфраструктура для реалізації авторських прав

1.1. Загальні положення

У тих випадках, коли закон існує, його практична цінність залежить від ефективності реалізації. Прийняття такого закону — це перший крок. Його ефективне застосування є найголовнішим фактором. Цього можна домогтися шляхом створення відповідної інфраструктури у вигляді авторської організації для збору і розподілу авторських гонорарів, що особливо важливо тому, що зусилля окремих авторів із забезпечення охорони власних творів можуть не дати таких самих результатів. Сучасні автори протистоять користувачам, які створюють великі та впливові групи й об'єднання, і повинні сформувавши могутній колективний фронт. За допомогою міжнародних конвенцій і взаємних угод між авторськими організаціями вони можуть забезпечити охорону всіх прав і репертуарів, що знаходяться під юрисдикцією інших організацій, забезпечуючи таким чином своїй власній аудиторії доступ до значно більшого діапазону творів і творчих досягнень.

За реалізації прав, закріплених за автором законом, дуже важливо, щоб автор міг спиратися на ефективну інфраструктуру для забезпечення охорони його прав і для сприяння в досягненні його цілей.

Оскільки автор або володільць авторських прав має зазвичай право дозволяти або забороняти деякі види використання їх творів, охоронюваних законом, автори, творці та інші володільці прав, що охороняються у рамках закону про авторське право, вже давно заснували громадські організації, створені з цією метою, або об'єдналися в них.

Сам автор не може займатися питаннями авторизації різних недраматичних музичних творів або механічного

Управління авторськими правами

відтворення музичних творів, а також збором і розподілом відрахувань за таке використання творів або за обов'язкові та інші ліцензії. Візьмемо для прикладу збір і розподіл відрахувань за використання музичного твору. Колись, до впровадження сучасних технічних новинок, музика виконувалась перед обмеженою аудиторією, яка збиралася в певному місці, і ніхто, крім цієї аудиторії, не міг насолоджуватися виконанням. Якщо інші бажали почути виконання цієї музики, їм доводилось запрошувати цього музиканта або виконавця і платити за це. З розвитком телекомунікацій і обладнання для запису, радіо- та телемовлення виконання музики і творів більше не є локальним і ефемерним. У результаті світ зменшився у масштабах і розповсюдження до його віддалених куточків стало легким завданням. Для володільців авторських прав це має неоднозначні наслідки. Їх твори не тільки можуть використовуватися у найвіддаленіших місцях, але за допомогою тих же самих технічних досягнень, на жаль, стало можливим і активне піратство в цій галузі. У подібній ситуації для конкретного автора або виконавця цілком нереально збирати належні за законом кошти за використання його твору або виконання без допомоги спеціалізованих товариств зі збору та розподілу відрахувань за їх використання.

Контроль за використанням творів та авторизація такого використання є відносно легким стосовно книг (і взагалі “друкованого слова”), складніше, коли це стосується виконання драматичних або кінематографічних творів, а ще важче — щодо музичних творів. Разом із контролем і реалізацією організаційна інфраструктура повинна забезпечити також збір і розподіл роялті від імені й на користь авторів та їх правонаступників.

Охорона інтересів авторів у суспільстві, їх прав у зв'язку з використанням їхніх творів, забезпечення найсприятливіших умов взаємодії між автором і користувачами, особливо за кордоном, найкращим чином можуть бути досягнуті через спеціалізовані організації, створені для того чи іншого виду управління авторськими правами. Такі організації є, як правило, некомерційними. Всі зібрані ними кошти розподіляються між авторами та використовуються в інтересах ав-

торів, за відрахуванням витрат на створення і функціонування такої організації.

1.2. Цілі та функції авторських організацій

Авторське товариство відіграє суттєву роль у зборі авторських гонорарів і розподілі зібраних сум серед володільців авторських прав після відрахування коштів, необхідних для покриття витрат, тобто без можливості одержання прибутку.

Без допомоги авторського товариства окремих автор не може відслідкувати всі випадки використання його творів навіть у своїй країні, не говорячи вже про використання в інших країнах. Тому для авторів дуже важливо створити національне товариство, яке враховуючи значний репертуар, тобто кількість творів, відносно яких воно здійснює розпорядження правами, буде досить добре організоване, щоб забезпечити захист доручених йому інтересів.

Це особливо справедливо у зв'язку з тим, що національне товариство забезпечить не тільки розпорядження своїм власним національним репертуаром і його охорону, а зробить це і для іноземних репертуарів, оскільки контракти про взаємне представництво укладатимуться з товариствами інших країн. На основі взаємності його власний репертуар буде в розпорядженні і під охороною в кожній із зарубіжних країн завдяки національному товариству, з яким вищезгадана угода про взаємне представництво буде укладена.

Авторські товариства крім того, що вони допомагають авторам, надають послуги і користувачам. Дійсно, без авторських товариств користувачі зіткнулись би з великими труднощами щодо встановлення з достатньою ймовірністю володільців авторських прав і навіть, якщо їх вдасться знайти, доведеться звертатися до кожного автора окремо за необхідним дозволом скористатися цими правами. Так, у багатьох випадках, наприклад, щодо творів, виконуваних у концертах, вар'єте, вокальних номерах і танцях, а також, що особливо важливо, на телебаченні і радіомовленні, організатори таких показів і передач змушені були б запитувати таку кількість дозволів, що вони б, практично перестали б їх запитувати і, отже, порушували б закон.

Управління авторськими правами

Завдяки існуванню авторських товариств, їх організацій і договорів про взаємне представництво, укладених між ними, користувачеві досить звернутися лише до свого національного авторського товариства, щоб одержати всі необхідні дозволи. Отже, шляхом однієї операції, яка забезпечує всеохоплюючий дозвіл, він одержує можливість вільного вибору творів, з яких може скласти програму за своїм уподобанням.

До цілей і функцій авторської організації або товариства, крім іншого, входить робота з: видачі дозволів на використання творів їх членів; контролю за використанням їх творів; підготовки типових контрактів між авторами і користувачами їх творами; збору роялті від різних користувачів і розподілу їх серед володільців прав; представлення юридичних консультацій і надання допомоги авторам та їх спадкоємцям; збору та розповсюдження інформації, яка відповідає запитам та інтересам їх членів; управління добровільними або добродійними фондами, які надають допомогу авторам за певних обставин; сприяння розвитку культурного життя в країні загалом. Таким організаціям доводиться також вести велику роботу з документацією, включаючи списки авторів та їх творів, не тільки відносно власних членів, а й відносно іноземних репертуарів, якими вони займаються на основі угод про представництво, укладених з авторськими організаціями інших країн.

1.3. Організації з охорони і розпорядження авторськими правами

У деяких країнах, що розвиваються, а також країнах з перехідною економікою існують як приватні, так і державні організації, які розпоряджаються авторськими правами. У деяких країнах, що розвиваються, де системи охорони авторських прав були засновані недавно, авторськими правами розпоряджаються лише державні відомства.

Ці структури можуть бути приватними або громадськими, незалежними організаціями або державними відомствами, які взяли на себе такі функції, виходячи з обставин, вимог або умов у конкретних країнах. Один з підходів

полягає в тому, що держава повинна здійснювати відносний контроль і нагляд, а також надавати фінансову підтримку тією мірою, якою це необхідно для ефективного функціонування таких організацій.

Хоча більшість первинних систем було засновано на товариствах, створених у рамках цивільного законодавства, існує ряд країн, що розвиваються, які надали перевагу створенню бюро або відомства з розпорядження авторськими правами в рамках загального права. Вважається, що подібний вибір зумовлений тим, що така система в країні, яка розвивається, добре функціонує з державною допомогою і підтримкою.

Однією з важливих функцій авторської організації є також вжиття заходів зі збереження, охорони і заохочення творчої діяльності в галузі літератури і мистецтва. Крім охорони, яку може забезпечити закон про авторське право, стає все більш очевидним, що для заохочення і надання імпульсу творчості необхідні також додаткові позитивні кроки.

Деякі країни вже заснували спеціальні фонди як обов'язкові, так і добровільні, для безпосередньої допомоги літераторам і митцям або для проведення заходів, які сприяють охороні та заохоченню творчої діяльності. Авторські організації, які самостійно розпоряджаються авторськими правами, часто засновують один або декілька спеціальних фондів для благодійних і подібних цілей. Діяльність таких фондів регламентується їх спеціальними статутами.

Існують організації, створені з метою керівництва правами виконавців або іншими суміжними правами.

1.4. Видавничі організації

У багатьох країнах Західної Європи діяльність авторських товариств стосується не тільки забезпечення прав та інтересів авторів, а й охорони інтересів видавців, головним чином у сфері управління правами музикантів-виконавців і виробників фонограм. У таких ситуаціях видавці музичних творів беруть активну участь в управлінні

Управління авторськими правами

таким товариством, входячи, як правило, до його керівних органів.

Головним завданням видавничих організацій є охорона інтересів видавничої індустрії і сприяння її розвитку з особливим наголосом на друк, редагування та торгівлю книгами та періодичними виданнями. Мета полягає в заохоченні широкого розповсюдження не тільки в своїй країні, а й за кордоном, оскільки видавнича діяльність стає все більше інтернаціональною.

Декілька видавничих організацій мають також програми, які забезпечують членів організацій можливістю одержання допомоги в управлінні їх компаніями або інформації про політику держави з видавничих питань (податки, умови торгівлі, цензура, авторські права тощо). Видавничі організації намагаються також домогтися кращого розуміння суспільством ролі книг у культурному, соціальному та економічному його розвитку¹.

Глава 2. Колективне управління авторськими правами

2.1. Загальні положення

У всьому світі права авторів вважаються особистими правами. Вони є частиною індивідуальних прав, передбачених у ст. 27 Всесвітньої декларації прав людини від 10 грудня 1948 р., та визнаються виключними правами у Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів (далі — Бернська конвенція).

Законодавці й упорядники конвенцій виходили з концепції про те, що автор може або самостійно здійснювати свої права, або доручати їх здійснення відповідно до положень цивільного кодексу про представництво. Проте технічні засоби розповсюдження музики розвинулися так, що самостійне здійснення прав виконання і мовлення самим композитором стало ілюзією.

---

¹ Международное бюро ВОИС. Инфраструктура для применения авторского права. — WIPO/CR/ZOMBA/85/3

Через масове споживання музики єдиним способом охороняти права на публічне виконання та трансляцію для композиторів і поетів-піснярів, аранжувальників і перекладачів є встановлення зв'язку між “виробниками” і “споживачами” музики. Зосередження прав на виконання і трансляцію музичних творів у віданні одного органу в кожній країні (організації колективного управління) і всебічний дозвіл на публічне виконання або трансляцію охоронюваної авторським правом музики, наданий цією організацією і становить колективне управління.

2.2. Виконавські права і права на трансляцію як предмет управління

Організація колективного управління правами повинна набути увесь спектр прав на використання і трансляцію музичних творів, якщо вона має намір задовольняти інтереси користувачів музики шляхом надання єдиного дозволу. Таке завдання з концентрації всіх прав може бути полегшене шляхом створення державної монополії. Проте сама по собі монополія не надає авторських прав організації колективного управління; без монополії або за її наявності ця організація повинна переконати авторів передати їй їхні права на виконання і трансляцію.

2.2.1. Передання авторами прав

Передання або відступлення прав на виконання і трансляцію зазвичай здійснюється за угодою асоціації або управління, підписаною автором і товариством яке збирає відрахування або організацією колективного управління. Правова форма визначається цивільним кодексом і національним законом про авторське право у даній країні. Національною формою є передання прав організації колективного управління представляти автора як із судових, так і позасудових питань.

Передання або відступлення прав обмежені за часом. По закінченні періоду членства або спливу строку повноважень автор відновлюється у своїх правах.

Управління авторськими правами

Передання або відступлення прав відноситься зазвичай до всіх музичних творів, створених певним композитором. Проте він може передавати свої права третім сторонам до вступу в організацію колективного управління. У таких випадках доводиться робити винятки, при цьому композитор зобов'язаний, наприклад, вказати ті твори, стосовно яких він не передає виконавські і права радіосповідання даний організації колективного управління. Ця організація повинна гарантувати, що вона визнає ці винятки — крім випадків, коли видавець набув цих прав і потім, своєю чергою, передав їх.

Зазвичай автори передають свої права і на майбутні твори, тобто на твори, які вони створюватимуть у період їх членства або протягом строку дії повноважень. Таким шляхом автори мають змогу убезпечити себе від можливого тиску третіх осіб, особливо видавців, які могли б обумовити свою готовність опублікувати даний твір із переданням прав на видання і трансляцію. Таке передання прав на майбутні твори визнається не у всіх країнах, проте, і в такому разі заява відносно кожного нового твору повинна супроводжуватися переданням прав на видання і трансляцію цього твору.

Передання та відступлення прав, як правило стосується виконання і трансляції у всьому світі. Цей територіальний масштаб передання і відступлення прав дозволяє організації колективного управління підписувати контракти із зарубіжними партнерами і, таким чином, охороняти національну музичну спадщину на міжнародному рівні. Це не виключає можливості для деяких авторів — переважно найбільш відомих — стати зареєстрованими членами або клієнтами іноземних авторсько-правових товариств до того, як вони стануть членами організації колективного управління своєї країни. Рекомендується дотримуватися цих пріоритетів при визначенні територіальних меж кожного передання або відступлення прав. Цей географічний аспект передання або відступлення прав не загрожує самій ідеї колективного управління правами авторів.

2.2.2. Положення видавців

У межах видавничої угоди, підписаної з автором, видавцеві дозволяється тиражувати даний твір і торгувати його копіями. Видавець також намагатиметься включити до угоди доповнення, які надаватимуть йому права на виконання і трансляцію, розраховуючи, що ці “додаткові права” збільшать його дохід.

Якщо музичні видавці не одержать доступу до колективного управління правами на виконання і трансляцію, то і організація колективного управління не матиме доступу до музично-видавничих прав, які мають характер “доповнення” в руках видавців. Це створює певні проблеми в колективному управлінні, бо опубліковані твори мають значно ширшу аудиторію, ніж рукописні твори. Досвід переко­нує, що колективне управління, до якого не входять видавці, швидко згасає і втрачає своє значення. Тому всі авторсько-правові товариства Європи і Північної Америки включають до свого складу видавців, які — як члени або клієнти — передають ці “додаткові” права своїм організаціям колективного управління.

2.2.3. Зарубіжні партнери

Кожна організація колективного управління передає або відступає права, придбані у своїх членів і клієнтів, своїм зарубіжним партнерам для публічного виконання та трансляції в цих країнах. Таким чином кожна організація колективного управління контролює права на виконання і трансляцію всього світового репертуару у власній країні. Така концентрація прав забезпечує їй дуже сильну позицію.

Угоди, укладені між організацією колективного управління або авторськими товариствами різних країн, називають “угодами взаємного представництва”, вони переважно відповідають типовому контракту Міжнародної конфедерації авторських і композиторних товариств (СІЗАК). Товариства-члени СІЗАК зобов’язані підписувати такі угоди і не мають права ні конкурувати одне з одним, ні здійснювати обмежувальну практику відносно одного з її членів.

*Управління авторськими правами***2.2.4. Права невідомих авторів**

У музичному добутку кожної країни завжди присутні твори невідомих авторів. Оскільки ці твори є об'єктами правової охорони, то виникає запитання: чи може організація колективного управління, або чи зобов'язана вона турбуватися про права авторів таких творів, якщо вони не були передані або відступлені їй? Існує тенденція до позитивної відповіді на них у країнах, цивільне законодавство яких визнає концепцію представництва без дозволу. Отже, згідно з цими положеннями організація колективного управління правомочна представляти всіх невідомих авторів і тому включає їхні твори в дозволи, надавані користувачам, вона збирає належні відрахування і зберігає їх для передання автору, якщо він з'явиться до закінчення встановленого строку.

Якщо організація колективного управління є єдиним органом, який має право дозволяти публічне виконання або трансляцію охоронюваної музики за умови, що автор не використовує ці права самостійно, то, безумовно, вона також має право діяти від імені невідомих авторів.

**Глава 3. Дозвіл публічного виконання
або трансляції охоронюваної музики**

Усі ті, хто хоче публічно виконувати або транслювати охоронювану музику, одержують дозвіл на весь світовий репертуар відразу. Це значно полегшує завдання користувача з дотримання прав авторів. Тому колективне управління повинно розглядатися як суттєва послуга світу музики.

3.1. Обсяг і форма дозволу, розмір роялті

Дозвіл має форму угоди, згідно з якою організація колективного управління дає згоду на точно визначене використання музики, а користувач зобов'язаний платити узгоджені роялті та звітувати про твори, виконані або транслювані. Світовий музичний репертуар не може бути точно визначений в угоді, але організація колективного управління може заявити, що:

- 1) світовий музичний репертуар включає тільки музику, написану авторами, які відступили або передали свої права їй чи зарубіжному партнеру, пов'язаному з нею угодою взаємного представництва;
- 2) світовий репертуар включає всі музичні твори, за винятком тих, які спеціально передані користувачеві.

У другому випадку користувачу гарантована організацією колективного управління відсутність будь-яких домагань третіх сторін.

Цей дозвіл може відноситися до виключного або невиключного використання музики користувачем. У разі виключного використання жодна особа не може одержати дозволу на використання тієї ж музики. На практиці дозволи на публічне виконання і трансляцію є невиключними.

Автори встановлюють розміри грошових компенсацій за надання дозволу на свій розсуд. Деякі авторські товариства оголосили таку ж свободу для їх діяльності з колективного управління. Проте такий підхід є ненадійним. Будь-яка волюнтаристська дія в межах монополістичного управління може зумовити антимонопольний позов. Єдиний режим для користувачів і, як наслідок, введення чіткого і добре складеного тарифу роялті є неодмінними атрибутами будь-якого колективного управління авторськими правами.

Зусилля, спрямовані на введення добре продуманих і обґрунтованих тарифів, відображаються в дотриманні певних основоположних норм зі встановлення розміру роялті. Найбільш важливою нормою — відображеною в рекомендаціях СІЗАК — є вимога, щоб автор одержував десяту відсоткову частку доходів від використання творів. У разі виконання як охоронюваних, так і неохоронюваних творів відсоткова частка зменшується пропорційно часові виконання охоронюваних і неохоронюваних творів (правило “погодинної” ставки). Якщо виконання музики поєднується з виконанням балету, композитор і хореограф ділять між собою десятивідсоткову ставку, одержуючи кожний по п'ять відсотків за виконання балету (балетне правило). Із врахуванням цих трьох правил неважко розробити тарифну шкалу для публічно виконуваної і трансльованої музики.

Управління авторськими правами

Тарифні ставки повинні бути прості для застосування як організацією колективного управління, так і користувачами. Щоб уникнути ускладнень, рекомендується проводити переговори з основними спілками або асоціаціями в кожній категорії користувачів, перш ніж затверджувати або застосовувати тарифи. Згода асоціації користувачів із запропонованим тарифом може значно полегшити його наступне застосування.

У більшості країн монополія на представництво організацій колективного управління вимагає державної перевірки її тарифів задля запобігання монополістичних зловживань. У таких випадках затверджені ставки необхідно розглядати як офіційні тарифи, які повинні застосовуватися судами під час розгляду спорів.

3.2. Бухгалтерський облік виконуваних і трансльованих творів

Щоб зібрані відрахування розподілялись акуратно, від користувачів необхідно вимагати надання бухгалтерських звітів із конкретним переліком творів, які були ними дійсно виконані або трансльовані. Це зобов'язання треба зафіксувати в угодах між організаціями колективного управління і користувачами як умови надання дозволу.

Здебільшого важко й утомливо вести реєстрацію творів, які виконані або транслювались. Задовільні результати можуть бути одержані лише за умови добросовісного співробітництва між організацією колективного управління і користувачами, до яких відносяться і самі виконавці.

Складнощі з одержанням достовірних списків призвели до відмови від такого методу в ряді країн. У таких випадках організація колективного управління сама записує радіопередачі на магнітну стрічку і намагається визначити, які твори транслювались. Досвід застосування такого методу мало обнадійливий. Ця процедура є дорогою, відсоток реально виявлених творів невеликий.

3.3. Відношення до використання музики без попереднього дозволу

Ті, хто публічно виконує або транслює охоронювані музичні твори без попереднього дозволу на це від авторів або організацій колективного управління, винні в порушенні авторських прав. Якби ці положення суворо і неухильно застосовувались, організації колективного управління довелося б щорічно займатися тисячами позовів, вона була б обтяжена непомірними витратами і втратила б довіру до себе в даній країні. Важливо надати користувачам-правопорушникам можливість виправити це постфактум, перш ніж притягувати їх до суду.

У цьому контексті необхідно брати до уваги, що навряд чи можливо домогтися того, щоб усе населення країни знало про авторські права. Організація колективного управління не повинна даремно витрачати зусилля, пояснюючи і коментуючи питання авторських прав та систему управління авторськими правами, публікуючи брошури на цю тему і періодично організовуючи наради і семінари без найменшої надії на можливість зниження або припинення такого виду діяльності.

Глава 4. Документація

Слово “документація” використовується в розпорядженні авторськими правами в розумінні всієї інформації стосовно авторів і видавців їх творів, що суттєво важливо для збору та розподілу відрахувань.

4.1. Члени і клієнти організації колективного управління

Організація колективного управління повинна повсякчасно чітко усвідомлювати, кого з авторів і видавців вона представляє. Для цього необхідно вести реєстр авторів і видавців, постійно оновлювати його, краще у вигляді електронної бази даних. Ці дані можуть бути поділені на дві категорії:

Управління авторськими правами

- 1) дані, які складають мінімум відомостей для ідентифікації авторів і видавців як у країні, так і за кордоном: прізвище та ім'я або назва корпорації; членство в авторському товаристві, рік смерті, якщо ця особа померла (це дані САЕ — аббревіатура від товариства композиторів, авторів, видавців).
- 2) дані стосовно відносин між організацією колективного управління та її членами або клієнтами, такі як адреса, банківські реквізити або поштові рахунки, ділова інформація тощо.

4.2. Документація САЕ

Організація колективного управління повинна мати відомості про зарубіжних авторів і видавців, яких вона представляє. Цю документацію можна одержати з документації САЕ, опублікованої SISAC, яку регулярно оновлює SUIISA (Швейцарське товариство з авторських прав на музичні твори). Документація САЕ містить дані про приблизно 1 300 000 авторів і 250 000 видавців усього світу, які є членами понад 110 товариств колективного управління або не входять до них (MS-автори або не члени). Ці основні дані складаються з таких відомостей: прізвище або прізвища, назва видавництва, ім'я і по-батькові; членство (обмежене, якщо це має місце, правами або територією); рік смерті, якщо має місце.

Документи САЕ видаються раз у три місяці в переглянутому й доповненому вигляді за наступними датами: 15 лютого, 15 травня, 15 серпня, 15 листопада.

Документація випускається на магнітній стрічці, мікрофішах і (з осені 1991 р.) на компакт-дисках. Компакт-диски практично витіснили мікрофіші, великий обсяг яких зробив незручним користування ними.

Документацією САЕ користуються всі товариства та організації колективного управління, тому рекомендується вносити основні дані про членів і клієнтів, а також про зміни та доповнення якомога швидше.

Написання прізвищ авторів не завжди співпадає в різних мовних зонах. У 1974 і 1975 рр. постало питання про

включення до САЕ документації 36000 прізвищ російських композиторів, написаних кирилицею. З цієї нагоди Інститут слов'янських мов при Цюрихському університеті розробив спосіб “багатомовної транскрипції”, яка надала можливість кожне прізвище подавати у двох (або більше) формах, які відповідають різним мовним регіонам світу.

4.3. Зазначення творів

Організації колективного управління повинні змушувати своїх членів зазначати всі створені ними твори і супроводжувати ці зазначення підтверджувальними документами. Тільки у такий спосіб можна забезпечити точну інформацію стосовно репертуару, наявного у розпорядженні організації. Твори, які не мають письмового вираження, можуть подаватися у вигляді запису на касеті. Ця умова зазначати твори поширюється також і на видавців, які повинні повідомляти про будь-які здійснені публікації.

Рекомендується ретельно зберігати не тільки зазначення творів і підтверджувальну документацію, а й копії угод, віднесених до творів, особливо видавничі угоди. Організація колективного управління стає таким чином скарбницею національної культури в галузі музики. Її документація стане колись основою для історичних і наукових досліджень.

Організація колективного управління не повинна платити роялті авторам або видавцям за ті твори, які не були ними зазначені. Платежі повинні бути відкладені до моменту виконання всіх формальних вимог.

4.4. Документація WWL

Повну документацію про всесвітній музичний репертуар скласти неможливо. Наявні дані не тільки фрагментарні, а й швидко застарівають. Через це співробітництво між авторськими товариствами в різних країнах спрямоване не стільки на найповнішу інформацію, скільки на інформацію, яка зводиться до того, щоб уникнути ризику надмірного потоку інформації. Замість того, щоб працювати тільки на основі

Управління авторськими правами

віднесеної до творів інформації, товариства вдаються до додаткового введення документації СAE, яка є повнішою. Цей допоміжний метод відомий під назвою “варшавська процедура” прийняття рішень СІЗАК. За всі недокументовані твори роялті перераховуються до того товариства, до якого відноситься автор, якщо він відомий.

Всесвітній перелік творів (World Works List) або документація — ВПТ, виходить з того, що кожне авторське товариство знає, які твори з його репертуару зуміли завоювати міжнародне визнання. Основні дані про ці твори: назва твору, прізвище автора або назва видавництва, за винятком даних про наступні публікації, можуть бути включені до ВПТ — системи СІЗАК, яка регулярно оновлюється американським авторським товариством ASCAP. Вибір творів для включення до ВПТ-документації надає кожному конкретному товариству або організації колективного управління можливість не “роздувати” кількість. Система ВПТ містить дані з приблизно 850000 музичних творів.

ВПТ-документація використовується на магнітній стрічці і компакт-дисках, які замінили мікрофіші, що були незручними у використанні. Ця документація виходить двома виданнями щорічно — весною та восени.

4.5. Міжнародні картки, суфлерські листи

До введення ВПТ-документації товариства одержували інформацію з міжнародних карток про твори, які не були “масовими” творами, але мали одну з таких ознак: це були твори, які мали міжнародний успіх; або твори виключної тривалості чи з надзвичайним оркеструванням; або твори, що з’явилися в перевиданнях.

На відміну від ВПТ-документації міжнародні картки дають інформацію про застосовну шкалу розподілу. Ця важлива додаткова інформація може бути саме тією причиною, через яку кількість міжнародних карток, які розсилаються щорічно, майже не зменшилась після введення ВПТ-документації.

Суфлерські листи містять основні дані про кінофільми, а конкретніше, про музику до цих фільмів. На відміну від

міжнародних карток суфлерські листи не надсилаються автоматично товариствами або організаціями колективного управління. Ця документація надається за запитом, адресованим авторському товариству в країні походження фільму у разі прокату або трансляції в інших країнах.

Глава 5. Розподіл і бухгалтерський облік

Після збору роялті і одержання бухгалтерських звітів про виконані або трансльовані твори організація колективного управління повинна розрахувати суми, належні до виплати кожному автору або кожному видавцеві. Ця операція відома як розподіл і є однією з найбільштрудомістких робіт, які доводиться здійснювати організації.

5.1. Принципи розподілу

Кожний автор може вимагати, щоб йому виплатили суми, відповідні тим, що збирала організація колективного управління за твори цього автора або видавця, за вирахуванням накладних управлінських витрат. Цей принцип не тільки відповідає глибоко закоренілим принципам авторів і видавців, а й впливає з правового положення організацій колективного управління, які є довірчими органами авторів і видавців.

Зазначеного принципу може не дотримуватися, якщо організація управління не буде повідомлена про виконані або передані в ефір твори. Тому вимога обліку цих творів є умовою для виплат, належних кожному автору і видавцеві.

Незважаючи на демонстрацію добрих намірів, звітність щодо творів, виконаних або переданих в ефір, ніколи не буває детальною, а в деяких випадках її просто неможливо вимагати, наприклад у разі загальнодоступних трансляцій або використання музичних автоматів. Роялті за такі виконання повинні розраховуватися на підставі інших виконань схожої музики.

Всі автори і видавці повинні користуватися цілком однаковим режимом у тому розумінні, що не можна допускати

Управління авторськими правами

жодної преференції або потурання. Це поширюється, зокрема на відносини між вітчизняними авторами і видавцями та їх зарубіжними колегами. Стаття 5(1) Бернської конвенції передбачає принцип рівного режиму і цей принцип повинен суворо дотримуватися будь-якою організацією колективного управління.

5.2. Встановлення ідентичності

Твори, включені до звіту про виконані і трансльовані твори, повинні бути перевірені на відповідність документації про них в якості першої стадії розподілу. Це складна і тривала процедура, що робить її дорогою, тому авторські товариства або організації колективного управління докладають зусиль, щоб скоротити її за допомогою комп'ютерних технологій. За допомогою екранів, запам'ятовуючих пристроїв і спеціальних покажчиків ця техніка була так вдосконалена, що нині за 20-30 секунд можна встановити відповідність твору, згаданого у звіті, документації про нього. Дослідження продовжуються, їх метою є введення повністю автоматизованої системи встановлення ідентичності назв, хоча певне людське втручання завжди буде необхідне для уникнення помилок.

3. Стадії розподілу

Усі організації колективного управління управляють за своєю власною системою розподілу, але всі системи однакові в тому розумінні, що вони поділені на три стадії:

- 1) встановлення розподільних класів, тобто зазначення ролі, що підлягають розподілу на основі конкретних звітів про виконані або трансльовані твори;
- 2) підрахунок суми, що припадає на кожний твір у такому розподільному класі, загальний підсумок цих сум;
- 3) поділ кожної суми за твір між авторами і видавцями цього твору з використанням розподільної шкали.

5.4. Бухгалтерські звіти

Робота з розподілу закінчується результатами підрахунків, які виділяють кожному автору і видавцеві певну суму за кожний виконаний або трансльований твір. Ці суми потім повинні бути згруповані у звіті за іменами члена, клієнта та іноземного партнера. Відправлення звітів повинно супроводжуватися виплатою відповідних сум одержувачеві.

Деякі організації колективного управління обмежують свої звіти зазначенням виконаних або трансльованих творів і сум, виділених на ці твори. Інші додають цифри стосовно виконання або трансляції кожного твору, дати трансляції тощо. Досвід переконує, що інтереси авторів і видавців не обмежуються тільки загальною сумою розподілених відрахувань, їм цікаво також знати, як і де були використані їхні твори. Тому такі звіти організацій колективного управління повинні розглядатися як свідчення їх професіоналізму в їхній діяльності щодо створення і зміцнення довіри між національною адміністрацією, авторами і видавцями.

Щорічне надання бухгалтерських звітів вважається мінімальною послугою. Більшість авторсько-правових товариств пішли далі, надсилаючи своїм членам і клієнтам піврічні або щоквартальні звіти. Небажані наслідки затримки у відсиланні звітів можуть бути компенсовані системою авансових виплат. Періодичність надання звітів скоротилась у зв'язку з успіхами комп'ютерних технологій.

5.5. Суми розраховані, але не виплачені

Навіть найкраща організація колективного управління ніколи не може виплатити всі розраховані й належні до виплат суми. Належні невідомим авторам виплати — а також відомим авторам, які не входять до авторських товариств, — залишаються на депоненті на спеціальному рахунку організації.

Коли невідомі або неприєднані автори згодом вступають до авторського товариства, яке підписало угоду про взаємне представництво, суми, які знаходяться на депозитних ра-

Управління авторськими правами

хунках, повинні виплачуватися цьому товариству. Строки про такі відстрочені виплати визначаються положеннями про позовну давність, зокрема тими, які відносяться до представництва без довіреності.

У разі закінчення позовної давності суми, які знаходяться на депоненті, можуть бути використані для інших цілей. Проте таке використання пов'язане з принципом рівного режиму, який виключає будь-які привілеї для членів або клієнтів і пожертвування до громадсько-культурних фондів. Загально визнаними вважаються два можливі види використання:

- 1) ці суми резервуються для наступного розподілу і потім виплачуються вітчизняним та зарубіжним авторам і видавцям;
- 2) ці суми використовуються для оплати адміністративних витрат і, таким чином, сприяють зниженню відрахувань на цю статтю.

Глава 6. Організація колективного управління авторськими правами

Оскільки права, про які йдеться, є особистими правами авторів, що перебувають у колективному управлінні, важливо забезпечити, щоб автори були якомога тісніше пов'язаними зі здійсненням їх прав організацією колективного управління. Розпорядження без посилання на авторів або їх впливу може бути віднесене швидше до розділу розподілу. Найкраща структура, в рамках якої можна забезпечити постійне залучення авторів до колективного управління їхніми правами, — це авторське товариство, яке складається з авторів, засноване авторами і управляється ними, а також, наприклад, корпоративне товариство, до якого входять автори і видавці. Проте це не виключає можливості для інших країн передавати функцію управління державним органам, але в такому разі необхідно, щоб державні органи співробітничали з авторськими комітетами, щоб були у курсі всіх справ, і одержувати рекомендації. Існують також комплексні структури, такі як авторські товариства, рада директорів яких частково складається з державних службовців.

Вимога, щоб авторам не перешкоджали брати участь у колективному управлінні їх правами, не повинна тлумачитися так, що автори обов'язково повинні займатися всією адміністративною роботою.

Приклади того, коли автори були директорами товариств, — лише за деякими винятками — зазвичай давали невтішні результати. Автор переважно піддається спокусі відмовитися від будь-якої об'єктивності, тому непрофесійне керівництво призвело до краху не одного товариства. Управління авторськими правами є професією, якою не можна займатися без юридичної, економічної й технічної підготовки. Тому так важливо для всіх, хто хоче займатися управлінням у галузі авторських прав, мати відповідну освіту.

6.1. Організаційна структура

Більшість організацій колективного управління мають крупні підрозділи в своїх адміністративних структурах, при цьому надання послуг авторам і видавцям зазвичай зосереджується в одних підрозділах, а питання стосовно користувачів, включаючи інспекторів, регіональних і місцевих агентств — в інших.

Між цими двома групами — що відповідає посередницькій ролі між “виробниками” і “споживачами” музики — існують більш “нейтральні” підрозділи, які займаються документацією, розподілом, бухгалтерським обліком і комп'ютерними системами. Вони можуть входити до складу тієї або іншої з вищезгаданих груп або утворювати окремі технічні підрозділи. Правовими питаннями і музико-знавчими проблемами, як правило, займаються відповідні підрозділи.

6.2. Управлінські витрати і додаткові надходження

Управлінські витрати оплачуються з власних роялті. Відносно публічного виконання і трансляції — на відміну від прав на звукозапис — управлінські відрахування зазвичай відповідають реальним затратам. Тому у відсотковому

Управління авторськими правами

відношенні відрахування на ці витрати мають тенденцію відрізнятися рік від року. Відрахування, які не перевищують 30%, вважаються прийнятними. Останніми роками ця частка знижується.

Принцип однакового режиму діє також у сфері відрахувань на витрати. Вітчизняні й зарубіжні автори повинні погодитися з однаковим відсотком відрахувань.

Не виключена можливість, що деякі галузі колективного управління вимагають непропорційно великих витрат. Це можна допустити, якщо будуть введені диференційовані відсоткові відрахування в різних секторах, при цьому вищий відсоток застосовується, наприклад, у галузі публічного виконання, а нижчий — за трансляції. В такому разі загальні витрати доводиться розподіляти між різними категоріями.

Між датою надходження роялті і відображенням їх у бухгалтерських звітах може минути кілька місяців. За цей час гроші можуть бути покладені на депозит і принести відсотки. Інші додаткові надходження можуть бути одержані від здавання в оренду конторських і житлових приміщень третім особам у будівлях, належних організації колективного управління, або від виконаних для третіх осіб робіт на комп'ютерах організації.

Додаткові доходи тісно пов'язані з управлінням авторськими правами і тому також підпадають під дію принципу рівного режиму. Було б несправедливим позбавляти авторів і видавців тих відсотків, які були нараховані на їх гроші до включення до бухгалтерських звітів. Ці міркування обмежують можливі види використання додаткових доходів двома такими випадками: вони додаються до наступного розподілу; вони використовуються для оплати управлінських витрат і таким чином сприяють зниженню відсотка, відраховуваного на витрати.

6.3. Комп'ютерні системи

Впровадження комп'ютерної системи є важливим, якщо необхідно скласти точні звіти стосовно великої кількості використаних музичних творів і негайно направляти ці

звіти авторам та видавцям. Тому рекомендується тому впроваджувати інтегровані комп'ютерні системи вже при створенні організації колективного управління авторськими правами.

Якщо впровадження комп'ютерної технології доводиться здійснювати поетапно, необхідно скласти графік пріоритетів. Сферою найбільш термінової комп'ютеризації є відділи розподілу і бухгалтерської звітності. Проте ця сфера сама по собі заснована на базах даних про авторів, видавців та їх твори. Це визначає наступний порядок операцій: база даних про авторів і видавці; база даних про вітчизняні твори; робота з розподілу та звітності; фінансова звітність; збір творів; інша робота.

Це також підтверджує необхідність перспективного планування комп'ютеризації різних сфер.

Комп'ютеризація організацій колективного управління характеризується необхідністю мати в своєму розпорядженні великий обсяг пам'яті. Дані про велику кількість творів необхідно зберігати, але лише небагато з них можуть бути згодом використані й трансльовані. Тому розробникам необхідно планувати на перспективу розширення обсягу комп'ютерної пам'яті.

Існують декілька стандартів, які могли б бути використані як посібник з комп'ютеризації колективного управління авторськими правами. Однак з точки зору міжнародного співробітництва з авторсько-правовими товариствами інших країн і використання документації СІЗАК доцільно використовувати стандарти САЕ-документації для структурування бази даних про членів і клієнтів, а також враховувати документацію WWL при розробці баз даних про вітчизняні твори.

6.4. Суспільно-культурна діяльність

Кожна організація колективного управління, з урахуванням думок своїх членів і клієнтів, робитиме все можливе для підвищення їх добробуту і пропаганди їх музики. Задля уникнення конфлікту в досягненні зазначених цілей з вимогами однакового режиму СІЗАК ясно і чітко визна-

Управління авторськими правами

чив межі, в яких зібрані роялті можуть бути використані на суспільно-культурні потреби членів і клієнтів.

Відповідно до Типового контракту СІЗАК про взаємне представництво між авторськими товариствами різних країн десята частина зібраних роялті після відрахування витрат може бути використана на суспільно-культурні цілі на благо членів і клієнтів. Ці десятивідсоткові відрахування здійснюються як від сум, призначених для іноземних авторів і видавців, так і сум, належних вітчизняним авторам і видавцям. Це відрахування може розглядатися як “бонус” за внесок композиторів і видавців у добробут світового співтовариства.

Організація колективного управління вільна у виборі структури і діяльності своєї програми спеціального забезпечення. Вона також незалежно вирішує, яким чином фінансувати її. За своєю діяльністю ці програми можна поділити на дві категорії: одна з них заслуговує згадки через її складність зі схемами страхових компаній: десятивідсоткові відрахування розглядаються як внесок кожного члена й клієнта і, після досягнення автором певного віку, йому розраховується розмір довічних виплат; друга вживає заходи з соціального забезпечення у формі гарантованого доходу для авторів після досягнення ними певного віку. Гарантовані виплати розраховуються на основі сум, одержаних у результаті попередніх розрахунків.

Перевага гарантованого доходу полягає в тому, що ця схема вступає в дію швидше і без очікування акумулювання резервного капіталу.

У галузі культури доречні всі ініціативи й нові ідеї. Рішення відрізняються у різних країнах і включають, крім іншого, наступні види діяльності: музичні конкурси, призи; фестивалі; заходи, спрямовані на розвиток видавничої справи, випуск зібрань творів і комплектів; виробництво платівок, касет і компакт-дисків; звукозапис; студії та обладнання; публікації на теми музики і біографій, довідники і каталоги; фінансування музичної періодики; послуги преси з питань культури².

² Ухтенхаген У. Коллективное управление авторскими правами. — WIPO/CNR/CA/94/11

РОЗДІЛ 2

ДЕЯКІ ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ АВТОРСЬКИМ ПРАВОМ І СУМІЖНИМИ ПРАВАМИ

Вищенаведений опис основних галузей колективного управління авторським правом і суміжними правами свідчить, що існують великі відмінності між цими галузями щодо форм, методів і ефективності такого управління. Існують різні типи колективного управління, а тому завжди необхідно мати чітке уявлення, які типи колективного управління досліджуються і яке значення вони можуть мати відносно обговорюваного питання.

Розгляд різних типів колективного управління свідчить про різноманітність систем колективного управління.

1. З позицій рівня колективізації існують:

- а) колективне представництво, що передбачає надання дозволів на використання на індивідуальній основі і безпосередній розподіл (таке управління існує, головним чином, у галузі прав на драматичні твори, але іноді — і в галузі репрографічного репродукування);
- б) повне колективне управління, що передбачає бланкетне ліцензування і розподіл винагороди між правоволодільцями з певним “корегуванням” (діє в галузі управління правами на публічне виконання музичних творів);
- в) існує колективне управління правами, що передбачає бланкетне ліцензування, проте за відсутності розподілу між окремими правоволодільцями (цим шляхом слідує деякі організації, що управляють правами на репрографічне репродукування і правами виконавців);

2. З позицій свободи вибору правоволодільця між індивідуальним і колективним способ управління:

- а) правоволодільці можуть обирати вільно (принаймні відсутнє закріплення в законі обов'язку вдатися до ко-

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

лективного управління, навіть якщо на практиці правоволодільці, можливо, і не мають іншого вибору);

- б) закон визначає випадки здійснення прав тільки на умовах колективного управління ними (наприклад, у разі домашнього перезапису);
- в) закон визначає лише одну організацію, за допомогою якої права можуть управлятися на колективній основі.

3. З позиції охоплення прав і правоволодільців, які падають під колективне управління:

- а) організації колективного управління можуть управляти правами тільки членів даної організації;
- б) у сферах, визначених законом, організації також управляють правами осіб, які не є членами організації (розширене колективне управління);
- в) існує також розширене колективне управління за відсутності можливості відмови від такого управління.

4. З позицій наявного в організації з колективного управління права встановлювати для користувачів тарифи та інші умови ліцензування:

- а) організації мають право вести переговори з користувачами, при цьому у разі спору питання вирішується судом;
- б) організації мають право вести переговори з користувачами, проте будь-яка угода застосовується лише в тому разі, якщо її схвалить вищий керівний орган (наприклад, Міністерство культури);
- в) тарифи та інші умови встановлюються нормативними актами.

Навіть за наявності вищезазначених прикладів “типологія” колективного управління далека від свого вичерпання. Проте ці приклади достатні для ілюстрації того, що колективне управління характеризується методами і формами, багато важливих аспектів яких відрізняються один від одного. Одні управління є дійсно відповідними способами управління виключними правами, інші становлять собою лише невеликий крок у бік від системи примусових ліцензій. Такі схеми можуть бути прийняті без будь-яких сумнівів лише в тих випадках, коли положення Бернської і Римської конвенцій, а також національних законів, які встановлюють мінімальний рівень охорони, не передбачають

наявності необмежених виключних прав, а тому такі форми обмеження здійснення прав можуть розглядатися як дозволені.

У зв'язку з цим, коли далі зроблені спроби відповісти на деякі основні питання стосовно суті колективного управління, то враховується завжди відповідь на наступне питання: чи є відповідно до Бернської і Римської конвенцій зазначене право виключним, або це право на підставі зазначених конвенцій може бути зведене лише до права на одержання винагороди.

Глава 7. Твори і види використань, якими повинно здійснюватися колективне управління правами

Колективне управління правами на публічне виконання, правами на репрографічне репродукування, а також правами на здійснення одночасної і без будь-яких інших змін ретрансляції програм, випущених в ефір, будучи єдиною працездатною альтернативою для примусових ліцензій, становить собою спосіб здійснення виключних прав на надання дозволу на зазначені види використання і одночасно спосіб підтримки цих прав як виключних. Кількість і умови використань, а також кількість і різноманітність використовуваних творів роблять практично неможливим для користувачів ідентифікувати в певний час правоволодільців, просити їх про надання дозволів на використання, вести з ними переговори про розмір винагороди і інші умови використання, а також виплачувати їм винагороду на індивідуальній основі. Неможливо також і правоволодільцям практично відслідковувати всі виконання.

Діяльність організацій з колективного управління довела, що ця система може замінити введення до законодавства примусових ліцензій (навіть у таких складних випадках, як здійснювана одночасно і без будь-яких змін кабельна ретрансляція випущених в ефір програм) без створення будь-яких необґрунтованих перешкод для доступу користувачів до прав і без завдання шкоди будь-яким необґрунтованим інтересам, які повинні братися до уваги при здійсненні охорони авторського права і суміжних прав.

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

Проте колективне управління перш за все необхідне також і у випадках наявності примусових ліцензій або у випадках, коли визнається лише право на одержання винагороди, а саме: у разі масового використання творів або, коли досить важко відслідкувати їх використання. Саме на таких умовах право на репрографічне репродукування, суміжні права “статті 12” і право стосовно одночасної і здійснюваної без будь-яких змін кабельної ретрансляції передаваних в ефір програм підлягають управлінню в країнах, де вони обмежені лише правом на одержання винагороди (хоча приклад інших країн свідчить, що колективне управління може бути прийнятною альтернативою для введення примусових ліцензій). Іншим прикладом колективного управління правом на одержання винагороди є домашній перезапис.

У той же час існує ряд виключних прав (так звані “механічні права” і право на публічне виконання драматичних і музично-драматичних творів), а також ряд деяких прав на одержання винагороди (таких, як право слідування), відносно яких колективне управління не вважається абсолютно необхідним (досвід свідчить, що ці права, хоча з певними труднощами, та все ж можуть здійснюватися на індивідуальній основі). Разом з тим необхідно відзначити, що таке управління може полегшити їх здійснення в інтересах як правоволодільців, так і користувачів.

Деякі елементи колективного управління правами (такі, як переговори про колективні угоди з користувачами і колективний збір винагороди) можуть існувати, і в деяких випадках існують на практиці навіть тоді, коли зазначені права могли б повно і порівняно легко здійснюватися самим правоволодільцем на індивідуальній основі. В цих випадках думка (яка тією або іншою мірою завжди існує про колективне управління) про те, що автори та інші правоволодільці стають сильнішими в тому разі, якщо вони об’єднані, стає вирішальною. (Проте об’єднання зусиль у переговорах з користувачами може мати ряд наслідків, пов’язаних із застосуванням антимонопольного законодавства).

Необхідно також зважати на те, що, хоча колективне управління в ряді випадків просто неминуче, а в інших ви-

падках полегшує здійснення авторського права і суміжних прав, все ж було б не виправданим поширювати його дію на ті галузі, де переваги такого колективного управління не настільки значимі. Відомо, що виключні права досягають свого найбільшого значення, коли вони здійснюються самим праволодільцем на індивідуальній основі.

7.1. Створення різних організацій для управління різними правами і правами різних праволодільців.

Існують різні організації, які управляють різними правами, або, управляючи тільки однією категорією права, вони здійснюють таке управління в інтересах різних категорій праволодільців. Проте виникає запитання: в яких випадках і до яких меж виправдана така структура в управлінні цими правами?

Більшість організацій з колективного управління (організацій з управління правами на публічне виконання музичних творів) зі стажем представляють права не тільки авторів, а й видавців. Те ж саме характерне і для організацій з колективного управління правами на репрографічне репродукування, членами яких можуть бути видавці, а іноді вони відіграють вирішальну роль в управлінні цими правами.

Союз між композиторами і авторами тексту, з одного боку, і музичними видавцями — з іншого, є традиційним. Видавці є менеджерами і піклувальниками своїх композиторів, їх інтереси сумісні, принаймні, з основних питань. Тому цілком зрозуміло, що вони об'єднують зусилля і намагаються здійснювати свої права та представляти свої інтереси в рамках одних і тих же товариств.

Однак не слід забувати, що видавці є також і бізнесменами, котрі не можуть не зважати на такі фактори, як дохід і прибуток. Існує також тенденція деяких користувачів (особливо в галузі фонографічної і телевізійної індустрії) до набуття контролю над видавцями. Все це не виключає конфлікт інтересів, який може виникнути в деяких випадках між видавцями і авторами (зокрема, коли формуються умови договорів при визначенні розмірів часток авторів і видавців під час розподілу гонорару).

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

Авторів необхідно охороняти від зловживань з боку економічно сильніших користувачів. В одних країнах деякі основні умови договорів регулюються нормативними актами, надаючи авторам захист шляхом введення мінімальних ставок. В інших — видавці можуть одержати тільки обмежені ліцензії для певних видів використання. В таких країнах видавці не допускаються до авторських товариств як звичайні члени (інше питання, що в міжнародних відносинах певні питання видавців і субвидавців визнаються й управляються авторськими товариствами).

Разом з тим це не завжди суперечить інтересам авторів, якщо видавці допущені як члени товариств і навіть відіграють важливу роль у керівних органах організацій колективного управління. Досвід свідчить, що можуть знаходитись і застосовуватись відповідні способи, які дозволяють уникати зловживань, спричинених домінуючими позиціями видавців, у результаті чого автори і видавці можуть гармонійно й ефективно здійснювати спільне управління правами. Ці важливі уроки можуть бути одержані з існуючої практики управління правами на публічне виконання музичних творів і підтверджені досвідом діяльності організацій, що управляють правами на репрографічне репродукування творів.

Структура і діяльність деяких організацій, що управляють правами на репрографічне репродукування творів, характеризується також й іншою рисою, пов'язаною насамперед з тим, що деякі з цих організацій об'єднуються в певну "коаліцію". Такі "коаліційні" організації виконують тільки ті завдання колективного управління, які цілком можуть бути виконані на практиці однією організацією (такі, як відслідковування випадків використання, збір винагороди). Розподіл же зібраної винагороди здійснюється організаціями — членами такої "коаліції" — авторськими товариствами і організаціями видавців.

"Коаліційні" форми колективного управління домінують у випадках управління такими правами, як суміжні права "статті 12", права, пов'язані з одночасною і здійснюваною без зміни передачею програм перезапису. Відслідковування випадків використання і збір винагороди здійснюється або

організацією, заснованою спільно для цих цілей, або однією з організацій, що є членом коаліції, яка представляє інших членів. В обох випадках кожна з організацій-членів одержує свою частку зібраних сум (ця частка, як правило, визначається під час інтенсивних і важких переговорів), а потім ці організації розподіляють зібрану винагороду конкретним правоволодільцям або використовують її в загальних (соціальних або професійних) цілях.

Вище проаналізовано випадки, коли необхідність у спільній організації або “коаліції” різних категорій правоволодільців випливала із самої природи використання. Інша можлива основа для об’єднання зусиль щодо управління правами полягає в тому, що хоча права і відносяться до різних видів використання, але вони стосуються категорії правоволодільців. Так, наприклад, відбувається з правами на публічне виконання музичних творів, які іноді управляються окремими організаціями, але досить часто однією організацією. Що стосується інших категорій творів, то існує практика, коли одна і та ж організація управляє всіма правами, віднесеними до однієї й тієї ж категорії творів.

У деяких країнах існують організації з колективного управління (в основному державні або напівдержавні), які управляють практично всіма категоріями прав або, принаймні, багатьма з них, незалежно від видів використання, а також незалежно від видів творів або категорій правоволодільців.

Важко дати відповідь, яка задовольняла б усіх, на запитання: чи засновувати окремі організації для управління різними правами, належними різним правоволодільцям, чи створювати одну спільну організацію, управляючу різними правами?

Важливо, що всі категорії правоволодільців, чиїми правами можуть управляти тільки на колективній основі, повинні мати відповідну організацію, яка представляє їх інтереси. В тому разі, якщо кожна група правоволодільців утворить окреме товариство, то це дозволить уникнути підпорядкування інтересів одних груп правоволодільців інтересам інших. Водночас ця множинність не повинна виключати координацію дій, оскільки вони мають спільні ін-

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

тереси, відстоювати які можна успішніше, об'єднавши зусилля.

Проте також існують аргументи на користь концентрації зусиль з колективного управління в одній великій організації. Вважається, що в сучасних умовах, коли з розвитком техніки з'являється все більше нових видів використання, значно легше здійснювати управління різними пов'язаними між собою правами силами однієї організації. Однак в організації, яка управляє декількома або всіма правами, розгляд внутрішніх конфліктів вимагає значно більше уваги і такту, але досвід деяких товариств, котрі традиційно управляють усіма правами, свідчить, що для того, щоб вирішити цю проблему, можуть бути знайдені як відповідні методи, так і відповідні гарантії. Водночас всеосяжні авторсько-правові організації мають значно більше шансів для успішних переговорів з користувачами, а також для формування політики в галузі авторського права на національному рівні. Такі організації становлять: і значну концентровану силу в правових спорах; і привабливішу альтернативу, якщо колективне управління виступає як противага примусовим ліцензіям.

У кожній країні й у кожному окремому випадку на підставі вищезазначеного може бути прийняте рішення про те, який із способів найкращий. Наприклад, у деяких країнах, що розвиваються, які перебувають у стадії становлення своєї авторсько-правової інфраструктури і не можуть дозволити собі створення декількох організацій з колективного управління, найбільш прийнятним рішенням могло б бути створення централізованої і всеосяжної організації з колективного управління.

7.2. Організації колективного управління однією і тією ж категорією прав

У переважній більшості випадків певна категорія прав управляється однією організацією з колективного управління. Винятки з цього права досить рідкісні.

Відносно певної категорії прав багато з основних переваг колективного управління (легке і юридично правильне лі-

цензування використання творів, можливість одержання дозволу на використання світового репертуару на підставі єдиної ліцензії, суттєве зменшення адміністративних витрат тощо) можуть бути досягнуті тільки засобами однієї організації. У зв'язку з цим вважається доцільним задля уникнення паралелізму створювати тільки одну організацію для кожної категорії прав.

Постає питання про те, що відсутність альтернативної організації може сприяти створенню для існуючої в однині організації фактично монопольного становища. Ось чому, як здається декому, існують вагомні докази на користь створення конкуруючих товариств, завдяки чому можна було б уникнути певного монопольного становища і складного правового регулювання. Разом з тим вважається, що такі категорії, як "ринок", "конкуренція" і "монополія" є досить чужорідними щодо самої суті виключного авторського права і суміжних прав й не можуть бути застосовані безпосередньо.

7.3. Державні і приватні організації колективного управління авторським правом і суміжними правами

У країнах з ринковою економікою домінують приватні організації (проте деякі з них мають напівдержавний характер), в діяльності яких бере участь держава, а інші знаходяться під досить сильним наглядом державних органів. У країнах з перехідною економікою здебільшого діють державні організації, але деякі з них мають досить змішаний характер з перевагою авторів у керівних органах. У країнах, що розвиваються, існують як державні, так і приватні організації з колективного управління правами.

Ті, хто дотримується думки, що в країнах, які розвиваються (принаймні в тих, де авторсько-правова інфраструктура перебуває ще на порівняно слабкій стадії розвитку) створення державних організацій з колективного управління правами є найбільш прийнятним вирішенням питання, зазвичай наголошують на особливих умовах, наявних у цих країнах. Іноді там кількість авторів порівняно невелика і вони не мають достатнього доходу, необхідного для покриття первинних витрат зі створення організації, яка здійснює

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

управління правами на колективній основі, і тому необхідна допомога уряду. Порівняно часто найзначніші користувачі (такі, як національне радіо і телебачення) також є державними установами, які користуються державною підтримкою, а тому державна організація з колективного управління правами має більше можливостей для ведення переговорів і спонукання до виплати відповідної винагороди, ніж приватна організація.

Проте, як правило, приватна організація краще відповідає природі прав, які вимагають колективного управління і є приватними правами індивідуальних правоволодільців, а також — самою метою колективного управління такими правами.

Здебільшого ні приватна, ні державна організація з колективного управління правами на практиці не займають виключного положення. Діяльність приватної організації підконтрольна державі, але досить часто ці організації мають напівдержавний характер. Державний же характер організації не обов'язково означає, що правоволодільці не можуть брати участь у колективному управлінні своїми правами, більше того, вони іноді відіграють вирішальну роль у такому управлінні.

Вважається, що у зв'язку з цим існує така альтернатива. По-перше, і це основне, вибір полягає в тому, що колективне управління правами здійснюється приватною організацією. По-друге, вибір, який може бути виправданий особливими умовами, існуючими в тій або іншій країні, полягає в тому, що колективне управління здійснюється державною організацією, але з наданням гарантій правоволодільцям з питання надання їм права впливати на способи, якими управляються їх права.

7.4. Введення до законодавства норм, які встановлюють здійснення прав через систему колективного управління

Існують випадки, коли здійснення певних прав є умовою колективного управління. Ці випадки стосуються “права слідування”, права на репрографічне репродукування і права “домашнього перезапису”.

Колективне управління є важливим способом здійснення прав. У деяких випадках це є єдиним працездатним альтернативним рішенням для примусових ліцензій, а іноді, наприклад, у разі домашнього перезапису, єдиним способом, яким можуть бути здійснені права. Не можна заперечувати того, що за умови колективного управління виключне право не так сильно переважає, як у тому разі, коли воно здійснюється на індивідуальній основі самим праволодільцем. Положення, що передбачає обов'язкове колективне управління правами, повинно розглядатися як умова здійснення права, як своєрідне обмеження, яке має все ж менш обмежувальний характер, ніж примусові ліцензії (все це, звичайно, дійсне лише в тих випадках, коли система колективного управління правами відрегульована і належним чином функціонує, а тому не є прихованою формою примусової ліцензії).

Через вищезазначені причини необхідно уникати обов'язкового застосування системи колективного управління тоді, коли це можливо, і підтримувати введення системи здійснення прав на індивідуальній основі.

Бернська конвенція передбачає випадки, коли країни Бернського союзу в своїх законодавствах самі визначають "умови" здійснення деяких прав (ст. 11*bis* (2) і ст. 13 (1) Конвенції). Ці положення розглядаються, як можлива правова база для введення примусових ліцензій, бо вони визначають нижню межу з можливих, передбачаючи, що дані умови ні за яких обставин не повинні завдавати шкоди автору щодо одержання ним справедливої винагороди. Проте це не означає, що примусові ліцензії можуть розглядатися як єдина можлива "умова", віднесена до вищезгаданих положень Бернської конвенції. Можуть застосовуватися і інші умови, що обмежують на практиці здійснення виключних прав. Вважається, що такою умовою є обов'язкове управління правами на колективній основі. Оскільки можливість введення таких умов визначена в Конвенції вичерпно, вважається, що управління правами на колективній основі може бути введено тільки в тих же самих випадках, коли можливе введення примусових ліцензій.

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

Проте вищезазначене зауваження не може бути тлумачене таким чином, що колективне управління правами як обов'язкове може бути введене тільки у випадках, коли в тексті Бернської конвенції міститься вираз “визначає умови”, відповідно до якого можуть бути здійснені права. Таке обов'язкове колективне управління допускається також тоді, коли обмеження виключного права і зведення його лише до права на одержання винагороди можливе на підставі деяких інших статей (як у разі ст. 9 (2) Бернської конвенції стосовно права на репрографічне репродукування).

Останній приклад (можливість зведення в деяких особливих випадках права на відтворення лише до права на одержання винагороди) свідчить, що чітко повинні бути визначені рамки такого обмеження. У звіті Стокгольмської дипломатичної конференції 1967 р. лише відносно фотокопіювання було чітко зазначено, що в деяких випадках відтворення може здійснюватися без одержання дозволу, але з виплатою справедливої винагороди. Проте умови, що визначають такі особливі випадки примусових ліцензій досить важливі. Згідно зі ст. 9 (2) Конвенції і відповідною частиною звіту таке рішення неможливе, якщо воно конфліктує з нормальним використанням твору або будь-яким іншим чином завдає необґрунтованої шкоди законним інтересам авторів (або інших правоволодільців). У деяких випадках репрографічного репродукування такий конфлікт і/або шкода можуть бути точно визначені (наприклад, у разі відтворення деяких творів, таких, як комп'ютерні програми, музичні твори в нотах, підручники тощо, а також у разі систематичного відтворення творів). Тому не може бути виправдане введення примусових ліцензій, а також застосування обов'язкового колективного управління правами.

7.5. Управління правами, відносно яких правоволодільці не надали організації колективного управління повноважень на представництво їх інтересів

Один з важливих елементів розвиненої системи колективного управління полягає в тому, що організація з колективного управління може надавати користувачам блан-

кетні (всеосяжні) ліцензії на використання світового репертуару творів, правами на які ця організація управляє. Отже, якщо така бланкетна ліцензія не може бути запропонована, то всі переваги колективного управління стають дуже обмеженими або взагалі зникають.

Проте навіть у разі, коли система двосторонніх угод досить розвинена (як, наприклад, у разі прав на публічне виконання музичних творів), репертуар творів, відносно яких організації мають право управляти виключними правами, практично ніколи не є повністю світовим (бо в деяких країнах відсутні відповідні організації-партнери, з якими можна було б укласти угоди про взаємне представництво інтересів, або тому, що деякі автори вилучили свої твори із системи колективного управління).

У ряді випадків система колективного управління буде підірвана, якщо організаціям з колективного управління правами не буде надано право видавати бланкетні ліцензії, і вони будуть зобов'язані підтверджувати весь свій репертуар творів за твором, правоволодільця за правоволодільцем і, що значно гірше, доводити правові підстави, відповідно до яких ці організації одержали від конкретних правоволодільців повноваження на управління правами на конкретні твори. У зв'язку з цим, якщо існує певна організація, яка пропонує досить широкий репертуар творів (а фактично ці всі твори доступні для колективного управління на підставі правових і практичних умов), відносно яких будь-яке право може управлятися тільки на колективній основі, такій організації повинні бути надані гарантії можливості надання всеосяжних ліцензій.

Існують два основні правові способи надання гарантій діяльності, під час якої використовується система бланкетних ліцензій.

Перший спосіб включає наступні елементи: закріплення в законі права видавати дозволи також і на використання творів, що не входять до репертуару організації (або в законодавстві, яке регулює діяльність таких організацій, або в прецедентному праві) за певних умов (належний нагляд за діяльністю організації). Водночас організація повинна гарантувати, що окремі правоволодільці не пред'являтимуть

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

вимог до користувача, якому видана бланкетна ліцензія, а якщо така вимога надходить, то вона повинна бути задоволена організацією, а також те, що будь-якому користувачеві буде відшкодована шкода, завдана йому правоволодільцем оспорюваного твору. Організація також повинна надати гарантії того, що вона відноситиметься до авторів, які делегували їй свої права, так само як і до тих, які цього не зробили.

Подібне правове рішення повинно обов'язково включати основну умову діяльності системи бланкетних ліцензій, характерною рисою якою повинна бути наявність закріпленої в законі презумпції стосовно того, що організація має право як управляти правами, існуючими відносно будь-якого твору, охопленого ліцензією, так і представляти в суді володільця прав на цей твір.

Іншим правовим способом гарантування можливості застосування бланкетних ліцензій є так звана система розповсюдження колективного управління. Суть цього способу полягає в тому, що у разі, якщо існує організація, яка представляє більшу кількість авторів певної категорії і надає дозвіл на використання творів, користувачі мають право також використовувати всі інші твори тієї ж самої категорії авторів без одержання дозволу, але з виплатою такої ж винагороди, на таких же умовах, які існують відносно творів, на використання яких дається дозвіл.

Безумовно, для осіб, які не є членами організацій, повинні існувати певні гарантії (можливість швидкої заборони використання своїх творів, надання права вимагати індивідуальної винагороди тощо). Разом з тим необхідно визнати, що згадана система все ж містить елементи примусової ліцензії і у зв'язку з цим вважається, що її застосування може бути дозволено тільки у випадках, передбачених Бернською і Римською конвенціями для примусових ліцензій.

Глава 8. Контроль з боку уряду за створенням і діяльністю організацій з колективного управління правами

Переважна більшість організацій з колективного управління правами фактично перебуває в монопольному положенні, яке, з практичної точки зору, є необхідною умовою для відповідної діяльності систем колективного управління. Дана фактична монополія діє як відносно правоволодільців, так і користувачів. У тому разі, якщо не буде представлено відповідних гарантій, то така монополія може бути порушена. Розглянемо ті гарантії, які вважаються необхідними для створення і діяльності організацій з колективного управління та їх взаємовідносин з правоволодільцем.

Незважаючи на те, що в ряді випадків правоволодільці теоретично можуть вибрати індивідуальне здійснення своїх прав або бути представленими альтернативною організацією, такий вибір навряд чи може бути реалізований на практиці. Насправді в типових сферах колективного управління правоволодільці, як правило, не мають іншого реального вибору, крім як довіряти управління своїми правами організації з колективного управління, що займає в тій або іншій країні монопольне положення.

Якщо така організація не функціонує належним чином, то таке положення може призвести до ігнорування, або навіть практично до заперечення, або до обмеження прав деяких правоволодільців. У зв'язку з тим, що організаціями з колективного управління здійснюється управління все більшою кількістю прав, вважається виправданим введення і застосування на практиці правових положень, які гарантують належну діяльність систем з колективного управління правами. Фактично це є обов'язком країн-членів Бернської і (або) Римської конвенцій (такий же, як обов'язок вжити відповідних заходів проти інших можливих порушень прав, які знаходяться під захистом цих конвенцій).

Деякі країни вже порівняно давно ввели до своїх законодавств норми, які регулюють умови створення і діяльності організацій з колективного управління правами (наприклад, ФРН у 1965 р.). Проте тільки недавно стало загальним

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

правилом, коли спеціальні досить деталізовані норми, які регулюють питання колективного управління, були включені до різних національних законів (наприклад, Франції, Іспанії). В інших країнах, де існують приватні організації, нагляд за діяльністю таких організацій здійснюється на підставі загальних положень цивільного і адміністративного права.

Як правило, спеціальні положення про управління авторським правом і суміжними правами ставлять створення організації з колективного управління правами в залежність від схвалення цього рішення компетентним державним органом (наприклад, Міністерством культури, Міністерством юстиції або Патентним відомством). У Франції рішення про реєстрацію організацій з колективного управління можуть приймати суди, але лише на підставі думки і пропозицій Міністерства культури. При прийнятті рішення про схвалення створення організацій з колективного управління беруться до уваги такі фактори, як наявність положень у статуті організацій, що гарантують відповідне управління, надійність осіб, повноважених представляти організацію, наявність необхідного репертуару, економічних засобів тощо.

Схвалення створення організації з ефективного управління, звичайно, саме по собі не є достатньою гарантією для відповідної діяльності системи оперативного управління. У зв'язку з цим компетентні державні органи, не втручаючись без необхідності у фактичне управління правами, повинні регулярно здійснювати контроль над певними ключовими елементами такого управління, наприклад: наскільки фактична діяльність відповідає схваленому статуту організації, чи правильні правила збору і розподілу винагороди, наскільки обґрунтовані адміністративні витрати організації, а також, чи дійсно здійснюється розподіл і виплата винагороди правоволодільцям.

Здійснення контролю за створенням і діяльністю організацій з колективного управління правами може гарантувати також: доступність системи колективного управління для всіх правоволодільців, які потребують її, розумні умови членства; забезпечити відповідну роль правоволодільців або органів, що представляють їх, у прийнятті важливих рі-

шень, які можуть стосуватися управління їх правами; створення системи правильного відслідковування використань збору і розподілу винагороди, яка не має жодних елементів нерівноправності між правоволодільцями, членами або не членами, своїми громадянами або іноземними, доступність конкретної й відомої інформації для правоволодільців та іноземних організацій, з якими укладені угоди про взаємне представництво інтересів, що містять положення про обмін деякими основними даними стосовно управління правами на твори, які є в їх репертуарі.

У тому разі, якщо діяльність організацій з колективного управління більше не відповідає тим умовам, які були для неї визначені при наданні дозволу на її діяльність, компетентні державні органи повинні вживати відповідних заходів і як гранична міра — відкликати свій дозвіл. Національні закони, які містять спеціальні норми, присвячені організаціям з колективного управління, включають спеціальні положення. В даному разі дії компетентних органів пов'язані з дорученою їм видачею дозволів на діяльність організацій з колективного управління.

У тих країнах, де колективне управління правами здійснюють державні організації, створення таких організацій передбачає схвалення відповідних статутів, які, як правило, передбачають як умови діяльності організації, так і контроль за їх діяльністю. Все, що було сказано вище відносно цілей, контролю і необхідних умов діяльності приватних організацій, застосовується й до відповідних аспектів контролю і діяльності державних організацій.

8.1. Види державного контролю за діяльністю організацій з колективного управління правами

Із самої природи виключних прав випливає, що їх володільць вільний у прийнятті рішення про використання свого твору, у визначенні розміру винагороди і умов використання. Як правило, не існує причин і правових підстав для будь-якого обмеження цього права, належного його володільцеві. Проте закони ринку вирішують можливі конфлікти: інтерес правоволодільця полягає в широкому і яко-

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

мога частішому використанні твору, і у випадку, якщо він встановить неоправданий розмір винагороди і нерозумні умови, користувачі укладатимуть договір не з ним, а з іншим правоволодільцем.

У тому разі, якщо виключні права управляються колективно, то такий спосіб управління, як правило, не повинен впливати на виключну природу цих прав. У випадках колективного управління також діють закони ринку, тобто якщо ставки винагороди і умови використання будуть нерозумні, то не можна гарантувати оптимальної кількості використання, і тому організація з колективного управління буде змушена відмовитися від таких ставок і умов використання.

Проте інколи існує можливість того, що організація з колективного управління правами, займаючи фактично монополне положення, може зловживати ним. Принаймні у теорії можуть існувати три випадки такого зловживання. Перший випадок — це відмова у виданні ліцензії на деякі види використання без будь-яких вагомих підстав. Другий — це необґрунтована дискримінація між користувачами, належними до однієї й тієї ж категорії. Третій випадок можливого зловживання — це встановлення довільних ставок винагороди та інших умов ліцензування. Якщо в перших двох випадках характер зловживань досить зрозумілий, то в третьому випадку все ж важко визначити, які ставки і умови відповідають нормальному і розумному здійсненню виключних прав, а які повинні вважатися довільними.

Хоча й важко визначити, які ставки винагороди за надання ліцензій є обґрунтованими, проте відносно різних категорій прав, що управляються на колективній основі і на підставі існуючої практики, все ж були сформульовані певні принципи. Так, наприклад, існують два основні види ставок, а саме: відсоток від доходу, одержаного від використання творів (цей вид застосовується головним чином тоді, коли використання охоронюваних творів відноситься до основної діяльності користувача, здійснюючого, наприклад, театральні покази, концерти, видання охоронюваних творів тощо, або плата у вигляді одноразових сум (цей вид застосовується переважно в тих випадках, коли використання творів не відноситься до основної діяльності користувача, а

має вторинний характер). Стосовно ставок, виражених у відсотковому відношенні, то міжнародна практика запропонувала деякі загальні принципи (такі, як, наприклад, правило “10 відсотків”, яке не повинно застосовуватися у всіх випадках — у разі “великих прав” відсоткові відрахування вищі, — крім того, відсоткові відрахування встановлені в типовому контракті ВІЕМ/ІФРІ. Одноразова сума визначається із врахуванням багатьох особливих факторів, які в різних країнах відрізняються один від одного. Однак і тут існують загальні принципи обчислення (хоча в деяких галузях — таких, як галузь репрографічного репродукування — існують дуже великі відмінності у визначенні розміру винагороди).

Цілком очевидно, що в тих випадках, коли ставки винагороди або умови відповідають міжнародним стандартам або суттєво від них не відрізняються, то навряд чи можна стверджувати, що застосування цих ставок і умов є зловживанням організації з колективного управління своїм фактичним монопольним положенням. В той же час, якщо в одній країні ставки вищі, ніж у інших країнах, має місце зловживання монопольним положенням організацій з колективного управління. Повинні бути уважно досліджені всі обставини, і може виявитися, що в цій країні ставки не такі високі, а навпаки, в інших країнах ставки дуже низькі.

Контроль за ставками та іншими умовами ліцензування, здійснюваного організаціями з колективного управління правами, може мати три форми, а саме: шляхом вирішення можливих спорів у цивільних судах загальної юрисдикції, у спеціальних судах або інших судових інстанціях, створених саме для цих цілей, а також затвердження ставок і умов ліцензування органами державного управління.

З цих трьох основних форм контролю очевидно, що найкраще відповідає природі виключних прав перша. Але проти цієї форми зазвичай надається наступний аргумент: судочинство в судах загальної юрисдикції потребує тривалого часу і не відповідає тим специфічним інтересам, які властиві колективному управлінню правами. Спеціально створені суди зроблять розгляд спорів, звичайно, швидшим, але

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

водночас і дорожчим. Як виняток і залежно від конкретних політичних, економічних і правових умов може здійснюватися затвердження ставок і умов ліцензування органами державного управління.

Та при цьому заслуговують на увагу два основні принципи. Перший полягає в тому, що навіть, коли прийняття рішень знаходиться в компетенції суду або якогось органу державного управління, повинні бути гарантовані умови для прийняття неупереджених і безсторонніх рішень (шляхом визначення відповідного складу компетентного органу, можливого оскарження рішень в судових органах тощо). Другий принцип полягає в тому, що за умови колективного управління виключними правами можливість втручання у процес погодження ставок та інших умов ліцензування повинна бути обмежена тільки тими випадками, коли реально може відбуватися зловживання монопольним положенням організацій з колективного управління правами і тільки в тих межах, які необхідні, щоб запобігти або усунути таке зловживання. Останній принцип (як обов'язок країн-членів Бернської конвенції) впливає із самої Бернської конвенції, а якщо говорити більш точно, то з наступної обставини: на Стокгольмській конференції з перегляду Бернської конвенції було вирішено (і відображено в тому розділі її звіту, який стосується обговорення ст. 17 Конвенції), що країни, які є членами Бернської конвенції, можуть сприяти створенню спеціальних судів у галузі авторського права, але в той же час було чітко виражено, що такі суди можуть бути лише засобом боротьби з можливими зловживаннями, що впливають з монопольного положення організацій.

8.2. Принципи, застосовні за відслідковування виконань і збору винагороди

У цій сфері існують три принципи, які можуть застосовуватися і відігравати суттєву роль з точки зору співвіднесення їх стандартам, закладеним у Бернській і Римській конвенціях.

Перший принцип — всеосяжний характер відслідковування використань і збору винагороди за умови, що витра-

ти на таку діяльність становитимуть розумний рівень. Використання цього принципу є необхідною умовою здійснення того, що правоволодільці гарантовано здійснюють свої права і одержують винагороду, яка найбільшою мірою відповідає фактичному використанню їхніх творів. Тому, наприклад, неприйнятно відмовлятися від відслідковування використання твору і збору винагороди в певній галузі використання, в якій адміністративні витрати на цю діяльність могли б знаходитися на розумному рівні, тільки лише з метою зменшення загальних адміністративних витрат і збільшення винагороди, виплачуваної за інші види використання.

Другий принцип — це принцип однакового відношення до правоволодільців. Ступінь та інтенсивність діяльності з відслідковування і збору винагороди не повинні зачіпати інтереси окремих категорій правоволодільців.

Третій принцип полягає в тому, що відповідні законодавчі й адміністративні заходи повинні сприяти діяльності організацій з колективного управління правами щодо відслідковування виконань і збору винагороди. Повинно бути закріплене зобов'язання отримувачів здійснювати в цих сферах якомога тісніше співробітництво, а до користувачів, які створюють будь-які необґрунтовані перешкоди діяльності організацій з колективного управління, повинні вживатися міри примусу і відповідні санкції.

8.3. Адміністративні витрати організацій з колективного управління правами

Важко дати іншу відповідь на питання щодо витрат, крім тієї, що тільки ті витрати можуть бути виправдані й відраховані із зібраної винагороди, які стягуються в розумних межах і необхідні для управління правами.

У зв'язку з цим необхідно зробити два зауваження. Перше полягає в тому, що не всі витрати, які можуть виявитися в результаті діяльності організації з колективного управління, можуть розглядатися як витрати, безпосередньо пов'язані з управлінням правами, тобто організація може також займатися й іншою діяльністю.

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

Друге зауваження полягає в тому, що принцип однакового відношення до всіх правоволодільців повинен застосовуватися і у сфері відрахувань з винагороди, спрямованих на покриття витрат з управління правами. Цей принцип складається з двох елементів. Перший стосується авторів, чиї твори використовуються однаковим чином і, отже, затрати на управління правами також однакові. Другий елемент полягає в тому, що якщо для деяких видів використань витрати з управління правами вищі, то і відрахування в підвищеному розмірі повинні здійснюватися з винагороди, зібраної тільки для тих правоволодільців, чиї твори використовувалися таким чином. Інші правоволодільці не повинні нести тягар відшкодування цих підвищених витрат.

8.4. Розподіл зібраної винагороди

Як виключні права, так і право на одержання винагороди визначені в Бернській і Римській конвенціях як права конкретних правоволодільців. У зв'язку з цим не може використовуватися будь-який інший основний принцип, крім принципу розподілу винагороди, зібраної організацією з колективного управління правами, тим конкретним правоволодільцям, чиї права були використані.

Той факт, що в деяких випадках конкретні використання не можуть бути повно і точно ідентифіковані, не є достатньою підставою для того, щоб не розподіляти винагороду серед конкретних правоволодільців. Досвід колективного управління в різних галузях чітко засвідчує, що завжди можна знайти вихідні позиції, на підставі яких можна досягнути принаймні достатньої "приблизної справедливості" під час розподілу винагороди. "Приблизна справедливість" з точки зору правоволодільців значно краще, ніж відсутність будь-якої справедливості. (Інше питання, чи за такої системи може з'явитися потреба у створенні резервного фонду, з коштів якого можна задовольняти подані в розумні строки після закінчення розподілу вимоги правоволодільців, які не потрапили під такий розподіл).

Проте все ж існує випадок, коли відмова від розподілу винагороди може бути виправдана, і вона може бути вико-

ристана в колективних цілях. Йдеться про той випадок, коли розмір зібраної винагороди малий і витрати на її розподіл не можуть бути покриті за рахунок частини цієї винагороди, що становить розумний розмір.

8.5. Використання сум, зібраних для володільців прав для інших цілей

Враховуючи ту обставину, що володільцями виключних прав на одержання винагороди є конкретні правоволодільці, можна зробити висновок, що жодна частина зібраної організацією винагороди не може бути використана без згоди правоволодільців на інші цілі, крім покриття фактичних витрат з управління правами і розподілу залишеної після відрахувань частини винагороди серед правоволодільців.

Така згода може бути одержана по-різному, наприклад, у кожному конкретному випадку в індивідуальному порядку (що не є типовим на практиці) шляхом прийняття умов членства в організації (що досить часто здійснюється шляхом прийняття відповідних рішень органами організації, що представляє правоволодільців) або в рамках договорів про взаємне представництво інтересів між організаціями з колективного управління правами (що є загальною практикою).

Як правило, такими іншими цілями (але не цілями покриття фактичних витрат зі збору і розподілу винагороди за рахунок використання певних відсоткових відрахувань із зібраних сум) є культурні або соціальні цілі. Культурні цілі сприяють спрямуванню певних фінансових коштів на підтримку творчості (встановленню премій, проведенню конкурсів, виділенню стипендій тощо), в той час як завдяки соціальним цілям здійснюється переказ коштів до страхових або пенсійних фондів.

Організації з колективного управління правами часто наполягають на тому, що їм повинно бути дозволено використовувати певну частину зібраних сум на зазначені цілі, тому що таке використання відповідає побажанням правоволодільців, а правоволодільці вільні розпоряджатися коштами, одержаними від використання їх прав. Звичайно,

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

кожний може розпоряджатися своїми грішми так, як він цього бажає. Проте таке розпорядження може базуватися лише на рішенні, з яким правоволодільці заздалегідь погодились. Термін “спеціально” означає, що коли правоволодільці діють через свого представника (наприклад, коли іноземні правоволодільці діють через їх власну або третю організацію), такий правоволоділець повинен мати не тільки загальний дозвіл на те, що може використати суми, які могли б їм належати, на культурні або соціальні цілі, особливо коли ці суми використовуються для інших цілей у зарубіжних країнах. Іншими словами і для прикладу, загальні збори, що складаються з правоволодільців, які є громадянами країни, організації з колективного управління, не мають права виявляти свою щедрість (на соціальні або культурні цілі), використовуючи також і гроші іноземних правоволодільців без їх дозволу.

Необхідно також зважати на ту обставину, що правоволодільці можуть безпосередньо брати участь у прийнятті рішень про використання частини їх винагороди в культурних і/або соціальних цілях досить рідко. Здебільшого вони беруть участь у цьому процесі опосередковано. Не слід також забувати й те, що можливості правоволодільців, які можуть не погодитися з такими виплатами, досить обмежені (і навряд чи можна стверджувати, що всім правоволодільцям однаково притаманне почуття альтруїзму і солідарності між авторами, виконавцями та ін.). Коли правоволодільці вступають до організації або вважаються такими, що вступили до неї, право організації на виплати записано в документах, які можуть бути прийняті правоволодільцем в цілому, або не прийняті взагалі. Навряд чи можна говорити про дійсну свободу вибору, наприклад для іноземних правоволодільців, від імені яких їх національна організація погоджується на такі відрахування. У зв'язку з цим розмір відсоткових відрахувань повинен бути дуже низьким (у жодному разі не більше 10%), хоча він може бути визначений і на основі існуючої практики. Інакше можуть виникнути серйозні сумніви відносно такої практики.

У сфері дії так званої “статті 12”, що стосується суміжних права, існує інша думка. Однією серед усіх визнаних-

цілей, якої прагнуть домогтися введенням цих прав, є компенсування шкоди, завданої виконавцям у зв'язку із втраченою можливістю працювати за наймом через широке розповсюдження виконань, записаних на фонограми. Тому соціальний аспект у даному разі важливіший, ніж у випадку з авторським правом, і тому може бути використаний порівняно високий відсоток відрахувань із зібраних сум для соціальних цілей.

Як впливає з поданого вище аналізу, національні закони самі по собі не можуть передбачити такі відрахування, принаймні, не можуть передбачати їх відносно прав, охоплених Бернською і Римською конвенціями. Разом з тим можливі випадки, щодо яких потрібні спеціальні дослідження, а саме: випадки стосовно права на одержання винагороди за домашній перезапис. Деякі національні закони обмежують у цій сфері індивідуальний розподіл винагороди між правоволодільцями, передбачаючи обов'язок організацій з колективного управління правами перераховувати певний відсоток відрахувань на загальні цілі. Правова природа таких рішень, особливо їх несумісність з принципом національного режиму і з обов'язком передбачати компенсацію за використання в особистих цілях, що завдає необґрунтованим чином шкоди законним інтересам авторів, принципом, який міститься у ст. 9(2) Бернської конвенції, повинні стати предметом спеціального розгляду.

8.6. Організації з колективного управління правами і правоволодільці, які не є їх членами

Не повинно бути нерівноправності з боку організації з колективного управління правами, яка завдає шкоди правоволодільцям, котрі не є членами такої організації, зокрема іноземним правоволодільцям. Надання національного режиму іноземним правоволодільцям на підставі Бернської і Римської конвенцій, є головним обов'язком усіх країн-членів цих конвенцій. Разом з тим необхідно зробити два зауваження.

Перше зауваження стосується тих конкретних елементів колективного управління, відносно яких повинні застосову-

Деякі основні проблеми колективного управління авторським правом і суміжними правами

ватися принципи рівного відношення як до членів, так і до осіб, які не є членами організації, особливо іноземних правоволодільців. Очевидно, що винагорода повинна розподілятися серед осіб, які не є членами і іноземних правоволодільців таким же чином, як вона розподіляється серед членів і своїх правоволодільців. Крім усього іншого, на додаток до цього основного принципу, рівного відношення слід також повністю дотримуватися в галузі відслідковування використань, збору винагороди і відрахуваних сум. Проте стосовно використання винагороди не для цілей покриття витрат на управління і розподілу серед правоволодільців принцип національного режиму не може бути застосований формально. Такі відрахування можуть бути дозволені тільки в тому разі, якщо ті, хто не є членами організації, та іноземні правоволодільці (через своїх представників) прямо або опосередковано схвалили їх. Водночас спроба введення підвищеного розміру відрахувань з винагороди, належної не членам організації і іноземним правоволодільцям, порівняно з членами організації з колективного управління і своїми правоволодільцями могла б серйозно конфліктувати з принципами рівного відношення.

Друге зауваження до статусу тієї частини винагороди, одержаної за домашній перезапис, яка відповідно до деяких національних законів повинна бути використана в загальних цілях правоволодільців. На підставі детального аналізу зв'язку положень ст. 9(2) Бернської конвенції і принципу національного режиму, передбаченого як Бернською, так і Римською конвенціями, необхідно далі встановити, яким є або яким повинен бути правовий статус таких відрахувань на загальні цілі з точки зору національного режиму? (Необхідно додати, що право конкретних авторів і виконавців та виробників фонограм на одержання винагороди за домашній перезапис — на додаток до певного мінімуму зобов'язань, передбачених ст. 9(2) Бернської конвенції — цілком явно покривається принципом національного режиму, як це неодноразово підкреслювалось у різних документах ВОІВ і на різних засіданнях, проведених ВОІВ).

8.7. Інші функції організацій з колективного управління

Крім власне управління правами на колективній основі, різні організації з колективного управління займаються й іншою діяльністю, наприклад такою, як агентська діяльність з просування національного репертуару, і деякими іншими видами діяльності в галузі культури.

Як правило, виконання цих функцій не суперечить специфічним цілям, характерним для дійсно колективного управління правами. Оплата витрат на таку діяльність не повинна прямо або опосередковано здійснюватися за рахунок винагороди, зібраної в рамках колективного управління правами. Наприклад, витрати з просування певних творів шляхом агентської діяльності повинні бути покриті за рахунок інших субсидій (наприклад, урядових субсидій), але ніколи — за рахунок винагороди, зібраної за використання тих творів, права на які управляються на колективній основі.

Діяльність, безпосередньо пов'язану з колективним управлінням правами, не можна трактувати надто вузько. До такої діяльності не тільки відноситься фактично здійснюване відслідковування використань, збір і розподіл винагороди і спонукання до виплати винагороди, а й юридичні послуги, надавані правоволодільцям, діяльність у сфері навчання, а також зв'язки з громадськістю, що допомагають кращому розумінню і більш повному дотриманню прав, якими управляють на колективній основі тощо³.

³ Коллективное управление авторским правом и смежными правами. Исследования и рекомендации по созданию и деятельности организаций по коллективному управлению правами. — Женева. — ВОИС, 1990. — С.70-95.

РОЗДІЛ 3

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙ З УПРАВЛІННЯ ПРАВАМИ НА КОЛЕКТИВНІЙ ОСНОВІ

Глава 9. Ліцензування

Як правило, автори прагнуть тільки одного: стати відомими. Тому, хоча й бувають винятки, вони не відмовляють надати дозвіл користувачам, які готові представити їх твори публіці тим або іншим способом. Автори — не конкуренти.

Їх твори унікальні. Коли авторські організації ведуть справи за дорученням індивідуального автора, може статися, що вони змушені будуть відмовити у наданні дозволу на використання твору або на певний час, якщо ліцензія була вже підписана з іншим користувачем, або назавжди, якщо зачеплені моральні (особисті немайнові) права автора. Авторів при цьому навіть не потрібно пояснювати причини свого рішення. Це його право. Такий випадок все ж є прикладом індивідуального управління правами, здійснюваного через організацію з колективного управління правами.

Такий дозвіл пов'язаний з певними умовами. Кожний користувач, який виконує ці умови, дозвіл одержить. Будь-який користувач, який вважає запропоновані умови неприйнятними, повинен відмовитися від використання відібраних ним творів. Якщо ж він все-таки використовує їх, то йому загрожує судове або інше переслідування за незаконне відтворення або використання цих творів.

Основною умовою є виплата винагороди відповідно до виданої організацією ліцензії на використання творів. Тому головним завданням організації з управління правами є збір авторської винагороди.

Проте виплата винагороди — не єдина умова. Співробітники організації, які займаються ліцензійною роботою, повинні домогтися дотримання користувачем усіх висунених автором умов. Організація таким чином повинна забезпечити одержання всієї необхідної інформації для виконання другої частини своїх завдань, а саме розподілу зібраної винагороди.

9.1. Принципи визначення ставок винагороди

Дозвіл на використання твору може надаватися за принципом “один дозвіл — один твір”. У такому разі управління правами подібне до управління, здійснюваного самим автором особисто. Зв’язок між автором і його твором залишається нерозривним. Приведені в дію моральні права. Надавані користувачам ліцензії можуть зачепити репутацію автора. Це дуже делікатне питання. Для його вирішення авторські організації повинні проводити консультації зі своїми членами.

У галузі музичних прав подібним чином рідко, а практично ніколи, не здійснюється управління правом на публічне виконання. Сумісність виконання з баченням самого автора підлягає контролю тільки у зв’язку з відтворенням твору. Для будь-якої адаптації твору необхідна згода автора. Так, музичний твір створюється для того, щоб його слухати, додавання моменту візуальності може змінити його суть.

Індивідуальне ліцензування (тобто за принципом “один дозвіл — один твір”) широко розповсюджене за використання драматичних, аудіовізуальних творів і творів образотворчого мистецтва. Залежно від театру або театральної групи, які мають намір виконати твір, автор може висувати різні умови, залежні від стану автора або твору в суспільстві. Розглядаючи певні види використання, автор повинен схвалити остаточний варіант до того, як твір буде надруковано або відтворено.

У всіх цих випадках авторське право не має повної свободи встановлювати свої ставки винагороди. Організація визначає мінімальну ставку і пропонує “вилку”, обмежуючи таким чином надмірні вимоги, які окремі автори можуть намагатися висунути. Не можна забувати, що авторська організація служить як авторам, так і користувачам.

Організації з управління правами часто практикують надання всеосяжної ліцензії. Організація пропонує користувачам весь представлений репертуар за умови виплати користувачами винагороди за ставками, які воно встановлює. Таким чином, організація гарантує “мирний” доступ до

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

всіх творів зі свого репертуару. Користувачі самі вибирають твори з цього репертуару за своїми потребами.

Вони можуть використати всі, більшість або тільки деякі твори без будь-яких обмежень, якщо, звичайно, дотримуватимуться умов ліцензії.

Ставки винагороди встановлюються єдині для всіх, будь-яка дискримінація не допускається.

Усі твори (музичні, драматичні, літературні, аудіовізуальні або інші) становлять цінність для того, хто їх використовує. Інакше їх не використовували. Завдяки творам користувач має фінансові надходження (доходи). Він не надає свої послуги безоплатно. Ця ідея зв'язку послуг з доходами найбільш доступна розумінню і сприйняттю у випадках, коли публіка повинна оплачувати вартість покупки або плату за вхід. В інших випадках цей зв'язок менш очевидний. Авторська винагорода розраховується залежно від прямих або опосередкованих фінансових надходжень на рахунок користувача.

Тому ставка винагороди встановлюється у формі відсотка від доходу. Це правило одержало міжнародне визнання. Якщо всі використовувані твори відносяться до репертуару, охоронюваного авторським правом, користувач зазвичай виплачує як авторську винагороду 10% від доходу. Завжди повинна встановлюватися мінімальна ставка. Існує планка, нижче якої автори повинні відмовлятися в наданні ліцензії на використання їх творів.

Якщо твори не є головним джерелом інтересу публіки, то не завжди існує необхідність застосовувати відсоткову ставку. В таких випадках організація повинна замінити відсоткове обрахування винагороди на виплату разової або паушальної суми, використовуючи для її визначення певні критерії і параметри, які дозволять встановити опосередкований зв'язок з доходами, одержаними, зокрема завдяки творам авторів.

При визначенні паушальної суми необхідно враховувати прожитковий мінімум, пов'язуючи його з індексом цін. Інакше інфляційні процеси вимагатимуть перегляду цієї суми досить часто.

9.2. Структура ставок

Будь-яка структура ставок існує із врахуванням того, що твір або твори, до якої б категорії вони не відносились, мають цінність як для особи, яка пропонує його для використання (автор), так і для того, хто в цьому зацікавлений (користувач). Яку суму хоче автор одержати за використання твору, що є результатом його інтелектуальної праці? Яку ціну повинен заплатити користувач?

Організація з управління повинна знайти відповідь на ці два запитання і примирити дві крайні позиції. Автор очікує одержати якомога більше. Користувач хоче заплатити якомога менше. Організація з управління повинна знайти виправдання для винагороди, на якій вона наполягає. Відправною точкою може бути порівняння з гонорарами і зарплатами людей, зайнятих у секторі культури. Статист з масовки заробляє менше, ніж провідний актор. Так і ставка винагороди залежить від тієї ролі, яку відіграє твір у процесі його використання.

Отже, організація повинна скласти список усіх видів і форм використання репертуару і класифікувати їх залежно від ролі, яку відіграє при цьому їх репертуар. Якщо він є ключовим елементом у тому або іншому виді використання, то відповідно потрапляє на верхній рядок розцінок. Якщо, з іншого боку, він відіграє другорядну роль, то виявляється на нижчому рядку.

Авторські організації з управління музичними правами розробили вертикальну ієрархію різних видів використання музики. Зокрема:

I. Музика, яка становить основу заходу

1. концерт;
2. заходи з активною участю танцюючої і співаючої публіки (танцзали, дискотеки, музичні клуби, караоке);
3. шоу, кабаре;
4. балет;
5. радіомовлення — музичні канали;
6. телемовлення — музичні канали;
7. сервіс із доставки музики;
8. радіомовлення — основні розважальні канали;

*Діяльність організацій з управління правами
на колективній основі*

9. телемовлення — основні розважальні канали;
10. кіно-аудіовізуальні — фільмканали (телебачення).

II. Музика, яка відіграє важливу роль

1. бар з музичним супроводом — жива музика;
2. танцювальні класи;
3. кольоромузичні вистави, кольорові вистави, карнавали, музично-карнавальні паради;
4. цирк;
5. спортивні заходи з музичним супроводом (фігурне катання, ритмічна гімнастика, аеробіка);
6. розважальні парки;
7. музика, яка супроводжує драматичні вистави (театр);
8. мовлення — спорт, новини, освітні канали (радіо і телебачення).

III. Фонова музика

1. бари, кафе, ресторани, готелі, кемпінги; музичні автомати; обладнання (не музичний автомат) з гучномовцями або екраном; обладнання (не музичний автомат) без гучномовців або екрана.
2. розважальні ярмарки;
3. виставки, торговельні ярмарки, рекламні автомобілі;
4. магазини, супермаркети;
5. перукарські салони;
6. транспортні засоби (літаки, автобуси, потяги);
7. спортивні споруди;
8. церкви, музеї, офіси;
9. паркування, кімнати очікування, лікарні, ліфти;
10. музика очікування (телефони).

Враховуючи роль, яку відіграє музика, види використання поділені на дві основні категорії:

- а) музика становить суть використання і відіграє незамінну роль;
- б) музика є фоном, який необов'язковий, але приємний.

Якщо музика становить суть використання, відсоток відрахувань обчислюється за високою ставкою. Якщо музика використовується для створення атмосфери, встановлюється середня ставка. У разі використання фонові музики більш зручним вважається визначення паушальної суми збору. Вона розраховується на підставі об'єктивних критеріїв, які

можуть бути доведеними, таких як місткість і площа закладу. Взявши за основу правило 10%, можна ввести одиницю виміру, застосовну до всієї шкали видів використання.

У сфері мовлення ставка, що має чинність для всіх видів творів, визначається відносно доходів організації мовлення. Розмір ставки залежить від змісту програм. Якщо охоронюваний авторським правом репертуар становить зміст усіх програм, застосовується ставка 10%.

Музичний репертуар займає важливе місце в програмах радіо. Відповідно розмір ставки тут високий. У телемовленні привабливими є аудіовізуальні твори. Проте у світовій практиці аудіовізуальний репертуар не так широко представляють авторські організації, оскільки права авторів аудіовізуальних творів знаходяться в руках продюсерів, іноді навіть за законом. Це ускладнює визначення розміру винагороди за надання всеосяжної ліцензії. Тому в деяких випадках рекомендується виділяти збори за драматичний репертуар із загальних зборів і передбачати ставку, засновану на тривалості звучання твору.

Якщо немає можливості обчислювати винагороду від доходів, може бути прийнята формула одноразової виплати паушальної суми. В такому разі для визначення розміру винагороди необхідно брати до уваги кількість слухачів або глядачів, що мають можливість приймати програми, і час мовлення.

Ставки, встановлені за первинну трансляцію, застосовуються у тому ж розмірі і за поширення радіо- або телепрограм по кабелю, а також за трансмісію трансляційними станціями.

Відносно драматичного репертуару застосовується система ліцензування кожного твору. В цих випадках відсоток від зборів є високим, оскільки повністю виконується охоронюваний авторським правом репертуар. Мінімальна ставка за одну виставу або цикл вистав залежатиме від кількості місць у театрі і бюджету на художню постановку.

Гонорар за використання творів образотворчого мистецтва, як правило, збирається за тим же принципом (один дозвіл — один твір). Проте може застосовуватися і всеосяжне ліцензування крупних користувачів такого репертуару, на-

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

приклад, як і в галузі музики, ставки залежать від того, чи відіграє репродукція головну роль чи другорядну. Паушальні ставки базуються на ціні продажу, кількості надрукованих копій і форматі відтворення.

Гонорар за репрографічне відтворення на будь-якому носіїві розраховується у формі відсотка від ціни продажу. Розмір відсотка, який встановлюється під час переговорів на міжнародному рівні між виробниками і ВІЕМ, є еталоном орієнтиром для всіх користувачів. Мінімальні ставки враховують тривалість запису. Та для мультимедійних носіїв цей критерій недостатній: зображення не підпадають під вплив фактору часу. Тут необхідно враховувати кількість використаних творів або уривків з них. Гонорар за відтворення творів радіо- і/або телемовними організаціями збирається з них одночасно з гонораром за публічне виконання. Відповідно використовуються ставки, які прийняті для публічного виконання. Якщо гонорар збирається роздільно, то за відтворення творів він нараховується залежно від тривалості запису.

Збір винагороди за графічне відтворення літературних або наукових текстів і меншою мірою музичних творів здійснюється на підставі всеосяжної ліцензії у формі відсотка від надходжень, пов'язаних з їх використанням, або на підставі паушальної суми, або суми, залежної від кількості відтворених сторінок чи творів.

В окремих особливих випадках ставки встановлюються законом. Це відбувається тоді, коли законодавець вводить примусову ліцензію з виплатою винагороди. В такому разі для зацікавлених сторін залишається мало або зовсім не залишається шансів вести переговори про розмір ставок.

Як приклад можна навести визначення розміру гонорару у разі перепродажу творів образотворчого мистецтва (так зване право слідування). Дотримується принцип визначення розміру гонорару залежно від суми збору. Та законодавець сам встановлює відсоток належних автору відрахувань від ціни перепродажу. Цей відсоток відносно низький, тому що за основу береться повна ціна перепродажу, тоді як виправдувучою цей відсоток обставиною є збільшення вартості твору, тобто не передбачуваний фактор.

Винагорода за приватне копіювання творів у формі аудіо- або відеозапису чи у формі репрографічного репродукування засобами фото- або електронного копіювання, виходячи з торгової ціни обладнання і/або чистих носіїв. Ставки встановлюються владними структурами.

Винагорода за право прокату збирається залежно від цін, встановлюваних підприємствами прокату. Домовленість про розмір винагороди досягається під час вільних переговорів. Ставки залежать від наданого матеріалу. Хоча ставки винагороди за право прокату державними підприємствами можуть встановлюватися в законодавчому порядку. Державні органи здійснюють прокатну діяльність через відповідні організації і несуть відповідальність за виплату винагороди. Вони можуть вибрати або систему надання всеосяжних ліцензій з виплатою паушальної суми, або встановлювати ставки за прокат кожного примірника книги, аудіо- або відеозапису, видаваного бібліотекою.

9.3. Переговори

У кожній галузі своєї діяльності організація з управління правами встановлює свої правила ліцензування, засновані на принципах, прийнятих у міжнародному співтоваристві авторських організацій. Організація з управління правами повинна враховувати думку своїх партнерів, або головних дійових осіб, якими є, з одного боку, автори, і клієнти-користувачі — з другого. Щоб мати можливість гарантувати обом сторонам спокійне і безболісне здійснення прав авторів, організація шляхом переговорів погоджує умови надання ліцензій.

Такі переговори можуть вести індивідуально з кожним користувачем, який бажає використати наданий організацією репертуар. Та неминучі індивідуальні переговори залишають мало місця для маневру, оскільки організація зобов'язана застосовувати однакові ставки для всіх користувачів без дискримінації. Тому переговори стосуватимуться виключно параметрів, на яких базуються ставки, а також деяких інших неголовних умов. І, відповідно, пропонує авторським товариством ліцензійна угода оціню-

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

ватиметься як одностороння, а це може створити напружену ситуацію.

Вирішити проблему дозволяють колективні переговори. Якщо в країні існують асоціації користувачів, розмір ставки можна з ними обговорити до його остаточного схвалення. Переговори з асоціацією не стосуватимуться самих принципів, а швидше шляхів їх застосування і особливо конкретних цифр ставок. Спільно погоджена ставка унеможливає ймовірність будь-яких наступних дискусій і спорів з індивідуальними користувачами, або, принаймні, значно знижує гостроту пристрастей, які можуть супроводжувати їх.

Якщо в країні нема асоціації користувачів, в інтересах організації авторів сприяти їх створенню. Правда, це буде складний, можливо, навіть грізний партнер, або принаймні він буде добре поінформованим.

Колективні переговори іноді ведуться на міжнародному або регіональному рівнях. Підхід до користувача на переговорах повинен бути приємним, але жорстким. Існує певна техніка ведення переговорів.

9.4. Ліцензійні угоди

Користувач повинен одержати дозвіл використовувати твори з репертуару, представленого організацією авторів, до початку їх відтворення або виконання. Організація, діючи від імені авторів, має повноваження дати або не дати такий дозвіл. Умови дозволу (ліцензії), наданого організацією авторів користувачеві, можуть бути викладені на декількох сторінках.

Випадкові користувачі ставлять коротке і просте питання. Чи можна одержати дозвіл, якщо вони хочуть відтворити або виконати один або декілька творів під час разової акції обмеженої тривалості?

Відповідно, негайна відповідь буде короткою: у виключних випадках вона може бути негативною, але майже завжди позитивною за умови направлення користувачем програми використаних творів і виплати відповідної винагороди за прийнятною або мінімальною ставкою, передбаченою тарифною сіткою.

Обмін такими листами означає укладення договору. Оскільки питання і відповідь часто є типовими, можна використати стандартні формуляри. Проте завжди цей процес повинен бути оформлений у письмовій формі. Усна домовленість може призвести до непорозуміння і не гарантує необхідної правової визначеності. Організація повинна мати повну інформацію, і користувач повинен одержати доказ добросовісності.

Постійні користувачі використовують репертуар організації на регулярній основі. У них немає необхідності звертатися до авторського товариства кожного разу, коли вони використовують охоронювані твори. Вони одержують постійну ліцензію.

Ліцензійна угода може бути основою і передбачати взаємний дозвіл, але за умови дотримання певних формальностей кожного разу, коли ліцензіат використовує твір, оскільки види використання неоднорідні і, отже, вимагають застосування різних тарифів.

Ліцензійна угода також може бути повною і досконалою, надаючи всеосяжну ліцензію використовувати весь репертуар за умови виплати винагороди відповідно до фінансового стану ліцензій і надання необхідної організації інформації для її розподілу.

Необхідно чітко визначити деталі дозволу. Повинні бути точно описані види використання, яких стосується дозвіл, категорії творів і передавані права. Важливо відзначити, чого дозвіл не передбачає. Наприклад, ліцензія для наземного ефірного мовлення не покриває супутникові трансляції або кабельні трансляції.

Авторська організація діє в інтересах авторів і композиторів. Винагорода за суміжні права музикантів, співаків, акторів та ін., які виконують їх твори, може збиратися окремо або тією ж організацією з управління правами, або іншою організацією.

Фінансові статті є головним елементом ліцензійної угоди. Там, де йдеться про паушальну, разову виплату, сума, зазначена в ліцензії, визначається з врахуванням певних параметрів, які повинні бути чітко зазначені.

Якщо винагорода визначається у відсотках від зборів, розрахункова база повинна бути описана повністю і в деталях.

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

Якщо передбачаються повні відрахування, вони повинні бути зазначені лімітовано.

В інтересах обох сторін не залишати в угоді прогалин і темних плям, щоб не було пунктів, які можуть призвести до спорів і різної інтерпретації.

Користувач бере на себе не тільки зобов'язання виплатити винагороду. Він повинен надати організації з управління правами всю необхідну документацію для того, щоб вона могла виконати своє завдання — зібрати і розподілити винагороду саме тим авторам, чиї твори були дійсно використані. Детальна відомість про використані твори (рапортичка) є основоположним документом. У ліцензії повинно бути точно зазначено, коли і в якій формі ця інформація буде надіслана до організації.

Обмін інформацією повинен бути стандартизований. Ліцензія має передбачати санкції за невиконання цих зобов'язань.

Ліцензійні угоди включають у себе всі обов'язкові статті, передбачені законодавством даної країни.

9.5. Взаємовідносини з користувачами

Авторська організація користувачів не вибирає. Всі користувачі, які звертаються до творів, представлених організацією, становлять його клієнтуру. Їх багато, вони різні, такими ж різними є види використання творів. Одна з переваг мультидисциплінарної організації саме в тому і полягає, що вона широко представницька, як і самі користувачі. Подібно авторам, які творять у різних галузях, користувачі не обмежують себе одним єдиним видом використання або однією категорією творів. Організація повинна зважати на це, будуючи свої відносини з користувачами.

Зазвичай користувач повинен входити в контакт з організацією для одержання необхідних йому ліцензій. Проте організація має зобов'язання перед своїми авторами діяти в їх інтересах за будь-якого використання творів. Обов'язок авторського товариства полягає в тому, щоб прослідкувати за всіма використаннями творів своїх авторів навіть у найвіддаленіших куточках території діяльності.

Тому організація здійснює дослідження ринку для визначення інтенсивності використання творів. Різні способи і форми використання можуть бути згруповані за категоріями творів і видами прав.

Певні форми використання стосуються тільки певних категорій творів. Проте навіть у багатьох випадках традиційного використання йдеться про різні репертуари і про суміщення права на публічне виконання і права на відтворення. Нові ж форми використання стосуються всіх категорій творів. Цей феномен з'явився з винайденням телебачення. Розповсюдження по кабелю, приватне копіювання і передача творів електронними мережами становлять важливу частину колективного управління правами. У всіх цих трьох галузях задіяні всі категорії творів. Тому дослідженнями організації повинні бути охоплені всі категорії творів і всі види прав. Необхідно вивчити і взяти до уваги економічне значення кожного сектора використання творів. Хоча не можна ігнорувати сектори використання творів, які приносять менше винагороди, необхідно мати під рукою дані про всі сектори, щоб мати можливість оцінити перспективи і спрямованість роботи кожного з них.

Після завершення дослідження ринку використання творів організації з управління правами необхідно зосередити свою увагу на встановленні конкретних користувачів. Необхідно завести досье-файли, використовуючи однотипну кваліфікацію. Мультидисциплінарна організація повинна вести досье в алфавітному порядку. Користувачами є не просто фізичні особи. Компанії та асоціації повинні включатися в досье під своїми власними назвами, а також під прізвищами осіб, що очолюють їх.

Список поділяється на групи постійних і випадкових користувачів.

Подальший поділ списку, заснований на географічних факторах (країна, регіон, місто, населений пункт, вулиця), значно полегшить працю інспекторів з ліцензування користувачів. Усі ці кваліфікації без великих зусиль можна здійснювати за допомогою комп'ютерних технологій. Сидячи перед екраном свого комп'ютера, інспектор, який займається ліцензуванням, може легко переключитися з даного

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

файлу на інший, перш ніж направитися до перспективного користувача.

Досьє всіх потенційних користувачів будуть поділені на дві частини: активні користувачі і користувачі, які тимчасово не використовують або припинили використання репертуару організації. Та в будь-якому разі необхідно скласти графік роботи. Цей графік дає можливість Організації вчасно нагадати активним користувачам, які мають ліцензії, про те, щоб надіслати необхідні документи і перерахувати належну винагороду.

З випадковими користувачами необхідно регулярно спілкуватися, особливо по сплину року їх останнього звернення за ліцензією. Графік надасть у цьому допомогу інспекторам.

Організації необхідно регулярно здійснювати пошук потенційних користувачів, а також слідкувати, щоб застосовні ставки відображали реальну вартість твору.

Ці дослідження повинні здійснюватися систематично і організовано, чому сприятиме наявний графік.

Відомості про винагороду, які надходять від користувачів, повинні бути максимально деталізовані. Вони мають бути точними і відповідати умовам ліцензійної угоди. У зв'язку з наданням дозволів для одноразового використання відомість є складовою частиною самого договору. Чим точніше складена відомість, тим менше ймовірності виникнення певного конфлікту, якщо реальність не відповідає представленій інформації.

9.6. Спори

Необхідним є створення механізму примусу до виконання законів. Навіть ті користувачі, які спочатку мали добрі наміри і підписали ліцензійну угоду або заявку, надіслану їм організацією з колективного управління правами, не завжди продовжують до кінця діяти в тому ж руслі. Організація з колективного управління правами ніколи не погодиться з ухиленням від виплат авторської винагороди. Їй не дозволяють зробити це не тільки існуючі в організації зобов'язання перед авторами, що є її творцями, а й дух солідарності з тими користувачами, які добросовісно виконують свої зо-

бов'язання перед організацією. Єдине, на що може погодитися організація, так це на перенесення строків платежів. Іноді користувачі можуть мати певні фінансові проблеми, які рано чи пізно будуть ним вирішені. Виявити толерантність допустимо, але недопустимо пробачити невиконання авторської винагороди. В тому разі, коли вимоги організації про виплату винагороди користувачами не виконуються, і її загрози про судові переслідування не беруться до уваги, організація з колективного управління правами повинна в обов'язковому порядку втілювати ці загрози в життя. В цьому разі не залишається нічого іншого, як вдатися до судової процедури, і тоді, коли користувач постійно відмовляється платити, необхідно вимагати розірвання ліцензійної угоди. Користувач, позбавлений можливості і далі "очищати" свій репертуар, змушений буде припинити використання творів.

У тому разі, якщо користувач, незважаючи ні на що, продовжує використовувати твори, то його дії є незаконними і дають підстави для пред'явлення позову про відшкодування шкоди. У разі пред'явлення такого позову, його зазвичай платить користувач. Якщо ж користувач поводить себе зразково, заздалегідь забезпечуючи очищення свого репертуару, то й ставка для нього повинна бути зменшена порівняно з тим користувачем, який укладає ліцензійну угоду тільки під тиском організації з колективного управління, а тому й сума заявленої шкоди повинна переконати користувача, що судовий розгляд не в його інтересах. Суди без вагань збільшують у два, а то й у три рази суму, яку користувач був зобов'язаний виплатити, а не виплатив. Більше того, організації з колективного управління вимагають відшкодування всіх адміністративних і судових витрат, виниклих в результаті впертого небажання користувача діяти відповідно до закону. Докази незаконного використання повинні бути забезпечені свідченнями організації з колективного управління правами або заявами свідків чи безпосередньо користувачами під присягою.

Оскільки авторське право є нематеріальним благом, використання твору без згоди правоволодільця вважається легкою справою. Авторська організація не може припинити постачання товару. Користувачі можуть мати спокусу неза-

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

конно використати твори, не звертаючи уваги на необхідність виконання своїх зобов'язань, сподіваючись на те, що їх порушення не виявляться. У зв'язку з цим організація з колективного управління повинна бути дуже пильною, а також застосовувати всеохоплюючу систему моніторингу. Важливо відслідковувати користувачів і перевіряти всю наявну інформацію про них. Необхідно перевіряти не тільки дані про те, скільки платить користувач, а й ті дані про доходи, з яких здійснюється відрахування. Користувач може надіслати до організації колективного управління неправдиве повідомлення про свої доходи або неправильно повідомити інші дані, які впливають на визначення ставки гонорару. Необхідно також поставити перепону, яка зробить неможливим сповіщення користувачем авторській організації неправильних відомостей про використовувані твори. У разі виявлення таких дій організація з колективного управління може вдаватися до правових дій, щоб мати можливість правильно розподіляти гонорари між авторами.

У тих випадках, коли відповідно до ліцензійних угод з основними платниками повинні виплачуватися значні суми гонорарів, у цих угодах необхідно спеціально передбачити можливість проведення аудиторської перевірки. Поза всяким сумнівом, такі застереження повинні міститися в договорах із звукозаписувальними, радіо- і телевізійними організаціями. Правильність сповіщення відомостей повинна бути перевірена нейтральними спеціалістами-аудиторами. Якщо аудиторська перевірка підтвердить правильність сповіщених користувачем відомостей, то все буде в порядку. Це є доказом того, що партнер, з яким організація з колективного управління має справу, надійний. У цьому разі витрати на аудиторську перевірку можуть бути взяті на себе організацією з колективного управління. В тому ж випадку, якщо аудиторською перевіркою будуть виявлені серйозні розбіжності, то витрати з її проведення повинні бути покладені на особу, яка зумовила ці розбіжності.

Піратство є бідною, з якою необхідно боротися щосили. Тут важливим є міжнародне співробітництво. Піратство — це не порушення, яке зумовлює відповідальність у формі відшкодування шкоди, а дії, що підпадають під норми кри-

мінального права. Покарання за піратство повинно бути суворим і включати навіть тюремне ув'язнення. Піратство існує у всіх сферах авторського права. Музика, фільми, твори образотворчого мистецтва — всі ці об'єкти ваблять піратів, оскільки вони притягують і публіку. Єдиною метою кримінальних осіб, втягнених у піратство, тобто комерційне відтворення і розповсюдження творів, здійснюване без згоди праволодильців, є прагнення нечесно розбагатіти за рахунок таланту авторів цих творів.

Все суспільство в цілому, включаючи безпечного споживача, є жертвою піратів. Уряди всіх цивілізованих країн повинні забезпечити всіх, хто страждає від піратства, необхідними заходами ефективної і потужної боротьби з цим злом.

9.7. Організація роботи з ліцензування

Питання налагодження роботи з ліцензування, що виникло перед авторською організацією, значною мірою залежить від існуючої в країні політичної ситуації (наприклад, від того, унітарною чи федеральною є держава, в якій діє дана організація), культурних і соціальних звичаїв населення (живе в автократії або відкрите до впливів зовні), ступеня освіти (залежно від того, чи є більшість населення міським або сільським), а також від ступеня дисциплінованості населення країни (залежно від того, чи була країна завжди незалежною або довгий час знаходилась під окупацією). Головним же чином, вибір принципу організації роботи з ліцензування залежить від фінансового стану авторської організації.

Найпростішим вибором є організація роботи з ліцензування шляхом зосередження всіх операцій у головному офісі авторського товариства. Безумовно, недавно створене товариство з метою економії розпочне з централізації своєї діяльності.

Хоча до бюджету організації і надходять різні інвестиції, таке становище зберігатиметься, допоки фінансовий стан Організації не покращиться. З іншого боку, нові способи виконання творів, які з'являться в майбутньому, вимагатимуть від організації з колективного управління високого професіоналізму і навіть зосередження у зв'язку з цим

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

роботи в головному офісі Організації. Дійсно, нові проблеми вимагають глибокого правового та економічного дослідження. Значно важче змінити напрямок роботи пізніше, коли вже стане зрозумілим, що Організація зробила помилку в його виборі. Нові форми використання творів вимагають вироблення єдиного підходу і вміння вести переговори тактично, уникаючи розбіжностей. До них повинен бути залучений кваліфікований персонал. Як тільки спосіб використання твору стає рутинним, стан справ відразу ж змінюється. Відповідальним же за ліцензування основних користувачів, які використовують твори, постійно буде головний офіс Організації. Оскільки тут ідеться про великі суми, ставки завжди високі.

Для того, щоб відкрити доступ до репертуару, легше в інтересах авторської організації здійснити децентралізацію всієї роботи з ліцензування. Робота на місцях, безумовно, дає кращі результати, які призведуть до збільшення зборів авторської винагороди. Відвідування користувачів дозволить краще зрозуміти ситуацію. Крім того, такі контакти можуть налагодити конструктивний діалог, уникнути конфліктів і поліпшити взаєморозуміння, а також створять авторській організації імідж небюрократичної організації.

Децентралізація управління полегшує справу перевірки даних, надісланих користувачами. Залучення на свій бік потенційних користувачів є своєрідним засобом просування репертуару в інтересах як конкретних авторів, так і всієї культури.

Авторська організація з колективного управління — це приватна організація, що захищає приватні інтереси, хоча дотримання цих інтересів вигідно всьому суспільству. Тому дотримання цих інтересів повинно бути гарантовано законодавцем. Ні за яких обставин не можна заперечувати корисність співробітництва з державною владою. Владні державні структури також є користувачами творів, які вони використовують безпосередньо або через субсидовані ними повністю або частково організації. Тому перше, що вони повинні робити — це показувати добрий приклад.

Авторська організація повинна мати можливість розраховувати на те, що владні державні структури забезпечать

виконання закону, прийнятого з метою захисту інтересів творців. Іноді владні структури звертаються до організації з колективного управління правами, щоб одержати інформацію. Своєю чергою, і організація звертається до державних структур, щоб одержати інформацію про користувачів (про видані їм ліцензії, про їх адреси тощо). Спеціальними партнерами мають бути міністерства культури, які можуть діяти як посередник у разі виникнення конфлікту. Правильність зазначених користувачем доходів може бути перевірена за допомогою податкових органів, а митні органи можуть дати корисну інформацію про імпорт. Останні відіграють особливу роль у боротьбі з піратством.

Необхідно співробітничати і з правоохоронними органами. Поліція і суди є охоронцями як закону про авторське право, так і інших законів.

Народ прислуховується до думки релігійних діячів і діячів у галузі культури. Ці діячі можуть допомогти в поширенні ідей про те, що діяльність організацій з колективного управління вигідна всьому суспільству.

Глава 10. Документація і розподіл

Другим завданням організації з колективного управління авторськими правами є надання кожному індивідуальному правоволодільцеві тієї частки, на яку він претендує за умови розподілу зібраних сум винагороди.

Користувач платить гонорар за використання твору. Авторська організація вживає всіх заходів для забезпечення доставки гонорару саме тому автору, якому цей гонорар призначався. Проте спочатку необхідно відслідкувати країну проживання автора та його адресу.

Складніша ситуація створюється тоді, коли твір створено у співавторстві декількома авторами. Гонорар повинен бути поділений між ними відповідно до тієї частки, яка належить кожному з них. Чим більше правоволодільців на один твір, тим складнішим стає завдання.

Проте колективне управління, здійснюване авторськими організаціями, не обмежується збором авторського гонорару за кожний твір, створений одним автором. При ко-

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

лективному управлінні переважно оплата здійснюється за використання багатьох творів, кожний з яких створений декількома авторами. У разі збору винагороди з основних користувачів йдеться про використання декількох тисяч творів, а не просто про використання окремих творів.

Завдання авторської організації саме й полягає в забезпеченні доставки гонорару кожному конкретному правоволодільцеві. Перш за все, організація повинна мати вичерпну документацію про всіх авторів, про всі твори. Потім вона повинна розподіляти зібрану винагороду серед усіх правоволодільців, чиї твори були певним способом використані на території діяльності організації за певний період.

10.1. Правоволодільці

Авторське право первинно належить авторам. Це, першою чергою, для них прийнято закон про авторське право. За винятком деяких випадків авторські права передавані. Вони можуть бути передані третій стороні, яка стає правоволодільцем. Таке передання виправдане необхідністю забезпечення широкого розповсюдження твору, що є головною турботою кожного творця.

Виробник, видавець і агент знають ринок значно краще й повинні діяти та приймати рішення швидко і без будь-яких обтяжливих обставин. У тому разі, якщо вони кожного разу радитимуться з автором, то справа може зірватися. Тому ці правонаступники мають таке ж право дозволяти або забороняти використання твору. Цей інструмент зникає в тих випадках, коли виключне право трансформується в просте право на одержання винагороди. Це право передаване. Передання права і в цьому разі перестає бути виправданим, оскільки в обмін автор нічого не одержує, а головне не одержує обіцяння забезпечити використання твору.

Автори та їх правонаступники є членами організацій з колективного управління правами. Членами цих організацій можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Першу групу становлять автори творів різних жанрів. Вони є володільцями права на інтелектуальну власність. Автори завжди

є фізичними особами. Проте законодавства деяких країн з огляду на дещо фіктивне правове обґрунтування надають первинне авторське право також і юридичним особам.

Другу групу становлять автори адаптацій, які є також володільцями прав. Аранжування і переклади теж користуються авторсько-правовою охороною.

Авторські права не закінчуються зі смертю автора. Відповідно до закону кожної країни вони переходять до спадкоємців автора. Спадкоємці становлять третю групу членів.

І, нарешті, правонаступники автора: агентства, відповідальні за просування і використання творів, музичні та літературні видавці, продюсери аудіовізуальних творів, фотоагентства і художні галереї. Вони становлять четверту групу членів.

Вступаючи до організації з колективного управління авторськими правами, правоволоділець підписує договір про членство.

Оскільки авторське право передається, автори можуть відступити його організації, яке потім діє в ім'я авторів та їх інтересів. Організація стає утримувачем права. Відступивши одного разу свої права організації, автори відповідно вже не можуть передавати їх ще раз без згоди організації. Це становить ефективний засіб захисту авторів від тиску, який на них здійснюють видавці та продюсери. Із врахуванням того, що останні також можуть приєднатися до організації, такі передання права передбачені у видавничих та інших договорах, можуть гармонійно співіснувати.

Іншим правовим способом є надання доручення про управління правами. В цьому разі автори не передають організації свої права, а доручають йому здійснення цих прав. Цей спосіб більшою мірою відповідає духові індивідуальності, властивому деяким творцям. Така система більшою мірою відповідає управлінню, заснованому за принципом "твір за твором", а також більше стосується тих випадків, коли право на одержання винагороди засноване на примусовій ліцензії. Проте такий спосіб послаблює позиції організацій з колективного управління авторськими правами у їх взаємовідносинах з користувачами і в судових процесах.

*Діяльність організацій з управління правами
на колективній основі*

На кожного члена, незалежно від того, чи є він фізичною або юридичною особою, створюється досье. В ньому повинні міститися відомості про псевдоніми. Якщо організація бажає того, воно може містити класифікацію членів. Зазвичай класифікація здійснюється за категоріями творів, авторами яких є члени організації. Необхідно при цьому враховувати, що автори працюють у різних жанрах.

Класифікація повинна відповідати міжнародним стандартам, щоб легко інкорпоруватися у файли зарубіжних авторських організацій. У договорах про взаємне представництво інтересів, які укладають одне з одним авторські організації, передбачений міжнародний обмін документацією. Такий обмін може набувати форми обміну друкованими документами. Проте документація Організацій вимагає постійного оновлення. Крім того, вона досить об'ємна. Однак не можна виключати і ризику того, що ці документи не будуть всеосяжними. Тому такий спосіб обміну не завжди ефективний. У зв'язку з цим виникає необхідність створення інструменту, пристосованого до сучасного рівня розвитку колективного управління.

Виконанню цього завдання сприяє винайдення цифрових технологій. СІЗАК доручив Швейцарському товариству з охорони прав авторів музичних творів (СУІСА) підготовку світового файлу — списку авторів, композиторів і видавців (КАЕ). Імена авторів та їх належність до авторських товариств поділені на чотири категорії творів і на два види прав. Проте деякі категорії творів і деяких видів прав все ж у КАЕ відсутні. Цей файл повинен з часом набути більш досконалого вигляду і бути також пристосованим для володільців суміжних прав.

10.2. Твори

Користування авторським правом можливе без виконання будь-яких формальностей. Твір охороняється від моменту його створення. І в тому разі, якщо авторська організація просить своїх членів повідомляти їй про свої твори, то це робиться лише для ідентифікації творів. Водночас повідомлення є доказом *prima facie* у разі виникнення спорів.

Від правоволодільців вимагається надання відомостей про їхні твори. Це той мінімум інформації, який є обов'язковим. Він включає назву твору, його жанр і тривалість звучання та частку кожного із правоволодільців. Повідомлення повинно містити дату і підписи всіх без винятку правоволодільців, незалежно від того, чи є вони членами організації, чи ні. До відомостей зазвичай повинен додаватися примірник твору. Залежно від змісту статуту організації для певних категорій творів можуть бути встановлені спеціальні правила.

При одержанні повідомлення на ньому має бути поставлена печатка Організації і дата одержання. Потім твір реєструється у репертуарі Організації. Реєстрація може здійснюватися вручну на спеціальних картках або в загальному списку. Працювати зручніше лише зі списком в електронній формі. На відміну від положень стосовно списку членів організації в інтересах багатофункціональної організації слід реєструвати твори за категоріями, до яких вони належать. Така організація повинна мати п'ять файлів за категоріями творів: музичні, аудіовізуальні, драматичні, літературні і твори образотворчого мистецтва.

Кожному правоволодільцеві повинен бути присвоєний міжнародний цифровий код.

Твору також присвоюють цифровий код, який буде використано при міжнародних обмінах документацією. Цей обмін здійснюватиметься за допомогою стандартних форм, використовуватиметься "міжнародна ідентифікаційна картка", яка містить той мінімум інформації, що зазначається у повідомленні. Ця картка може бути виготовлена з твердого паперу для її заповнення вручну, та все ж обмін значно легше здійснювати шляхом електронних засобів, які базуються на стандартному форматі.

Отже, кожна організація одержуватиме документацію про міжнародний репертуар від аналогічних зарубіжних авторських організацій, і кожна організація надсилатиме ідентифікаційні картки зарубіжним організаціям за їх вимогою або, коли очікується міжнародне використання творів, що знаходяться в їх національному репертуарі.

У разі, коли використовуються аудіовізуальні твори, цей обмін здійснюється за допомогою "к'ю-шитів". Цей термін

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

позначає список творів, включених до аудіовізуального твору, незалежно від того, чи вони створені раніше або створені спеціально для того чи іншого аудіовізуального твору. В “к’ю-шиті” повинні бути зазначені імена правоволодільців на літературний і власне аудіовізуальний твір (режисер, автор сценарію та ін.).

У тому разі, якщо договір про створення аудіовізуального твору містить застереження, що резервує за зазначеними правоволодільцями авторську винагороду, то організація має правомочності щодо її збору і у зв’язку з цим повинна володіти необхідною інформацією для її розподілу. Зазначені “к’ю-шити” надсилаються організаціям з колективного управління правами на драматичні твори. Для обміну може бути використана інформація на паперових носіях, проте, тут на допомогу організаціям мають прийти і нові інформаційні технології. Документація про твори може бути також подана шляхом надсилання циркулярних листів. Цей метод використовується, в основному, для драматичних творів.

Важливим елементом є ключ до розподілу. Володільці прав (співавтори творів і співавтори адаптацій), а також правонаступники (видавці, субвидавці та інші агенти з просування творів) повинні розподілити між собою винагороду. Їх частки мають бути зазначені або у відсотках (що краще), або в частках. У разі використання музичних творів (право на публічне виконання) вводяться певні обмеження.

У цьому разі в обов’язковому порядку діють розподільні ключі, які повинні відповідати стандартам СІЗАК. У випадку механічного відтворення ключ може бути визначений організацією самостійно, якщо інше не встановлено статутом організації. У разі використання драматичних, літературних і аудіовізуальних творів ключ завжди визначається організацією самостійно. Організації можуть запропонувати ключ, який буде лише додатковим. Для того, щоб полегшити міжнародний обмін документацією, необхідно вдосконалити міжнародні файли. Створення централізованого файлу виключить необхідність ведення листування у всьому світі. Кожна організація оснащує центр документацією про “свої” твори, які будуть використані за кордоном. Центр в свою

чергу надішле одержану інформацію до всіх зацікавлених організацій. Так, наприклад, Американське товариство композиторів, авторів і видавців (АСКАП) управляє міжнародним файлом про музичні твори. Були зроблені спроби з централізації інформації про авторів, з одного боку, і музичної частини, з другого боку, відносно аудіовізуальних творів. У цій частині з'являється тенденція простого зазначення назв, що дає базову інформацію, з відсиланням до організацій, що володіють більш детальною інформацією.

У деяких особливих випадках, наприклад у галузі візуального мистецтва, повідомлення про твори не вимагається. Головною проблемою, особливо для фотографічних творів, є проблема ідентифікації.

10.3. Договори

Члени авторських організацій часто взаємодіють один із одним з різних питань, нерідко і працюють разом. У зв'язку з цим між ними укладаються договори, які встановлюють строки і умови такого співробітництва. Хоча переговори за змістом умов договорів ведуться поза авторськими організаціями, разом з тим вони містять умови, які стосуються управління, здійснюваного організаціями. Для того, щоб Організація могла виконувати умови таких договорів, вони повинні бути їй пред'явлені. Між авторами рідко укладаються письмові договори. Переважно угоди укладаються усно і навіть іноді за мовчазною згодою сторін. У багатьох випадках спільний підпис на повідомленні про створення твору є єдиним письмовим доказом такої угоди. У багатьох країнах закон чітко встановлює, що співавтори не можуть використовувати свій спільний твір без взаємної згоди. При цьому кожний може використовувати свою частину твору самостійно. Така система називається системою неподільності. Таке положення договору, як і положення, яке передбачає розподіл часток, також повинно бути сповіщено організації.

Багато договорів, які передаються потім організації, укладаються між авторами, з одного боку, і видавцями або продюсерами — з іншого. Як правило, музичні видавницт-

*Діяльність організацій з управління правами
на колективній основі*

ва вступають у члени організації, тому частина винагород, зібраної організацією за публічне виконання, виплачується частково видавцеві. Розміри цих часток, які варіюються залежно від виду прав, управління якими здійснює організація, іноді обмежуються її статутом. Деякі товариства практикують повну виплату видавцеві гонорару автора, допоки ці виплати не підвищують авансу, виплаченого автору видавцем. Усі ці умови договорів відносяться до діяльності організацій, які здійснюють управління правами, і тому вони повинні враховувати їх при розподілі гонорару.

З урахуванням деяких винятків, літературні видавці не є членами авторських організацій. Іноді організація може представляти їх інтереси за вторинного використання на підставі або їх прямого доручення, або доручення, одержаного за умови посередництва їх професійної спілки. Виникнення репрографічного репродукування призвело до створення організацій, які представляють як авторів, так і видавців. За всіх таких видів співробітництва організації повинні бути передані договори.

Умови договорів, укладених авторами з продюсерами аудіовізуальних творів, вирішують питання, чи включається в роботу авторська організація у зв'язку з публічним показом аудіовізуального твору. Справді, володільцем прав є продюсер, але автори можуть застерегти своє право одержувати їх винагороду через організацію, шляхом збору її безпосередньо з користувачів. В інших випадках, організація повинна вимагати її одержання в індивідуальному порядку від продюсера. Зазвичай діють обидва способи. Відповідно, не тільки корисно, а й необхідно, щоб організації були повідомлені про такі специфічні умови договорів. Бізнесмени, які стали правоволодільцями в обмін на гроші, які вони вкладають в індустрію культури, ведуть між собою переговори щодо форм співробітництва. Ці договори між видавцями і продюсерами (спільні видавничі, або спільні продюсерські договори) також мають відношення до діяльності товариств з управління правами. Первинний видавець може також передати частину своїх правомочностей субвидавцеві. В музичній сфері це відбувається досить часто. Ці передання прав можуть здійснюватися як віднос-

но окремих творів, так і відносно частини каталогу або всього каталогу видавця. Субвидавці самі стають праволодільцями і як такі вони мають право претендувати на свою частку винагорода. При цьому їх роль зростає, якщо твори використовуються в переробці, здійсненій субвидавцем на своїй території. Авторські організації повинні детально відслідковувати такі договори і постійно оновлювати свою документацію.

Співробітництво є звичною практикою. Організації повинні встановити міжнародний обмін документацією, що має відношення до таких договорів, яка включає мінімум інформації, який надають члени організації стосовно: сторін договору, дати його укладання, строку і території дії тощо. Організація, до якої належить первинний видавець, повинна повідомити про зміст субліцензійних договорів організації, на території яких діє субвидавець. Організація субвидавця повинна переконатися, що ніщо не заважає субвидавцеві і місцевій адаптації твору, яка може статися у зв'язку з субвиданнями.

Організації змушені часто оновлювати свою документацію. В окремих випадках обмін може бути здійснений за допомогою міжнародних ідентифікаційних карток або просто листуванням. Каталог, який містить відомості про передання прав, передбачає внесення великої кількості поправок. Як правило, організації вносять поправки до бази даних переважно вручну. Переведення творів і договорів у цифрову форму робить можливим автоматизувати цей процес.

10.4. Сектори розподілу

Авторам завжди цікаво знати, де, коли і як використовувалися їх твори. У тих випадках, коли ліцензування здійснюється відносно кожного твору, це зрозуміло: зібрана винагорода виплачується володільцям прав на цей твір. Справа ускладнюється у випадках, коли на підставі бланкетної ліцензії винагорода, обчислювана або як відсоткові відрахування, або як одноразова винагорода, виплачується за багаторазове використання великій кількості праволодільців численних творів. Організації повинні розподіляти

*Діяльність організацій з управління правами
на колективній основі*

кожному правоволодільцеві належну йому суму, а також надавати йому максимум інформації, звівши витрати на такі дії до мінімуму.

Багатофункціональні організації збирають винагороду за всі види використання всіх видів прав і виплачують її правоволодільцям усіх видів творів. Зібрана сума винагороди призначається до розподілу за окремими секторами або пунтами. Це становить першу стадію розподілу винагороди правоволодільцям.

Вся винагорода, зібрана на підставі бланкетної ліцензії, спочатку розподіляється за видами використання. Винагорода, зібрана з користувачів у одному й тому ж секторі користувачів, складається разом і становить єдину суму, яка підлягає розподілу серед усіх правоволодільців на твори, зазначені у повідомленнях про використані твори. Сектори розподілу визначає кожна організація самостійно.

Єдине, що зобов'язані робити при цьому організації, це дотримуватися умов підписаних ними з іншими організаціями угод про взаємне представництво інтересів. Угоди стосовно використання прав на публічне виконання творів передбачають принаймні три сектори розподілу: загальна винагорода (публічне виконання), винагорода за використання на радіо і телебаченні та використання музики у фільмах. Угоди між організаціями, які здійснюють управління драматичним репертуаром (публічне виконання драматичних творів) передбачає також три сектори розподілу: професійні театри, любительські театри, а також радіо і телебачення. Угоди в галузі механічного запису і відтворення рекомендують два самостійні види повідомлень: перше — це повідомлення щодо гонорару, що надходять від звуко- і відеозаписувальної індустрії, а друге — щодо гонорару, який надходить від радіо- і телевізійних організацій. Угоди в галузі візуального мистецтва передбачають три сектори: графічне відтворення, передача по радіо і телебаченню та право слідування.

Проте в інтересах авторської організації є створення підсекторів. Отже, сектор загальної винагороди може бути поділений на винагороду, виплачувану за живе виконання музики, і винагороду, виплачувану за виконання музики

механічними засобами. Своєю чергою, підсектор живого виконання може бути поділений на підсектори серйозної та легкої музики. В секторі музики, виконуваної за допомогою механічних засобів, танцювальна музика повинна бути відокремлена від фонові музики, а в останньому секторі — публічні виконання, здійснювані за допомогою радіо, повинні бути відокремлені від публічних виконань, здійснюваних за допомогою телебачення.

Зі зростанням зборів організація повинна вводити розподільні підсектори, які в свою чергу також будуть поділені на нові підсектори.

Іноді буває перерахування зборів за секторами. У цих випадках необхідно здійснювати переказ коштів з одного сектора до іншого. При цьому, чим більше секторів розподілу маємо, тим більше вимагається здійснювати таких переказів. У той же час організації необхідно переконатися, що процес підлягає управлінню за умови найменшого рівня витрат, і уникати надто великого дроблення за секторами.

У багатьох секторах існує подальший поділ за категоріями творів. Хоча розумніше мати єдину систему розподілу, яка чинна відносно всіх творів і базується на єдиній шкалі, практика організацій свідчить, що окремі категорії творів вимагають спеціального підходу. Проте критерій значимості твору не скрізь однаковий. Зарубіжні організації є досить досвідченими і тому розподіляють винагорода в рамках кожного суміжного сектора відповідно до місця, яке кожний репертуар займає у процесі використання. Цей розподіл здійснюється на основі принципів, спільно погоджених з авторами, що представляють у керівних органах організацій інтереси різних груп авторів.

Відносно деяких видів використання винагорода за відтворення виплачується на додаток до винагороди, виплачуваної за публічне виконання творів. У цьому випадку сектор розподілу поділяється на два підсектори залежно від виду прав. Якщо автори твору не змінюються, то правоволоділці можуть змінюватися. В зв'язку з цим можуть відрізнятися один від одного як способи розподілу, так і склад правоволоділців, які є членами організації.

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

10.5. Відомості про використаний репертуар

Організація повинна володіти відомостями про всі використання творів, щоб на основі цієї інформації здійснювати точний розподіл. Це було б ідеальним. Проте так не буває.

У цьому разі затрати на управління творами будуть більшими, ніж вдасться зібрати за їх використання. Затрати ж організації на управління правами повинні становити невелику частину зібраних сум. Призначення ж зібраного організацією гонорару полягає не в тому, щоб за його рахунок винагороджувати авторів. Розподіл, який коштує надто дорого, застосовувати не можна, особливо, якщо навіть не завжди можна одержати відомості про дійсно використовувані твори. Тому необхідно шукати нові методи і альтернативні рішення.

Робота зі збору винагороди за кожний твір базується на наданих відомостях про використані твори. Вся галузь професійно здійснюваного комерційного відтворення, незалежно від того, йдеться про графічне або механічне відтворення, вимагає розподілу винагороди за використання кожного твору на основі одержаної інформації. А оскільки необхідно визначити розмір винагороди, то така інформація буде завжди необхідною.

Публічне виконання музичних або драматичних творів артистами-виконавцями також вимагає особливого відношення, навіть якщо збір винагороди здійснюється іноді відносно встановленого ряду творів, тобто кожний виконавець має свій особливий репертуар, який не може змінюватися.

Радіо-, і особливо телемовні організації, через значимість виплачуваної винагороди і тих сум винагороди, які повинні бути до неї додані, зобов'язані своєчасно і точно повідомляти дані про всі використані твори. Ці відомості повинні включати не тільки назву твору і тривалість його використання, а й імена авторів, найменування звукозаписувальної організації і номер, а також оригінальну назву твору, якщо використовується адаптована версія, найменування продюсера і країни походження фільму або серіалу, найменування музею чи галереї, де виставлено твір мистецтва, а також найменування прес-агентства, яке надало

фотографії тощо. Інформація про використаний репертуар може бути подана на папері у друкованій формі, на диску, на касеті або навіть у режимі он-лайн.

У тих випадках, коли існує масове використання охоронюваних авторським правом творів, але виплачується мало гонорару, організація з управління правами здійснює розподіл, заснований на вибірковому методі. Правильно підібрана з точки зору географічного, соціального і культурного фактора група може представляти всіх користувачів однакової категорії. У цьому разі, якщо організація з колективного управління правами поставить свої вимоги про надання правильних і повних відомостей про використання творів тільки до цієї групи, то можна говорити про можливе використання цих же творів усіма користувачами цієї категорії.

Вибірковий метод повинен базуватися на вибірковій основі і здійснюватися бажано сторонньою організацією. Деякі організації з колективного управління створили у своїй структурі спеціальні підрозділи зі здійснення вибіркового збору відомостей або шляхом виділення спеціальної групи користувачів, або шляхом об'єднання однакових даних про використання творів, або шляхом запису різних виконань. Необхідною умовою у цій справі є обережність і конфіденційність. У разі, якщо організація з колективного управління схвалила проведення вибіркового методу, необхідно дотримуватися правила про незастосування дискримінаційного підходу до національного і зарубіжного репертуару.

Вибірковий метод застосовується в основному при зборі гонорару за використання музичних творів на дискотеках, місцевими радіостанціями тощо. В освітніх установах існують фотокопіювальні апарати. Студенти і викладачі ними користуються. Для організації з колективного управління достатньо прослідкувати за роботою декількох із цих освітніх установ на кожному рівні, щоб визначити, які твори фотокопіюються, щоб використати цю інформацію для розподілу всієї винагороди, зібраної в цьому секторі. Подібна процедура повинна бути схвалена і у випадках здавання у прокат книг у бібліотеках. Винагорода за фотокопіювання в особистих цілях виплачується з усіх раніше не

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

записаних касет (стрічок) і записувального обладнання, використовуюваного для такого копіювання. Необхідно дізнатися у представників групи населення джерела їх записів і скласти прискіпливо вивірені списки програм або творів, які вони скопіювали за даний період. На підставі такого дослідження організація з колективного управління зможе виплатити винагороду у відповідних секторах.

Отже, маємо вже поєднання двох методів розподілу: один з яких базується на принципах вибору, а другий є методом розподілу за аналогією. Досвід свідчить, що деякі групи користувачів використовують один і той же репертуар, тому розподіл винагороди, здійснений на основі одержаних відомостей про використання творів від першої групи, підходить до розподілу і в другій групі.

Наприклад, встановлено, що фонова музика, використовувана в деяких громадських місцях, є музикою, передаваною місцевими радіостанціями, яка своєю чергою є музикою, передаваною популярними національними радіостанціями. Отже вся або частина зібраної винагороди за фонову музику повинна бути додана до винагороди, виплачуваної радіостанціями. Деякі товариства, які управляють правами на твори образотворчого мистецтва, залишають за своїми членами право самостійно дозволяти показ цих творів по телебаченню. Проте, з іншого боку, правами на показ цих творів по кабельному телебаченню управляє організація. Оскільки організація не володіє інформацією про первинне використання творів по телебаченню, винагорода виплачуватиметься тим художникам і фотографам, гонорари яких підлягають розподілу за використання їхніх творів у інших сферах, виходячи з розуміння того, що якщо твір використовується в одній галузі, то він використовується і в іншій галузі. Нестача інформації про первинне використання зумовлена тим, що іноді авторські організації не здійснюють управління правами на таке використання, змушує ці організації здійснювати розподіл на підставі повідомлень, які надсилають їхні члени. Даючи дозвіл на первинне використання самостійно, або через свого агента, автори потім вимагають від організації з управління правами розподілу і виплати їм винагороди, зібраної на колективній основі.

Після того, як схвалено метод розподілу, необхідно перевірити надану інформацію. Ця інформація може бути неправильною через різні обставини, починаючи від недбалості, закінчуючи свідомою неправдою. Ось чому необхідно встановити механізми перевірки наданих відомостей про використання твору. Вони можуть здійснюватися вибірково. У тих випадках, коли буде встановлено, що відомості неповні або неправдиві, необхідно адекватно реагувати, оскільки йдеться про довіру до організації.

10.6. Розподіл

Принцип розподілу досить простий: та насамперед організація повинна володіти документацією на всі твори, що входять до її репертуару. Така документація надходить до організації або шляхом повідомлення членами організації про свої твори, або шляхом міжнародного обміну документацією. Потім організація повинна володіти відомостями про використання творів, класифікованих за секціями розподілу, які надсилають у товариство користувачі. Ці два джерела інформації — база даних про твори і даних про використання творів повинні бути поєднані. Гонорар за використання кожного ідентифікованого твору повинен бути надісланий правоволодільцям за цей твір. Хоча повна ідентифікація твору є не такою вже простою справою. Вся наявна в організації інформація повинна бути перевірена. У разі, якщо існують найменші сумніви, необхідно провести розслідування.

Кількість неідентифікованих творів, що залишилися після порівняння між одержаними від користувачів відомостями і наявною в організації документацією, залежить від того, як добре розвинена система, а також від правильності одержаних від користувачів відомостей. Зібраний за використання неідентифікованих творів гонорар повинен знаходитися в режимі тимчасового очікування розподілу. Відсутню інформацію необхідно одержати з будь-яких джерел. Можна запитати в користувачів додаткові відомості про використані твори. У тому разі коли член організації не повідомив про певний свій твір, то можна вимагати виправлен-

*Діяльність організацій з управління правами
на колективній основі*

ня цього недогляду. Необхідно звірити з каталогом видавця і у разі необхідності запитати в нього або у субвидавця додаткові відомості. У тому разі, якщо виявлена належність певного правоволодільця до іноземного товариства, можна запитати міжнародну індекс-карту.

У разі необхідності всім організаціям може бути надісланий циркулярний лист-запит з переліком усіх неідентифікованих творів.

У рамках співтовариства організацій законодавчого управління правами на музичні твори СІЗАК схвалив правила, відомі як Варшавські правила. Вони передбачають, що весь зібраний гонорар надсилається до тієї організації, членом якої є один з належним чином ідентифікованих правоволодільців, при цьому дана організація повинна розподіляти гонорар усім зацікавленим правоволодільцям. Твори, які підпадають під це правило, для забезпечення їх наявності повинні бути позначені такими при розподілі.

Гонорари за використання творів, які після всіх вжитих дій не можуть бути ідентифіковані, вважаються такими, що не піддаються розподілу, і після закінчення певного часу, встановленого в статутах організацій, повертаються до тих секторів, з яких вони надійшли. Тривалість цього періоду варіюється, але зазвичай вона становить від трьох до п'яти років. Ці гонорари збільшують загальну суму гонорарів, наявних у секторі, і ціну паю. Загальна сума гонорару формується за рахунок усіх зборів у секторі і призначена для виплати всім правоволодільцям, чиї належним чином ідентифіковані твори містилися у відомостях про використання творів. Кожен твір одержує певну кількість паїв. Вартість паю визначається шляхом поділу загальної суми гонорару, наявного в секторі, на загальну кількість паїв, присвоєних творам.

Кількість паїв, присвоєних тому або іншому твору, залежить від шкали, розробленої організацією з колективного управління на підставі ряду критеріїв, які визначають "вагомість" того або іншого твору. Основним критерієм завжди є або час, протягом якого твір записується або виконується, чи кількість відтворених або виконаних творів.

У галузі радіо та телебачення майже всі організації мають шкалу, яка містить коефіцієнт залежно від жанру твору. Метою цього є прийняття до уваги за умови розподілу розміру винагороди, складності того або іншого твору і ступеня творчості при створенні, шанси на повторне використання або вид використання — основним чи не основним елементом програми є твір. У цьому разі, якщо твори візуального мистецтва включаються до загальної шкали, то для них повинна бути зроблена поправка на тривалість. Розмір цієї поправки може бути різним залежно від жанру твору. Було б несправедливим враховувати лише тривалість телепередач, які, як правило, дуже короткі відносно показу тих або інших творів візуального мистецтва. Ці твори сприймаються з першого погляду, проте, вони мають дуже великий вплив.

Кожна організація вільна у визначенні своїх шкал і встановленні критеріїв, які визначають “вагомість” твору. Проте кожна організація завжди повинна забезпечити відсутність дискримінації між національним і міжнародним репертуаром. Схвалені критерії повинні застосовуватися об’єктивно.

Частота звітів про розподіл має тенденцію до збільшення. Вони стають піврічними замість річних і щомісячними замість кварталних. Звіти, надіслані до зарубіжних товариств, повинні складатися відповідно до правил, наявних в угодах про взаємне представництво інтересів, в яких йдеться, що виплати повинні здійснюватися не пізніше трьох місяців від дати розподілу гонорарів для своїх членів. Кожна організація, яка одержує із-за кордону звіти про гонорари для своїх членів, повинна закінчити розподіл у тому разі, якщо звіт “розписаний” за творами, і перевірити, чи відповідає частка, належна кожному правоволодільцеві, повідомленню, якщо звіт “розписаний” за правоволодільцями.

Звіти не завжди приходять спонтанно. Організації мають системи, засновані на вибірковому методі, для моніторингу діяльності за рубежем.

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

10.7. Комп'ютеризація

Інформаційні технології є основним інструментом в управлінні авторськими правами, особливо в секторах документації і розподілу. Нові форми використання творів дали поштовх до значного зростання кількості творів і правоволодільців.

У зв'язку з цим авторські організації змушені придбавати комп'ютерну техніку. Це розпочалося у 60-ті роки минулого століття. Від комп'ютерів першого покоління, потім другого і третього нині прийшли до мінікомп'ютерів. Перші "динозаври" поступово були замінені персональними комп'ютерами, пов'язаними один з одним у загальну мережу.

Одночасно із поліпшенням комп'ютерів вдосконалювалось і програмне забезпечення. Пройдено довгий шлях від часу, коли використовували картон з пробитими в ньому дірками. Використанню карток поклали край мікročіпи. Магнітні стрічки, касети і диски все ще знаходяться в користуванні, але CD-ROM вже вторглися на ринок. Мережа, яка спочатку охоплювала лише домашні персональні комп'ютери, пов'язує всі організації в сусідніх країнах і скоро пошириться по всьому світу. Служби телекомунікації стають все більш демократичними. Ціни також стають все більш прийнятними.

Правоволодільці все ще мають імена, але їм уже присвоюються міжнародні кодові номери. Твори також все ще продовжують мати назви, але і вони вже мають цифрові номери. Для того, щоб забезпечити майбутнє колективного управління, здійснюваного авторськими організаціями, СІЗАК розробив загальну інформаційну систему (CIS), яка передбачає використання за аналогією з книжковими кодами унікальних номерів для музичних творів, аудіовізуальних творів, творів візуального мистецтва. Така розробка дає можливість організаціям спілкуватися лише однією мовою, зрозумілою для сучасних штучних машин, які оперують виключно за допомогою цифр від одиниці до нуля.

Глава 11. Управління, правові та фінансові аспекти

Будь-яке об'єднання вимагає організації його діяльності. В діяльності організацій з управління авторськими правами суворість стосовно основ загальної структури поєднується з гнучкістю, яка дозволяє організації слідувати за змінами, що відбуваються в світі.

Основні положення містяться в статутах. Ці положення не є непорушними, проте, їх зміна є порівняно тривалим процесом. Положення, що регулюють поточну діяльність організації, містяться в інструкціях, які, у разі необхідності, можуть бути змінені досить швидко.

Склад управлінських підрозділів базується на тих же засадах. Основна структура організації повинна базуватися на існуючих принципах і володіти певним досвідом. Оскільки йдеться про управління правами, кожна організація повинна мати солідний правовий департамент, в якому мають працювати висококваліфіковані спеціалісти. Оскільки управління правами вираховується в цифрах, необхідно мати і відповідні фінансові підрозділи. Ці підрозділи покликані виявляти велику гнучкість, щоб не відставати від віянь часу.

Діяльність організацій з управління правами відповідає як інтересам правоволодільців, так і користувачів. Проте ця діяльність виправдана за матеріальних затрат. Управління діяльністю організацій повинне бути ефективним і прозорим. Обов'язком організації є зв'язок з громадськістю в дусі відкритості.

11.1. Статути

Статут авторської організації — це все одно, що конституція для держави. Цей документ містить усю необхідну для життя організації інформацію. За виконанням положень, які залежать від законодавства кожної країни про некомерційні або комерційні організації та вибраної організаційно-правової форми, яка найкраще відповідала б інтересам правоволодільців, кожний статут повинен починатися визначенням цілей організації.

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

Чітко і повно в статуті необхідно визначити ті функції організації, про які йшлося вище. В статуті багатофункціональної організації мають бути записані всі категорії творів і види прав, управління якими передбачає здійснювати організація. Цей список повинен бути, якомога повним, але не мати вичерпного характеру. Необхідно застерегти своє майбутнє. Організація повинна мати можливість розширити поле своєї діяльності, якщо нові форми використання творів нададуть право пред'являти вимогу таким правоволодільцям або створять нові види прав. Однак ці можливості повинні бути передбачені без обов'язку їх виконання. Організація може діяти як організація, яка надає послуги правоволодільцям, що її створили, без обов'язку прийому їх у члени.

Члени або передають організації свої права, або просто доручають здійснювати управління ними. Невичерпний перелік правоволодільців-авторів у галузі існуючих жанрів та їх правонаступників — відповідно до чинного у кожній країні законодавства — повинен міститися в статуті. Стосовно розподілу всі члени повинні перебувати в рівних умовах. Проте з метою забезпечення гарантій кількісного і якісного представництва організації мають право встановлювати різні категорії членства і таким чином здійснювати допуск до керівних органів виключно професіоналів. За винятком перших років існування організації, цей професіоналізм визначається розміром зібраної винагороди і постійною участю в розподілі. Зазвичай організації мають три категорії членів: повні члени, які є, по суті, володільцями організації, тимчасові члени і асоційовані члени, остання категорія складається з правоволодільців.

Всі члени без винятку утворюють генеральну асамблею, яка є вищим керівним органом організації. Генеральна асамблея є своєрідним парламентом авторів. У статуті повинно бути зазначено, коли і як часто збирається генеральна асамблея. Присутність всіх членів бажана. Прийнятне й те, що тільки ті члени, які відповідають певним критеріям, зокрема критерію постійно творчої або професійної активності — мають право брати участь в обговореннях. Разом з тим, цей рівень не повинен бути надто висо-

ким (відсутність елітарності) та надто низьким (відсутність аматорства). Демократичний принцип — один член має один голос — є законним. Проте закони деяких держав дозволяють особам, які мають тривалий строк членства, або професіоналам мати більше одного голосу. Генеральна асамблея приймає статут. Правління або Адміністративна рада, вибрана Генеральною асамблеєю вирішує, яким шляхом йти для того, щоб досягнути встановлених цілей. Рада представляє інтереси всіх членів. Вона повинна бути представницьким і досить збалансованим органом. Для того щоб, бути максимально ефективною вона не повинна бути дуже великою. Щоб бути керівником товариства, необхідно володіти знанням предмета і досвідом. Для збереження необхідної спадковості, слід через проміжки часу, встановлені статутом, продовжувати мандат на управління.

Рекомендується й ротація виборних органів. Це принесе свіжі сили і дозволить уникнути негативного впливу поточних справ.

Члени ради можуть запитати думки консультативних комітетів, що складаються із спеціалістів у кожній галузі. Ці комітети діють також як групи тиску. Кожний виконує свою роботу. Автори є творцями. Вони повинні відстоювати свої інтереси. В той же час управлінську роботу вони повинні доручати управлінцям. У статутах багатьох товариств міститься принцип неможливості сумісництва членства в товаристві з роботою у виконавчих органах.

У статуті повинні міститися принципи і порядок діяльності адміністративних підрозділів, а також повинні бути визначені межі компетентності управляючого директора, призначеного Адміністративною радою.

11.2. Внутрішні правила та інструкції

Для того, щоб організація гармонійно розвивалася, більшість узгоджених норм міститься в статуті. Розроблені детальніше внутрішні правила та інструкції доповнюють цей акт. Вони є робочими інструкціями в галузі ліцензування, документації та розподілу. Вони також додають, відповідно

*Діяльність організацій з управління правами
на колективній основі*

до власної концепції управління, наявною в кожному товаристві, додаткові деталі до міжнародних норм. Ці норми та інструкції затверджуються Генеральною асамблеєю за пропозицією Адміністративної ради.

Міжнародне співтовариство авторських організацій визначає основні напрямки в тарифній політиці. Водночас кожна організація повинна сама встановлювати ставки авторського гонорару. Ці ставки для різних видів використання творів, встановлені з урахуванням ієрархії, можуть міститися в правилах ліцензування. Необхідно забезпечити норму збалансованості ставок відносно категорії творів, а також прав на відтворення і публічне виконання.

Правила повинні містити чітке визначення доходу, пов'язаного з використанням творів, як базису для обчислення гонорару.

Правила повинні також містити чітке визначення тих випадків, коли винагорода виплачується поза зв'язком з доходами користувача.

Свобода встановлювати ставки обмежена правом користувача розпоряджатися своїми грошми.

Отже, розроблені і схвалені на загальних зборах тарифи відображають результат колективних переговорів організації з користувачами.

Правила, які визначають порядок проходження документації, містять вказівку на той мінімум інформації, який повинен бути наданий організації його членами відповідно до міжнародних стандартів. Члени повинні виконувати ці правила, а також виконувати обов'язок щодо сповіщення про свої твори до початку їх використання. В тому разі, якщо автори не зроблять цього, їх твори будуть виключені з розподілу. Правила повинні містити чітке нагадування авторам про це. Кожна організація має право також вимагати від своїх членів надання додаткової інформації, яка може знадобитися для вирішення питання про застосування збільшеного коефіцієнта присвоєння більш високого ступеня, видання каталогу з метою просування твору, або надання статистичних даних за вимогою державних органів тощо. Від члена може бути затребуване надання копії кожного твору, про який він повідомив, з метою створення

бібліотеки творів, що знаходяться в репертуарі організації, яка може бути надана користувачам. Кількість творів, про які організація одержує повідомлення, вражаючи, тому робота в цій галузі зумовлює значні труднощі для підрозділів управління. У зв'язку з цим організації можуть встановлювати в правилах єдину кількість повідомлень для кожної категорії творів і вимагати виплати певної суми за реєстрацію повідомлень у разі перевищення цієї угоди.

Третій робочий інструмент організації з управління правами — правила з розподілу гонорару тією частиною внутрішніх документів товариства, яка найчастіше погоджується з членами. Подібно до правил ліцензування і правил, які визначають порядок проходження документації, ці правила повинні відповідати міжнародним вимогам і враховувати можливості кожної організації. А саме, вони повинні:

- 1) визначати сектори, в які має надсилатися винагорода для розподілу;
- 2) уточнювати для кожного виду використання, за якого здійснюється спільний збір, частки винагороди, належні для кожної категорії творів, враховуючи при цьому, що ці частки можуть відрізнятися залежно від виду використання;
- 3) визначати для творів візуального мистецтва, як їх кількість співвідноситиметься з тривалістю виконання;
- 4) передбачати порядок одержання інформації про використані твори для кожного сектора розподілу і всі його аспекти;
- 5) описувати шляхом тлумачення понять загальної маси винагороди і паю, яким чином відбувається обчислення винагороди, встановлювати, незважаючи на те, що відбувається з частками винагороди за твори, які перейшли до суспільного надбання, і твори, створені не членами суспільства, міжнародні і власні стандарти розподілу;
- 6) встановлювати ставки винагороди за радіо- (теле-) мовлення і містити принципи її розподілу; встановлювати строки "очікування" для нерозподіленого гонорару, після чого він буде повернений до загальної маси гонорару відповідного сектора;

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

- 7) встановлювати частку розподілу;
- 8) якщо можна встановлювати порядок виплати гонорару авансом;
- 9) визначати той мінімум, від якого починаються виплати гонорару і остаточне використання сум, які не досягли визначеного мінімуму;
- 10) детально пояснювати порядок роботи соціального фонду.

Члени організації повинні твердо знати, як відбувається розподіл їх гонорару.

11.3. Структура організації

Жодна організація не може функціонувати без працівника. Проте працівник не може робити все сам, йому потрібні помічники.

Їх обов'язки повинні бути чітко розмежовані. Кожний співробітник має точно знати свої завдання, а також того, кому він повинен звітувати за їх виконання. Адміністративна рада під керівництвом Генеральної асамблеї визначає політику організації, а також управляючого директора, який виконує рішення Адміністративної ради. Директор призначає штатних керівників підрозділів. Він відповідає за свою роботу перед правоволодільцями: членами організації, з одного боку, і аналогічними зарубіжними організаціями — з іншого. Директор буває присутнім на засіданнях Адміністративної ради і Генеральної асамблеї. Він бере участь у конференціях і нарадах, організовуваних міжнародними асоціаціями авторських організацій. Директор може доручати виконання частини своїх функцій призначеним ним особам, які працюють під його керівництвом. Підрозділи управління створюються на основі горизонтальної або вертикальної структури. Коли один із варіантів роботи схвалений, всі штатні працівники підзвітні директору. Він представляє організацію у взаємовідносинах із зовнішнім світом. Директор є відповідальним за дії персоналу, тому він повинен бути цілком вільним у виборі людей, які мають працювати під його керівництвом, для того, щоб робота виконувалась в атмосфері повної довіри.

Чим старіша або більша організація, тим краще для її діяльності підходить вертикальна структура, яка базується на принципі авторитаризму. Для того, щоб стати прийнятним, авторитаризм повинен бути природнім. Недостатньо встановити лише те, що хтось наділений владою віддавати працівникам накази. Ці накази повинні виконуватися. Будь-який авторитаризм ефективний лише тоді, коли він діє на основі ноу-хау. В інших секторах економіки ті, хто ризикує своїм капіталом, використовують авторитаризм, який не має такої інтелектуальної основи. В галузі управління авторськими правами справжніми господарями є автори.

Безумовним є те, що будь-яка пірамідальна структура, яка базується на кожному своєму рівні на інтелекті і почутті відповідальності, розвивається поступово разом з розвитком суспільства.

На початку своєї діяльності організація з управління авторськими правами завжди має горизонтальну структуру. В багатofункціональних організаціях це явище помітне сильніше, ніж в однофункціональних. Для того, щоб забезпечити особисте обслуговування, яке автори так цінують, необхідно найняти на роботу висококваліфікованих спеціалістів, здатних виконувати всі види робіт у тому секторі, в якому вони працюють. Рівна без заломів конструкція, що базується на рівній відповідальності, довго існувати не може. Досвід показує, що здатність управляти іншими людьми обмежена їх великою кількістю. Труднощі в управлінні з'являються саме тоді, коли в результаті розвитку організації, кількість персоналу починає перевищувати визначену кількість.

Отже, базова структура організації з управління авторськими правами впливає з його основних цілей та призначення.

Якщо вибудувати схему розвитку організації, то в результаті вона становитиме піраміду, що одержала розвиток з вищезазначеної бази через горизонтальну структуру.

Таким чином верховна влада завжди належить загальним зборам правоволодільців.

Адміністративна рада, за допомогою своїх консультативних комітетів визначає дії, виконувані директором. Стосов-

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

но впливу нижчої піраміди, то вказівки про те, які цілі повинні бути досягнуті, завжди виходять від авторів.

11.4. Персонал організації

Персонал організації повинен бути вмілим, а найняті співробітники мають володіти необхідною професійною кваліфікацією. Юридичний підрозділ не може існувати без юристів, а у фінансовому підрозділі необхідно мати бухгалтерів, комп'ютерний підрозділ повинен мати техніків тощо. Члени персоналу повинні пройти тренінг, який готує їх до роботи залежно від займаних ними посад. Однак наявності одних лише теоретичних знань недостатньо. Тренінг варто доповнити практичними заняттями. Існує ще одна специфічна умова до всього персоналу: на доповнення до своїх професійних знань вони повинні виявляти інтерес до культурних надбань людства.

Основними вимогами до працівників є знання ними специфіки своєї роботи і наявності загальних знань. До цього можна додати певні інтелектуальні здібності й специфічні риси характеру. Останні можуть варіюватися залежно від виду роботи.

Наприклад, розглянемо той факт, що користувачі прагнуть уникати виплати гонорару.

У зв'язку з цим співробітники, відповідальні за ліцензування повинні вміти чітко висловлювати свої думки і в той же час бути доступними, привітними під час переговорів. Вони повинні любити людей, бо спочатку самі можуть нікому не сподобатися, повинні бути завжди самокритичними, бо самі зазнаватимуть нападів. Вони не повинні бути соромливими, але й не бути гордовитими. Вони повинні вміти вести переговори і викладати свої думки чітко і точно, бути терплячими, бо їм доводиться пояснювати одне і те ж багато разів. Отже вони повинні бути запрограмовані на успіх.

Подібно до своїх колег співробітники з підрозділу розповсюдження, мають бути завжди чесними і не корумпованими. Звичайно, і правоволодільці не завжди ангели. У творчих працівників теж буває почуття заздрощів. Мовчання — золото, особливо в контактах з членами товариства.

Особи, відповідальні за розповсюдження, повинні вміти відповісти навіть на нескромні питання, залишаючись завжди спокійними. Сильними сторонами осіб, відповідальних за розподіл, є логіка і математика. В них відсутнє бажання бути в центрі уваги, тобто вони працюють за “лаштунками”. Вони люблять точність і добре зроблену роботу. Прагнення зосередитися на собі — це риса, необхідна працівникам підрозділу розповсюдження.

Бухгалтери повинні бути твердими, спокійними, врівноваженими, стійкими і послідовними людьми, а також мати бездоганне людське обличчя і бути поза всякими підозрами. Чесність бухгалтера повинна бути беззаперечною. Він повинен викликати довіру, а себе готувати до того, щоб бути недовірливим. Він повинен з'ясовувати все до кінця, довіряючи і перевіряючи.

Персонал, який працює в підрозділі документації, повинен застосовувати інструкції. Вони старанні, люблять порядок, наполегливі.

Юридичні спори вимагають твердого і в той же час людського підходу. Юристи шукають таке рішення, яке дозволило б організації рухатися далі, він виступає за знаходження золотой середини і компромісу і повинен усвідомлювати, що швидке рішення прийняти важче. Юрист занурений у роздуми і все з'ясовує до кінця. Йому дорікатимуть за повільність, але це неминуче.

11.5. Звітність

Мета товариства — одержати максимум доходу. Та авторське товариство більше ніж інша організація повинне слідкувати за своїми видатками. Адже воно є некомерційною організацією. Всі авторські гонорари після відрахування сум на покриття затрат повинні бути розподілені й виплачені авторам. У цьому разі витрати зменшують не дохід компанії, а доходи авторів. Авторське товариство повинне прагнути збільшити свої доходи, але не в своїх інтересах, а в інтересах авторів.

Для того, щоб домогтися виконання цього подвійного завдання, організація повинна розвивати систему звітності,

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

яка є поєднанням оперативної і бухгалтерської звітності. З одного боку, організація повинна швидко і регулярно одержувати у своє розпорядження інформацію для її використання, з іншого — члени і зарубіжні організації повинні одержувати звіти керівництва, а користувачі і громадськість повинні бути заспокоєні за допомогою наглядових державних органів. Правила складання фінансових звітів у різних органах відрізняються одні від одних. Ці відмінності стосуються як форми, так і змісту. Кожна організація повинна відповідати у цьому нормативним положенням, встановленим у своїй державі.

Кожна організація також повинна публікувати свій баланс, котрий відображає фінансовий стан організації на певну дату. Це важливий документ, який дає уявлення про фінансовий стан організації, але взятий окремо, він недостатній. Баланс показує активи і зобов'язання. Активи складаються з матеріальних (зафіксованих) речей, це — будівлі, меблі, комп'ютери, автомобілі тощо і нематеріальних (нефіксованих) активів — належні суми, наявність у банку та інші активи, які, очевидно, скоро будуть визначені. Зобов'язання складаються з обігового капіталу і зарезервованих платежів, таких як платежі, встановлені законом і статутом організації (положення стосовно оподаткування, судових виплат тощо), а також борги, які становлять головним чином невиплачений гонорар, виставлені на оплату рахунки, погашення банківських кредитів тощо.

Звіт про доходи і витрати доповнює характеристику фінансового стану організації. Він відображає стан організації на даний момент, показує доходи, витрати і розмір відрахувань.

Після того, як товариство складе ці два документи, необхідно розробити план звітності, який становить собою список усіх звітів, які мають бути представлені разом з пояснювальною запискою про звіти і рухи між різними звітами. Звіти повинні бути систематизовані в логічному порядку: в першу чергу йдеться про звіти, використовувані для підготовки балансу, а потім вже про звіти про витрати і доходів. Останні кореспондуються зі звітами ліцензувальних

і розподільних секторів, створених за категоріями творів і видами прав, та звітами змішаних секторів.

Всі грошові кошти товариства належать авторам, а не товариству з управління правами, як наслідок, організація не має права займатися інвестиціями. Для того, щоб мати гарантії свободи при переговорах з користувачами, організація повинна мати мінімум необхідних коштів для свого існування.

Протягом перших років своєї діяльності організація, як правило, покладається на державу і міжнародну солідарність.

Організація повинна бути повною чашею, щоб здійснювати управління всіма творами, незалежно від того, приносять вони суттєвий чи не суттєвий гонорар.

Розмір комісійних відрахувань, спрямований на покриття адміністративних витрат, зазвичай обчислюється у певному відсотку від доходу. В тому разі, коли розмір адміністративних витрат буде встановлений у вигляді фіксованої суми, це може призвести або до перевищення в даному разі доходу над витратами, або навпаки — що неприйнятне ні в першому, ні в другому випадку. Розмір відсоткових відрахувань, який завжди повинен встановлюватися без застосування дискримінаційних положень відносно своїх і зарубіжних правоволодільців, може бути встановлений у розмірі одного відсотка незалежно від категорії творів або виду прав.

Проте можливе і встановлення різного розміру відсоткових відрахувань, спочатку між основними групами творів, а потім — і в кожній підгрупі. Здійснення деяких видів зборів досить трудомістке і через це дороге. Інколи розподіл вимагає значних затрат. Деякі види управління вимагають великих затрат як на ліцензування, так і на розподіл. У зв'язку з цим спокійно і поступово повинна бути розроблена більш досконала система, яка точніше відображає ступінь трудомісткості в кожній галузі управління правами.

З огляду на сказане стає зрозумілим, що корисно розробити фінансовий план. Вивчення можливості використання дасть можливість визначити і оцінити джерела одержаного

*Діяльність організації з управління правами
на колективній основі*

доходу. Визначення мінімуму неминучих витрат дасть можливість визначити базову ставку комісійних відрахувань. Будь-які зміни можуть бути лише на рівні, що перевищує цю ставку. Стандарт СІЗАК встановлює, що комісійні відрахування, спрямовані на покриття адміністративних витрат, не можуть перевищувати 30%. Будь-які витрати понад цю суму можуть оплачуватися або за рахунок допомоги ззовні або за рахунок позик. Фінансовий план повинен бути розроблений від самого початку діяльності товариства на певний період. Мінімальний період може становити два роки. Проте рекомендується розробляти план і на більш тривалий період, від п'яти до десяти років, щоб виправдати використання обігового капіталу в такому розмірі, який необхідний для здійснення запланованої діяльності.

На жаль, зазвичай організації в перші роки своєї діяльності не досягають бажаної фінансової активності. Фінансовий план підганяє роботу і стає корисним, коли настає час схвалювати стратегію діяльності організації.

Обдумування щодо планування продовжується і під час діяльності організації. План, який охоплює декілька років діяльності, повинен бути доповнений періодичним бюджетом. Аналіз минулого і вивчення майбутнього дасть можливість передбачити перспективи використання репертуару організації і визначити розмір відрахувань на покриття витрат у розумних межах. Психологічно важливо для організації визначити конкретні цілі, виражені в цифрах, щоб привести в дію всі можливі способи їх досягнення. Шанси на успіх збільшуються за усвідомлення того, що досягнення цілі є обов'язковим. Правильна бюджетна політика буде інстинктивно застосовуватися працівником кожного підрозділу організації. Проте некоординованого мислення недостатньо. Краще структурувати всі зусилля, бо інакше вони будуть малоефективними.

Чи буде реальність протидіяти намірам? Через певні проміжки часу необхідно порівнювати бюджетні цифри і реальні результати. Різниця, яка, безумовно, з'явиться, потребує аналізу. Такий періодичний моніторинг здійснюється шляхом щомісячної оцінки даних і потім щоквартальної перевірки. В тому разі, якщо різниця між очікуваними і

реальними результатами не буде своєчасно виявлена, зусилля щодо виправлення положення можуть стати надто запізнілими.

Спочатку необхідно все проаналізувати, потім синтезувати, зробити висновки і, врешті-решт, прийняти рішення. Ці чотири кроки застосовуються і до вивчення досягнутих результатів. Це дослідження не обмежується порівнянням між бюджетом і реальністю. Необхідно дослідити результати попереднього періоду, не тільки періоду, який передує попередньому періоду, що розглядається, а й такого періоду ж за минулий рік або за позаминулий рік. Корисною є оцінка діяльності зарубіжних організацій, що діють у країнах з однаковим рівнем економічного розвитку.

11.6. Взаємовідносини з громадськістю

Звітні документи є найважливішим джерелом інформації про стан тієї або іншої організації. Організація, яка користується фактичною монополією, навіть якщо ця монополія корисна, більш ніж будь-яка інша компанія або організація зобов'язана надавати звіт про своє управління.

На додаток до публікації юридичних і фінансових документів, яка вимагається за законом, авторські організації повинні інформувати зовнішній світ про те, що вона робить і чого домоглася через зв'язок з громадськістю. Дані про індивідуальні рахунки не повинні бути відкриті.

Повна довіра повинна існувати між організацією, її членами та іншими товариствами зарубіжних країн. Для того, щоб створити клімат довіри, їм необхідно краще знати один одного. Незнання може породжувати непорозуміння. Брошури та інформаційні листи, які дають інформацію про пропоновані послуги, повинні видаватися від самого початку діяльності організації, крім того, вони повинні бути доповнені більш розгорнутими роботами. Крім обов'язків, покладених на організацію законом, вона має ще й моральні обов'язки перед тими, кому зобов'язана своїм існуванням. В її руках знаходиться джерело їх доходу. Періодичний журнал і щорічний звіт, що супроводжує звітні документи, повинні висвітлювати всі аспекти управ-

*Діяльність організацій з управління правами
на колективній основі*

ління, здійснювані організацією. Необхідно нагадувати користувачам про закон. Вони повинні мати доступ до будь-якої інформації, на підставі якої відбувається здійснення авторських прав, зокрема до репертуару, тарифів, вони також повинні знати, що відбувається з виплаченим ними гонораром. Це їх гроші — принаймні, це те, у що повністю вірять користувачі (хоча вони й помиляються) — які бажають знати, що організація робить з їхніми грошми.

Користувачі можуть одержати інформацію через свої професійні об'єднання.

Організація повинна надавати в розпорядження користувачів текст закону про авторське право і тексти законів, які регулюють відповідні види використання з поясненнями.

Державна влада має перед народом зобов'язання. Прийнявши законодавство про авторське право, вона ввела в дію правові норми, які надали авторам права, і, таким чином, зобов'язала користувачів дотримуватися приватних інтересів. Становище державної влади стає досить делікатним, якщо в цій галузі існують зловживання. Тому державна влада має право здійснювати моніторинг діяльності авторських організацій із управління правами, в тому числі одержувати всю інформацію про діяльність організацій. Проте нагляду за управлінням авторською організацією — та і участі в управлінні організацією — немає. Тільки правоволодільці мають право приймати рішення стосовно управління авторськими правами.

У зв'язку з розвитком способів використання творів авторське право більшою мірою стало зачіпати інтереси всього населення. Врешті-решт, саме воно і сплачує авторський гонорар. Населення повинно розібратися в тих юридичних підставах, на яких базується робота організацій з управління правами авторів. Організація через пресу встановлює контакт із громадськістю. Заздалегідь підготовлена інформація повинна надаватися у вигляді статей, що пояснюють основи виникнення прав авторів. Така інформація подається там, де зазвичай публікується інформація місцевого характеру.

Головними ж особами, які рекламують діяльність організації, є самі автори. Нерідко поєднуючи як талант авто-

ра, так і талант виконавця, вони часто з'являються на публіці. Організація повинна використовувати їх можливості.

Ключовим же словом нашої організації є слово “прозорість”. Ця прозорість повинна пронизувати червоною ниткою усю діяльність товариства. Авторська організація будь-яким способом сповіщення — друкованим словом, звуком чи образом — повинна інформувати громадськість про причини свого створення, про ту користь, яку вона приносить авторам і користувачам, а також повинна пояснювати і виправдовувати ті грошові потоки, які з'являються в результаті їх втручання. Ці гроші, які проходять через організацію, повинні бути прозорими і виконувати свою місію винагороди за творчий внесок у розвиток культури⁴.

---

⁴ Шепенс Н. Руководство по коллективному управлению правами авторов: Общество по управлению правами авторов на службе авторов и пользователей. — ЮНЕСКО, 2000. — С. 17-53.

РОЗДІЛ 4

ДЕЯКІ НАЦІОНАЛЬНІ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Глава 12. Права і обов'язки товариств колективного управління Великобританії

Організації зі збору авторської винагороди. Будь-якому правоволодільцеві відомо, що здійснення авторських дій пов'язано з однією досить серйозною проблемою: як відслідковувати порушення або, інакше кажучи, проконтролювати використання твору. Коли основним об'єктом авторського права вважалася книга, такі завдання повинні були, як правило, вирішувати видавці, до того ж, вирішувалися вони в міру виникнення і обмежувалися подіями, які мали місце безпосередньо на ринку продажу. Нині авторське право — це не тільки різноманітність охороноздатних об'єктів, це ще і незліченна кількість актів, використання багатьох з яких самим правоволодільцем не під силу. Важливим інститутом контролю за використанням творів стали у наш час організації, що управляють правами на колективній основі і забезпечують захист майнових інтересів авторів, одним із видів яких є організації зі збору винагороди.

Колективне управління авторськими правами дозволяє їх здійснення з найбільшою вигодою для авторів. Організації, що управляють на колективній основі, мають право санкціонувати окремі види використання творів, створених членами цих організацій, як правило, шляхом надання ліцензій. Важливою перевагою таких утворень є те, що вони можуть обговорювати умови укладених угод і укладати їх без попередніх погоджень з правоволодільцями. В більшості випадків правоволодільці передають свої права колективним організаціям шляхом їх відступлення.

Назвемо найкрупніші британські організації, які управляють правами на колективній основі.

Товариство з управління правами виконавців (The Performing Rights Society — PRS) засноване в 1914 р. Як пра-

воволоділець здійснює розпорядження правами на виконання, передачу в ефір, розповсюдження по кабелю музичних і поетичних творів. Річний дохід із врахуванням усіх джерел надходжень становить приблизно 200 млн фунтів стерлінгів.

Товариство із захисту прав на механічні способи відтворення (The Mechanical Copyright Protection Society — MCPS) засноване в 1929 р. Як повірений здійснює управління правами на механічне відтворення музичних і поетичних творів (тобто правами на відтворення фонограм)

Фонографік Перформенс Лімітед (Phonographic Performance Limited — PPL), компанія заснована в 1934 р. Які правопрیدбач розпоряджається правами на виконання, передачу в ефір і розповсюдження по кабелю фонограм.

Відео Перформенс Лімітед (Video Performance Limited — VPL). Компанія як повірений розпоряджається правами на показ, передачу в ефір і розповсюдження по кабелю відеопродукції.

Товариство з видачі дозволів на використання творів і збору літературних гонорарів (Authors Licensing and Collecting Society — ALCS), засноване в 1977 р. Одне із завдань товариства — збір винагороди належної письменникам за використання їх творів шляхом ретрансляції по кабелю всіма наземними каналами.

Бюро з видачі дозволів на використання охороноздатних творів (Copyright Licensing Agency — CLA) засноване в 1982 р. Об'єднує різні авторські товариства і організації, зокрема ALCS, що займається наданням дозволів на репрографічне відтворення. Співробітничає з органами управління освіти і вищих навчальних закладів, а також реалізує скорочену модель погоджень для університетських, "семінарських пакетів", які не підпадають під умови виданих ліцензій.

Товариство з дотримання авторських прав художників і дизайнерів (The Design and Artists Copyright Society — DACS) засноване в 1983 р. Як повірений відає дотриманням прав на відтворення, належних художникам, скульпторам і фотографам.

Управління із записів творів у освітніх цілях (Educational Recording Agency — ERA), а також Освітні установи від-

Деякі національні системи колективного управління

критого університету (Open University Educational Enterprises) займаються наданням дозволів освітнім установам на запис творів у позаефірний час відповідно до затверджених схем.

Всі без винятку товариства з колективного управління є недержавними юридичними особами, тому між ними не так багато спільного. У той же час на особливостях створення і діяльності деяких з них необхідно коротко зупинитися.

Правове положення учасників товариства. Відносини між колективним товариством і володільцями авторських прав визначаються договором про членство в товаристві та його статутом. Наділяючи товариство правом видавати дозвіл третім особам на використання твору від свого імені або від імені товариства, правоволоділець здійснює відступлення належного йому відповідного авторського права на користь товариства або укладає з ним агентську угоду. Обсяг такого відступлення залежатиме від передбачуваних цілей діяльності даного товариства. Наприклад, правоволоділець, який вступив у PRS, повинен передати товариству свої авторські права “другої категорії” на недраматичні твори. Права “першої категорії”, пов’язані з використанням драматичних творів, є предметом окремої угоди про відступлення.

Статут товариства може містити положення, що допускають відступлення авторських прав відносно творів, не створених на момент вступу до товариства. Можуть бути встановлені й різні категорії членства в товаристві, наприклад у вигляді роздільного членства авторів і видавців. Як член товариства правоволоділець бере участь у його зборах з правом голосу і тим самим впливає на прийняті товариством рішення. Зібрана товариством винагорода розподіляється відповідно до його статуту. Як правило, це робиться шляхом застосування певної формули, що дозволяє встановити розмір гонорару, який належить кожному з учасників. При цьому з перерахованої суми винагороди до її виплати утримують виплати товариства на управління правами.

Законодавства ряду країн передбачають спрямування частини зароблених товариством коштів на “цілі культури”

(наприклад, на розвиток і підтримку фольклорної музики), а також на виплату пенсійної і соціальної допомоги. Окремі положення статуту регулюють процедуру виходу учасників з товариства. При цьому відмову від подальшої участі в товаристві і дату фактичного вибуття з нього членів повинен, як правило, відділяти суттєвий проміжок часу.

Ліцензійні угоди. Здійснюючи свою діяльність з управління авторськими правами товариства зі збору винагороди укладають ліцензійні угоди як з окремими користувачами, так і з їх об'єднаннями. В останньому випадку нерідко має місце укладання угод про тарифи. Деякі угоди між товариствами і користувачами передбачають право товариств на одержання винагороди в сумі, що перевищує розмір належних виплат гонорарів. Ряд об'єднань користувачів з метою зниження тарифних ставок беруть на себе додаткові зобов'язання із забезпечення своєчасної виплати винагороди їх учасникам, а також частину інших функцій товариств з управління правами. Умови видачі ліцензій в кожному окремому випадку мають свої особливості, проте для таких угод характерне надання "відкритої ліцензії", яка гарантує користувачам право на використання будь-якого твору, включеного до репертуару колективного товариства, без будь-яких обмежень.

Загальна оцінка інституту товариств з управління авторськими правами на колективній основі. Товариства зі збору винагороди важливі перш за все як інструмент подолання серйозних труднощів, з якими зіштовхуються як користувачі, так і правоволодільці, які мають право вступити один з одним у договірні відносини.

Сприяння користувачам полягає в тому, що з допомогою таких товариств вони одержують можливість знайти правоволодільців і встановити з ними діловий контакт. Товариства зі збору винагороди дозволяють суттєвим чином скоротити витрати на придбання авторських прав, тобто на обговорення умов угоди та її оформлення. Це особливо відчутно, коли користувач має намір одержати право використання великої кількості творів. За відсутності інституту товариств з колективного управління йому довелось би зазнати значних затрат часу і коштів на укладення ліцензій-

Деякі національні системи колективного управління

них угод з кожним правоволодільцем окремо. Крім того, можливість набуття в такому товаристві “відкритої ліцензії” залишає за користувачами свободу дій: набуваючи таку ліцензію, радіостанція, наприклад, одержує можливість передавати в ефір будь-які записи із замовленого нею репертуару на свій розсуд.

Правоволодільць зі свого боку, завдяки товариствам з колективного управління, позбавляє себе необхідності вирішувати нерозв’язне завдання — самостійно відслідковувати випадки використання власного твору і реалізовувати свої права. Крім того, правоволодільцям вигідніше діяти через товариства з точки зору розмірів винагороди. Більше того, переконавшись у можливостях колективного управління, правоволодільці стали закликати до розширення охороноздатного режиму відносно таких видів використання, які раніше навряд чи могли охоронятися через неможливість здійснення нагляду.

Та, мабуть, найбільш цікавою в колективному управлінні є його роль у зміні наших звичних уявлень про авторське право. З поширенням систем колективного управління авторське право все менше стає схожим на правомочність, яка будується на моделі власності, автором, по суті, є особа, яка торгує на ринку правами на відтворення створеної ним речі. З цієї точки зору авторському праву загрожує перетворення в певну юридичну підмогу системної бюрократії, що підмінює реальну господарську активність статистичними стимуляторами. Суб’єктивне авторське право стає все менш змістовним — його замінює “принцип відповідальності”. Товариства з управління правами поступово перетворюють право автора розпоряджатися своєю інтелектуальною власністю в певне право на соціальну допомогу, а гонорар, який був ринковим — у звичайний податок на діяльність учасників ринку мистецтв.

Міжнародний аспект. Незважаючи на те, що сфера активності товариства з колективного управління як і раніше в основному обмежується рамками окремих країн, у сукупності вона становить єдину загальносвітову систему з управління авторськими правами. Так, права виконавців, якими у Великобританії відає PRS, здійснюються аналогіч-

ними структурами у США (BMI та ASCAP), Австралії (APRA), Німеччині (GEMA), Франції (SACEM), Бельгії (SABAM) тощо. Як правило, взаємозв'язок між товариствами різних країн здійснюється на підставі "договорів про взаємне представництво". Відповідно до такої угоди товариство країни А бере на себе відповідальність на взаємній основі здійснювати управління авторськими правами, якими володіє товариство країни Б, на території, що входить до сфери контролю товариства А, якою переважно виявляється територія країни А. Товариство країни А займається збором авторської винагороди на користь товариства країни Б, відслідковує порушення авторських прав, вживає всіх необхідних заходів щодо їх захисту, а також передає зібрані суми в розпорядження товариства країни Б. По суті, через систему таких угод товариство з управління правами окремої країни зосереджує в своїх руках нагляд за використанням всього світового репертуару охороноздатних творів на території даної країни.

Регулювання відносин між товариством з колективного управління авторськими правами та його учасниками. Умови членства в товаристві з колективного управління, як і права його учасників, перш за все, і головним чином закріплюються в його статуті. Якщо більшість учасників вважають умови членства несприятливими, вони можуть запропонувати внести до статуту відповідні зміни. Якщо більшість учасників незацікавлені тим, як товариство здійснює управління їх авторськими правами, вони вдосконалюють важелі контролю за його діяльністю.

До введення в дію закону "Про конкуренцію" 1985 р. регулювання відносин між товариствами та їх членами в основному здійснювалося у формі надання (відповідно до частини IV Закону "Про принципи ведення чесної підприємницької діяльності") Комісії з монополії та злиття фірм певних повноважень з розслідування їх діяльності. Відповідно до норм даного закону Генеральний директор з нагляду за дотриманням принципів чесного підприємництва мав право (за результатами попередньої неофіційної перевірки) призначити розслідування "монопольної діяльності", під час якого Комісія повинна була встановити, чи здійснюва-

Деякі національні системи колективного управління

лась така на шкоду суспільним інтересам. Якщо це підтверджувалось, міністр видавав наказ про припинення цієї діяльності, хоча в більшості випадків особа, відносно якої давався позитивний висновок, добровільно усувала виявлені в доповіді Комісії порушення. Саме такі заходи, виходячи з доповіді з PRS, прийняло відносно своєї діяльності Товариство з управління правами виконавців.

Інакше регулює правовідносини, що виникають всередині товариства з колективного управління, європейський законодавець. Стаття 82 Договору ЄС забороняє господарюючим суб'єктам зловживати своїм панівним становищем на ринку. Товариства з колективного управління, як правило, володіють усіма ознаками господарюючого суб'єкта і майже завжди займають пануюче становище у своїх сегментах ринку з надання послуг авторам і видавцям, письменникам і композиторам та ін. Як для правоволодільців, так і для товариств принципового значення набуває питання, що необхідно вважати "зловживанням".

Чотири важливі аспекти правовідносин між товариством і його учасниками виявляються зачепленими правовим режимом, сформованим за результатами доповідей Комісії з монополій і злиття та застосування заходів із розкріпачення ринків, що впливають зі ст. 82 Договору ЄС. Очевидно, по-перше, що товариства не мають права допускати дискримінації за ознаками громадянства за надання прав учасника іноземним авторам. Всі без винятку товариства зобов'язані без будь-яких обмежень надавати членство громадянам країн ЄС. По-друге, згідно з висновками Комісії статут товариства не може містити положення, що встановлюють різний розмір винагороди залежно від належності автора до тієї чи іншої категорії учасників. По-третє, як впливає з рішення Європейського суду справедливості у справі *Belgische V. Sabam* (1974 р.), покладення товариством на своїх учасників зобов'язань, які обмежують або обтяжують їх свободи, якщо це не є необхідною умовою досягнення товариством своїх статутних цілей, становить зловживання панівним становищем. Обмеження права учасників товариства вільно розпоряджатися авторськими правами на знову створені ними твори виправдано лише остільки, оскільки протилеж-

не призвело б до припинення діяльності товариства. Зазначеному критерію, відповідно, повинна підпорядковуватись і міра введеного обмеження. Схожу пропозицію внесла Комісія з монополій і злиття в результаті розслідування фактів зловживання у діяльності PRS; договори про відступлення виключних прав, укладені цією організацією зі своїми учасниками, потребували, на думку Комісії, ряд виправлень, за яких би, зокрема мало місце право учасників товариства на самостійний збір гонорарів за “живе” виконання своїх творів. По-четверте, товариства не мають права встановлювати надмірно тривалі строки припинення наслідків членства для учасника, який повідомив про свій вихід із товариства. Наприклад, за підсумками розгляду справи *Belgishee v. SABAM*, Європейський суд справедливості встановив, що положення статуту SABAM, товариства з колективного управління правами бельгійських письменників і композиторів, які дозволили товариству продовжувати користуватися правами вибулого члена протягом п’яти років після його вибуття, “можуть становити собою надмірне обмеження прав авторів”, проте, суд передав остаточне рішення з цього питання у відання бельгійської юрисдикції.

Регулювання правовідносин між товариствами. Другою сферою регулювання відносин за участю товариств з колективного управління авторськими правами є умови договорів, укладених ними з користувачами. Особи, які бажають одержати дозвіл на використання твору, здебільшого змушені звертатися за ним до товариства з колективного управління. Останні тим самим одержують можливість вести переговори з позиції сили, наполягаючи на максимально вигідних для себе умовах угоди. За відсутності механізмів законодавчого характеру можливі вимоги про виплату завищеної винагороди, встановлення дискримінаційних цензів для різних категорій користувачів, нав’язування ліцензій, у придбанні яких користувач незацікавлений тощо. Європейський і британський законодавці здійснюють комплекс заходів, покликаних не допустити таких зловживань монопольним положенням.

Арбітраж з авторського права. Арбітраж з авторського права, створений у 1989 р. замість раніше чинного Арбітра-

Деякі національні системи колективного управління

жу у справах виконавців, наділений широкими повноваженнями щодо нагляду за правомірністю угод і схем за участю товариств з колективного управління. Як правило, арбітраж проводить свої засідання складом колегії із трьох суддів, обраних із восьми, що становлять повний склад Арбітражу. Незважаючи на важливість і очевидну необхідність подібної юрисдикції, Арбітраж критикували за тяганину і дороговизну існуючого в його стінах правосуддя.

До предмета судового контролю Арбітражу з авторського права відноситься, перш за все, діяльність ліцензуючих органів. Ліцензуючим органом визнається будь-яке товариство або інша організація, однією з головних цілей створення яких є діяльність в інтересах правоволодільців з укладення ліцензійних угод про використання творів. Визначенню ліцензуючого органу відповідає як та особа, яка стала володільцем авторського права, так і та, що діє як агент. Тому, наприклад, діяльність МСРС (товариство із захисту прав на механічні способи відтворення), що перебуває зі своїми учасниками у відносинах агентування, входить до юрисдикції Арбітражу. Водночас ліцензуючим органом не може бути особа, метою створення якої є надання дозволів на використання творів тільки одного автора.

Закон 1988 р. розрізняє два напрямки діяльності ліцензуючих органів — у сфері надання разових дозволів і відповідно до заздалегідь розроблених ліцензійних схем. Ліцензійною схемою називають сукупність правил, що визначають умови надання дозволів ліцензуючим органом (ст. 117). Арбітражу з авторського права підвідомчі спори за скаргами організацій, уповноважених користувачами (ст. 118), про умови ліцензійної схеми, а також за скаргами громадян і організацій відносно вже діючої схеми (ст. 119). Реалізуючи свої широкі повноваження, Арбітраж має право залишити схему чинною або внести до неї зміни; зобов'язати ліцензуючий орган видати ліцензію певному заявникові; схвалити або змінити умови конкретної ліцензійної угоди (ст.ст. 118-120).

Арбітраж з авторського права розглядає також спори про відповідність заявника вимогам ліцензійної схеми (ст. 119), а також про відмови в наданні ліцензій. Арбіт-

раж має видати наказ про обов'язок ліцензуючого органу видати ліцензію заявникові. Проте і після видачі наказу ліцензійна схема може бути предметом повторного розгляду в Арбітражі з авторського права за заявою здійснюючого її органу, колишнього заявника, а також органу, уповноваженого правоволодільцем (ст. 120).

Арбітраж з авторського права здійснює правосуддя керуючись принципом “розумності”. Таким чином, роль Арбітражу у визначенні спорів ширша, ніж їх просте врегулювання. Якщо існує декілька розумних варіантів вирішення спору, Арбітраж повинен вибрати той, який здається йому “найброзумнішим”. При прийнятті рішення про видачу наказу Арбітраж бере до уваги міркування, перелічені в самому законі. Найважливішим з них є відсутність (наявність) “невиправданого ущемлення” умовами даної схеми або ліцензії інтересів користувачів у порівнянні зі звичайними умовами такої або схожої схеми (ліцензії) (ст. 129). Крім того, стосовно окремих видів ліцензування встановлені особливі принципи розгляду спорів (ст. ст. 130-135). Так, розглядаючи справу, пов'язану з репрографічним відтворенням, Арбітраж повинен оцінити можливість доступу до опублікованих видань, врахувати обсяг ймовірного копіювання, а також спосіб використання одержаних у результаті цього примірників твору. Крім міркувань, якими він зобов'язаний користуватися відповідно до прямих вказівок закону 1988 р., Арбітраж, приймаючи свої рішення, спирається на ряд інших факторів, якщо це впливає з європейських директив з авторського права.

Визначаючи своє завдання у встановленні розумного розміру винагороди за надану можливість використання, Арбітраж неодноразово зазначав, що бачить його у з'ясуванні суми, на якій повинні були б зійтись бажаючі досягти згоди — ліцензуючий орган і користувач. При цьому, як правило, до уваги беруться насамперед умови раніше укладених угод, які Арбітраж оцінює із урахуванням змінених обставин. У зв'язку з тим, що Арбітраж зобов'язаний не допустити “ущемлення” інтересів користувача відносно укладених за схожих обставин угод, які нерідко фігурують як основний засіб доведення. В такій якості використо-

Деякі національні системи колективного управління

вують як угоди, укладені тим же ліцензуючим органом з іншими категоріями користувачів, так і угоди, в яких беруть участь органи, що займають подібне положення на ринку, і ті ж самі ліцензіати. Нерідко звучать посилання на рішення, прийняті судовими органами іноземних держав, проте Арбітраж, як правило, залишає їх поза увагою. Іншими факторами, що враховуються, визнаються обсяг використання, масштаби аудиторії та доходи автора.

Інші способи регулювання діяльності товариств із колективного управління. Користувач, якого не задовольняють умови ліцензійної схеми або разової ліцензії, виданих товариством, може також звернутися до суду з позовом на підставах, передбачених ст.ст. 81 і 82 Договору ЄС, або на тих, які впливають з двох заборонних норм британського Закону “Про конкуренцію” 1998 р.

Правозастосовна практика за ст.ст. 81 і 82 Договору ЄС, Європейського суду справедливості задає необхідні для національних юрисдикцій орієнтири, за якими можна судити про правомірність тих або інших дій товариств із колективного управління. Наприклад, у справі *Ministere Public v. Tournier (1989 р.)* щодо порушення ст.ст. 81 і 82 Договору ЄС перевірялися угоди, які SACEM — французьке товариство з управління авторськими правами, уклало з рядом дискотек. SACEM видав користувачам відкриту ліцензію на всі твори, які становили на той час репертуар товариства, постановивши умовою такого дозволу виплату дискотеками відсотка від валового збору. Власники деяких дискотек звернулися до правоохоронних органів із заявою, в якій підняли питання про явне завищення авторської винагороди. В зв’язку з цим вони також вказували на відмову SACEM надавати дозволи на певну частину свого репертуару, а саме — на популярну танцювальну музику англо-американського походження. Прокуратура порушила кримінальну справу проти Турньє, директора товариства, за звинуваченням у “недозволеній підприємницькій діяльності”. Ряд правових питань, що стосувалися даної справи, був переданий на розгляд до Європейського суду.

Даючи оцінку відмові SACEM видати окремий дозвіл на використання музичних творів, створених зарубіжними ав-

торами, Суд зазначив, що “єдність методів” може бути досить вагомим доказом наявності “узгоджених дій”, що становить діяння заборонене ст.81 Договору ЄС. Проте суд відзначив, що такий паралелізм у господарській діяльності може бути викликаний неприйнятністю прямого ліцензування зарубіжних творів — для цього кожному національному товариству довелось би утримувати представництва в інших країнах і створювати в них систему відслідковування. Стосовно рішення SACEM видавати тільки відкриті ліцензії, суд в якості прийнятного критерію його правомірності зупинився на “необхідності” — в даному разі це означало, що умови угоди і сама діяльність SACEM правомірними були тією мірою, якою вони були необхідними для забезпечення інтересів авторів. Проте дане питання відноситься до компетенції національних судів.

Оцінку ж правомірності затребуваної винагороди, на думку Європейського суду, необхідно давати залежно від того, чи перевищує і наскільки відмітно розмір винагороди, стягнутої господарюючим суб’єктом, який займає панівне становище на ринку держави-учасниці, розмір винагороди, виплачуваної на території такої держави-учасниці, якщо таке співвідношення дає стійкі показники, виявлене розходження може розглядатися як ознака зловживання панівним становищем на ринку”. За даних обставин, як вважає Суд, важливі аргументи доказу. У разі, якщо суд одержує позитивну відповідь на дане питання, товариство повинно надати пояснення встановленій відмінності, спираючись при цьому на об’єктивні причини, пов’язані з несхожістю умов господарювання в даних державах-учасниках.

Європейський суд справедливості цим не обмежився і навіть деякі міркування, на які необхідно орієнтуватися при оцінці обґрунтованості виявлених відмінностей в діяльності SACEM та інших подібних товариств. При цьому Суд однозначно визначив найважливішу причину цих відмінностей: вона полягала в обсязі поточних витрат. Штат працівників SACEM виявився значно більшим, ніж у інших подібних структур, у зв’язку з чим на покриття управлінських затрат це товариство змушене витрачати більшу частину надходжень від своєї діяльності, ніж його аналоги

Деякі національні системи колективного управління

в інших країнах. Разом з тим Суд не знайшов підстав для припущення, нібито більш високі власні витрати товариства прямо визначали необхідність встановлення і більш високих ставок за використання творів. Навпаки, як було зазначено в рішенні, “не можна виключити того, що саме відсутність конкуренції на даному ринку і стала справжньою причиною досить обтяжливих адміністративних витрат, а разом з тим і завищених ставок роялті”.

Базуючись на даному рішенні Європейського суду, можна сказати, що деякі способи ведення господарської діяльності товариствами з колективного управління авторськими правами суперечать ст.ст. 81 і 82 Договору ЄС. Досить очевидним вважається й те, що правовою оцінкою наявності або відсутності ознак недобросовісної конкуренції і зловживання становищем на ринку займатимуться головним чином національні суди. Зі свого боку Комісія ЄС, очевидно, також утримуватиметься від позовних процедур на підставі ст.ст. 81 і 82 Договору ЄС проти товариств з колективного управління авторськими правами — діяльність останніх за своїм характером “не відноситься до рівня компетенції комісії”. Наприклад, у справі Tremblay (за скаргою володільців французьких дискотек про суттєве перевищення загальноприйнятого у Співтоваристві рівня ставок винагороди, встановлених товариством SACEM), Комісія ЄС призупинила процедуру на початковому етапі розгляду. Підставою для такого рішення було те, що наслідки ціноутворення, яке було предметом слухання, по суті, позначаються лише на французькому ринку. Разом з тим відповідні позови до того часу вже були прийняті до провадження французькими судами. Європейський суд справедливості, залишивши ці висновки чинними, не знайшов підстав для того, щоб зобов'язати Комісію відновити розгляд справи.

Отже, в майбутньому скарги на дії товариств з колективного управління доцільніше передавати в національні органи, наділені компетенцією із врегулювання подібних спорів. Крім судових органів, у Великобританії таку функцію виконує Управління з нагляду за дотриманням принципів приватного підприємництва — для випадків, коли підстави скарги впливають зі ст.ст. 81 або 82 Договору ЄС, а у

решті випадків — Арбітраж з авторського права. Рішення у справі Tremblay зовсім не применшує застосовність положень ст.ст. 81 і 82 Договору ЄС до справ, пов'язаних з діяльністю товариств з колективного управління. З нього можна зробити лише такі висновки, що Комісія ЄС більш тверезо оцінює свою компетенцію при розгляді скарг і здійснення правосуддя у справах відповідної категорії.

Перспективи гармонізації діяльності товариства з колективного управління. Незважаючи на те, що в Договорі ЄС існує ряд обмежень діяльності зазначених утворень з віднесенням відповідних спорів до компетенції Співтовариства, питання надання ліцензії товариствами зі збору винагороди у Великобританії значною мірою регулюються національним законодавством. Колективні товариства все частіше прагнуть заручитися загальноєвропейською ліцензією, що сприятиме зниженню обсягу комісійних виплат. В подібному становищі нагляд за діяльністю товариств за принципом національних юрисдикцій стає вже недостатнім. Постає питання про створення загальноєвропейського органу з контролю за зловживанням на ринку. В листопаді 2000 р. Комісія провела слухання з колективного управління, на яких була підкреслена необхідність існування даного інституту. Водночас учасники слухань висловились за зближення положень національних законодавств, які регулюють окремі аспекти діяльності цих організацій. Гармонізація європейського права у цій сфері в майбутньому очевидна⁵.

Глава 13. Товариства зі збору і розподілу винагороди Франції

Закон про авторське право 1957 р. не містив жодного положення про авторські товариства. На практиці значення цих товариств зросло у зв'язку з використанням літературних і художніх творів. Нерідко у авторів нема можливості збирати або перевіряти точність належних їм сум. Ця проблема набуває ще більшої значимості у зв'язку зі збільшен-

⁵ Бентли Л., Шерман Б. Право інтелектуальної собственности. Авторское право / Пер. с англ. В.Л. Вольфсона. — С-Пб.: Изд-во "Юридический центр Пресс", 2004. — С. 463-511.

Деякі національні системи колективного управління

ням кількості різних способів використання і розповсюдження. З розвитком супутникового зв'язку можливості розповсюдження твору ще більше зросли.

Користувачі також зацікавлені в діяльності посередницьких організацій. Створення нових спеціальних прав для артистів-виконавців і продюсерів постійно вимагає залучення товариств, що представляють володільців цих прав.

Закон від 3 липня 1985 р. (ст. 38 і наступні) вніс одне важливе нововведення до французького авторського права: він поставив товариства зі збору та розподілу авторських гонорарів і гонорарів за суміжні права під контроль міністра культури. Колективному управлінню правами присвячені статті L/321-1-L/321-12 Кодексу інтелектуальної власності Франції.

Представництво в суді. Професійні організації мають право звертатися до суду з метою захисту інтересів авторів, який покладений на них і дозволений призначеними цими організаціями агентами зі згоди міністра культури. Чи може правомочність виступати в суді від імені авторів зіткнутися з правом, згідно з яким ніхто не може звертатися до прокурора за захистом? Ніхто не може оспорювати їх право, оскільки йдеться про захист інтересів професії загалом. У чому ж полягає захист інтересів автора-члена цивільного товариства (особливий вид товариства, яке не здійснює торговельних операцій)? Як внесок автор повинен передати товариству свої майнові права. Воно не виступає в якості уповноваженого автора, а бере участь у судовому процесі як правонаступник автора.

Але товариство не може виступати в суді від імені автора, якщо має намір захищати його моральне право. У такому випадку вимагається його особиста участь.

Форма і порядок діяльності. На практиці професійні авторські організації перетворились у цивільні товариства. Вони одержують свої права як внесок. Не може бути внеском моральне право автора, відступлення якого за законом неможливе. Відтоді форма у цивільного товариства стала обов'язковою, бо було внесено уточнення, що членами можуть стати тільки автори, артисти-виконавці, виробники звуко- і відеозаписів, а також їх правонаступники.

Ці товариства можуть призначати принаймні одного ревізора з переліку, поданого в ст. 219 Закону від 24 липня 1966 р. про торгові товариства. За тодішнім законодавством вимагалася реєстрація цивільних товариств у Торговому реєстрі. Цей подвійний контроль призначався для забезпечення управління фондами, бо зазначені товариства покликані оперувати значними грошовими сумами. До цього слід додати необхідність згоди міністра культури. Стаття 39 визначає умови створення цих товариств. За наявності серйозних заперечень проти створення цих товариств міністр культури повинен звертатися до компетентного суду вищої інстанції.

Насамкінець суд вищої інстанції приймає постанову про законність створення товариства, оскільки саме він приймає рішення із загальних питань права відносно створення цивільного товариства. Таким чином забезпечується дотримання принципу контролю за їх створенням і одночасно з'являється можливість уникнути ризику, пов'язаного з прийняттям довільного рішення з боку адміністрації.

Контроль міністра культури. Закон приписує товариствам зі збору та розподілу авторських гонорарів і гонорарів за "суміжні права" обов'язок інформувати міністра з питань опіки про їх діяльність, а саме про принципи, покладені в основу збору і розподілу авторських гонорарів.

Вони зобов'язані надавати щорічні звіти на розгляд міністра, який володіє правом контролю та експертизи (ст. 41).

Ці заходи встановлені на додаток до прав членів товариства вимагати звіту з дотримання умов, визначених декретом. Крім того, будь-яка група членів товариства, що об'єднує принаймні десяту їх частину, може звернутися до судових органів для призначення експертизи з конкретних спірних питань.

У крайньому разі міністр культури може звернутися до суду вищої інстанції з вимогою розпуску товариства у зв'язку з невиконанням зобов'язань за законом.

Розподіл авторських гонорарів. Розподіл авторських гонорарів підпорядковано суворим і чітким правилам. Товариства зобов'язані використовувати для сприяння творчості, популяризації спектаклів у живому виконанні, а також підготовки

Деякі національні системи колективного управління

артистів 50% від сум, які не підлягають розподілу і одержані від розповсюдження приватним способом, а стосовно артистів-виконавців і продюсерів — від сум, одержаних від публічного мовлення звукозаписів та їх трансляції в ефері.

До прийняття нормативного акта ці товариства надавали підтримку діям у галузі професійних інтересів. Авторські товариства були уповноважені Декретом від 6 березня 1967 р. збирати авторську винагороду за використання творів авторів-громадян інших країн, які не забезпечують відповідну охорону прав французьких авторів.

Ця авторська винагорода передається організаціям, що приносять суспільну користь.

Як уже зазначалось, у Франції державною установою, яка вирішує питання авторського права і суміжних прав, є **Міністерство культури**. Це міністерство займається нормативним регулюванням цієї сфери, реалізацією законодавства, а також приймає рішення про призначення організацій колективного управління. Такі організації надають Міністерству культури звіти про свою фінансову діяльність один раз на рік.

У Франції не передбачений ні облік, ні реєстрація таких організацій. Однак, в окремих випадках, Міністерство культури акредитує організації колективного управління. Наприклад, визначає певну організацію колективного управління, що здійснюватиме збір і розподіл винагороди за такими видами використання як: приватне копіювання (чисті носії); репрографія; ретрансляція об'єктів авторського права і суміжних прав (кабельне телебачення).

Для акредитації організація колективного управління повинна: бути створена суб'єктами авторського права або суміжних прав (суб'єктами мають бути засновники та члени організації); бути неприбутковою організацією; мати у наявності репертуар оприлюднених творів; мати необхідне матеріальне і кадрове забезпечення; обозобов'язково надавати інформацію про кількість членів організації; мати міжнародні зв'язки або можливість співпраці з міжнародними організаціями.

Як правило, якщо з якихось причин організація не відповідає цим вимогам або порушує законодавство, її реєстрація здійснюється лише за рішенням суду.

Членами організації колективного управління можуть бути фізичні та юридичні особи. Організаційно-правова форма організацій колективного управління — об'єднання. Організація, яка має бажання займатися колективним управлінням, подає статут та інші документи спочатку до Міністерства культури. Міністерство перевіряє положення статуту організації на його відповідність законодавству у сфері авторського права і суміжних прав. Лише після перевірки статуту організація може подавати документи до Міністерства юстиції Франції для державної реєстрації.

У Франції існує 27 організацій колективного управління. Однак лише одна з них має право збирати винагороду за використання об'єктів авторського права і суміжних прав, хоча розподіл та виплату винагороди можуть здійснювати декілька організацій колективного управління. Між діючими організаціями колективного управління Франції налагоджено співпрацю. При цьому організації колективного управління домовляються між собою про сферу їх діяльності.

Найбільша організація колективного управління Франції SACEM (нараховує близько 108 тис. авторів, композиторів; збір винагороди в 2003 р. склав 720 млн. євро) здійснює збір винагороди лише для тих авторів, композиторів, які передали права в управління організації.

Ефірні телерадіокомпанії Франції виплачують винагороду — відсоток від доходу компанії. При цьому обов'язково надається інформація про використані твори, об'єкти суміжних прав.

Французькі оператори кабельного телебачення за ретрансляцію програм виплачують винагороду на підставі договорів, що укладаються з організаціями колективного управління. Винагорода включає доходи від абонементної плати (у кабельному телебаченні Франції не використовується реклама). Наприклад, ставка винагороди становить 3,75% від абонплати.

Організатори дискотек у Франції виплачують винагороду як відсоток від зібраних коштів за квитки. Наприклад, ставка винагороди з дискотек становить 4-5% від доходу (вартості проданих квитків).

Деякі національні системи колективного управління

Французькі організації колективного управління включають:

- **SPRE** — організацію, що збирає винагороду з користувачів, які здійснюють: публічне виконання фонограм (відеограм) у кафе, барах, ресторанах, готелях тощо; публічне сповіщення в ефірних та кабельних телерадіокомпаніях. Сума збору винагороди SPRE у 2004 році склала 20 млн. євро;
- організації, що здійснюють розподіл винагороди виконавцям, виробникам. Серед них **SPEDIAM** — організація, що управляє правами і здійснює розподіл винагороди виконавцям — групам, оркестрам, камерним колективам тощо (близько 20 тис. членів організації); **ADAMI** — організація, що управляє правами і здійснює розподіл винагороди виконавцям — солістам (близько 22 тис. членів організації); **SCPP, SPPF** — організації, що управляють правами і розподіляють винагороду виробникам фонограм.

Виплата винагороди за використання об'єктів суміжних прав передбачає виплату винагороди однаково виконавцям і виробникам фонограм (відеограм).

Розподіл винагороди відбувається на підставі громадського опитування. Для цього організація колективного управління наймає спеціальну компанію, яка проводить опитування та інформує цю організацію про результати, в яких міститься перелік популярних виконавців. Частина винагороди обов'язково перераховується виконавцям класичної музики.

Основною вимогою при виплаті винагороди виконавцям, виробникам фонограм (відеограм) є наявність в організації колективного управління довідки про запис виконання. Таку довідку має оформити виконавець (виробник фонограм, відеограм) після запису фонограми (відеограми) та надіслати організації колективного управління. У разі наявності довідки виконавець і виробник фонограм (відеограм) вважаються ідентифікованими й лише в цьому випадку вони можуть отримати належну їм винагороду. Ця довідка може бути подана до організації колективного управління протягом 10 років з часу запису фонограм (відеограм).

Разом з тим у Франції широко застосовується практика укладення договорів між організацією і виконавцями. Наприклад, укладено 27 тис. договорів між виконавцями і SPEDIAM. Для цього виконавець повинен надати організації колективного управління: інформацію про професійне виконання (довідку про заробітну плату у зв'язку з виконанням, довідку про виплату винагороди виконавцям тощо); докази про запис (матеріальний носій); одноразові членські внески (15 євро).

Як правило, розподіл винагороди здійснюється один раз на рік. У разі наявності залишків коштів незапитаної винагороди, вони депонуються строком до 10 років, після чого кошти можуть бути використані у сфері культури.

У Франції передбачена виплата винагороди за **відтворення творів та виконань (зафіксованих у фонограмах) у домашніх умовах і виключно особистих цілях**. Ця винагорода виплачується у формі відрахувань від вартості матеріальних носіїв (чистих носіїв).

Імпортери виплачують винагороду організації після митного оформлення товару. Збір винагороди здійснюють дві організації колективного управління: **COPI FRANS** — організація, що здійснює збір винагороди за чисті аудіоносії; **SORECOP** — організація, що здійснює збір винагороди за чисті аудіовізуальні носії.

Зібрані кошти розподіляються між авторами, виконавцями виробниками фонограм (відеограм) наступним чином: авторам — 50%, виконавцям — 25%, виробникам фонограм (відеограм) — 25%.

Особливість виплати винагороди у Франції за аудіовізуальні матеріальні носії полягає в тому, що винагорода розподіляється на три рівні частини за рішенням спеціальної комісії. Рішення прийняте на підставі звернень правоволодільців з проханням встановити саме такий вид розподілу винагороди. Зазначена комісія складається з голови комісії (представника Рахункової палати Франції), 12 представників зацікавлених сторін: 6 — від виробників та імпортерів, 6 — від правоволодільців. Комісія збирається щомісяця та вирішує питання, зокрема пов'язані зі ставками відрахувань за чисті носії.

Деякі національні системи колективного управління

У Франції ставки відрахувань залежать від: тривалості запису, часового базового тарифу за годину приватного копіювання.

Виробник чистих носіїв протягом місяця від дня їхнього продажу має подати декларацію в організацію колективного управління. Організація нараховує відрахування, які має виплатити виробник протягом 40-80 днів від кінця місяця, в якому були продані чисті носії. Після одержання коштів від виробника чистих носіїв організація колективного управління перераховує іншим організаціям певну суму коштів не пізніше, ніж через місяць з дня їх отримання.

У зв'язку з великою кількістю організацій колективного управління у Франції досить складна система розподілу винагороди. Незважаючи на її складність, ця система відпрацьована і налагоджена, про що свідчать дані про збір винагороди у 2004 р., що склав 145 млн. євро.

Збір винагороди у Франції **за право слідування** (перепродаж творів образотворчого мистецтва через аукціон, галерею, салон) здійснює організація **ADAGP**, яка об'єднує близько 7700 авторів-художників. Збір винагороди організацією в 2004 р. становив 16 млн. євро. Організація збирає винагороду для всіх авторів-художників, зокрема тих, які не передавали права на управління цій організації. За розподілом виплачується винагорода авторам, які є членами організації, а потім іншим авторам. Депозит незапитаної винагороди може зберігатися до 10 років, після чого ці кошти спрямовуються на розвиток культури.

Заслуговує на увагу **питання охорони авторського права на аудіовізуальні твори** у Франції та підтримку культурної політики, що займає чільне місце в діяльності держави.

У Франції в середньому випускається щороку 200 художніх фільмів. З кожного вхідного квитка до кінозалу на розвиток національного кіномистецтва відраховується 11% від загальної вартості цього квитка. Крім того, від суми доходів, отриманих організацією, 25% відраховується до фонду культурного розвитку та соціальної підтримки авторів.

Найстарішою організацією колективного управління у Франції (і у світі) є організація **SACD**, що здійснює колек-

тивне управління майновими правами в аудіовізуальній сфері. Вона виникла у 1777 р. Членами організації є близько 42 тис. авторів. Збір винагороди у 2004 р. становив 149 млн. євро, з яких 2/3 — збір за використання аудіовізуальних творів, 1/3 — становлять платники-театри.

Авторська винагорода встановлюється на підставі договірних відносин. Існують і мінімальні ставки за використання творів у театрі, що становлять: 12% від валового збору (у Парижі); 10% від валового збору (в інших районах Франції); 10% від валового збору (від продажу спектаклів за кордон).

За публічне сповіщення та показ творів на телебаченні, у кінозалах користувачі одержують дозвіл від організації. Між організацією та оператором кабельного телебачення укладається договір про співпрацю. Виплата винагороди за публічне сповіщення здійснюється із врахуванням тривалості сповіщення аудіовізуального твору.

У Франції діють 650 агентів у 85 регіональних представництвах SACEM. Функції агентів такі: контроль за дотриманням законодавства у сфері авторського права і суміжних прав; проведення моніторингу використання об'єктів авторського права і суміжних прав; аудіовідеозйомка для представлення доказів у суді.

Агенти регіональних представництв є найманими працівниками SACEM. Вони укладають договори з користувачами об'єктів авторського права і суміжних прав, зокрема з ефірними телерадіокомпаніями, операторами кабельного мовлення, кафе, барами, ресторанами, дискотеками, готелями тощо. Ці агенти мають право передавати справи до суду у разі порушення користувачами вимог законодавства у сфері авторського права і суміжних прав.

За порушення законодавства з авторського права і суміжних прав у Франції передбачена кримінальна відповідальність: мінімальний строк позбавлення волі — 3 роки (штраф 300 тис. євро); максимальний — 5 років (штраф 500 тис. євро)⁶.

⁶ Дюма Р. Литературная и художественная собственность. Авторское право Франции / пер. с фр.: Междунар. отношения, 1989. — С. 376-379.

Деякі національні системи колективного управління

Глава 14. Система колективного управління Швеції

Колективне управління у Швеції здійснюють вісім організацій. **Швецька організація прав на виконання (STIM)** створена в 1923 р. За юридичною формою — це громадське об'єднання творців музики і музичних видавців, що відповідно до статуту є неприбутковою організацією, в якій працює близько 130 працівників. Членами STIM можуть стати: композитори; поети, що пишуть тексти пісень; музичні видавці; аранжувальники музичних творів інших композиторів. STIM управляє правами на: публічне сповіщення, публічне виконання, доведення до загального відома; механічними правами (у співпраці з нордичним бюро авторського права — NCB).

STIM управляє правами своїх повних та “афілійованих” членів. Щоб стати “афілійованим” членом STIM, потрібно мати хоча б одну музичну композицію, яка була опублікована або хоча б публічно виконувалась, та підписати договір на передання в управління майнових прав на створені твори, причому передаються як права на публічне сповіщення, публічне виконання, так і механічні права на запис творів. Єдина різниця між “афілійованими” членами та повними членами є право голосу. При укладенні договору на автора покладається обов'язок повідомляти STIM про новостворені твори; у разі, якщо такі твори були опубліковані, цей обов'язок покладається на музичного видавця. Своєю чергою STIM зобов'язується надати відомості міжнародним організаціям, а також NCB про існуючі твори з метою отримання винагороди за їх використання.

STIM об'єднує понад 50 тис. “афілійованих” членів і близько 500 повних членів. Ця організація також здійснює управління правами за двосторонніми договорами про взаємне представництво інтересів з іноземними організаціями колективного управління. STIM уклала такі договори з організаціями 110 країн світу, є членом CISAC. За збір та розподіл авторської винагороди з іноземного репертуару STIM утримує 10% на розвиток шведської музики. База даних STIM містить понад 7 млн. творів як шведських, так і закордонних авторів, що суттєво спрощує систему розподілу зібраної винагороди.

До NCB входять на правах повних членів представники організації колективного управління Данії, Швеції, Фінляндії, Норвегії та Ісландії, на правах неповних членів — представники організацій колективного управління Литви, Естонії, Латвії. Кількість представників NCB — 68 осіб. Сума авторської винагороди, зібрана NCB у 2005 році, становила 34 млн. 780 тис. євро.

Управління суміжними правами здійснюють **Шведська організація прав артистів і музикантів (SAMI)** та регіональне відділення IFPI. SAMI збирає винагороду за використання суміжних прав із барів, ресторанів та інших місць, де публічно виконуються музичні твори, відділення IFPI — з телерадіостанцій, а потім вони розподіляють їх між собою за формулою 50/50.

SAMI має близько 20 тис. локальних членів та близько 500 тис. через систему міжнародних двосторонніх домовленостей.

У 2005 році зібрано винагороди для розподілу між правоволодільцями: 2 млн. 826 тис. євро — національне шведське радіо та телебачення, 1 млн. 204 тис. євро — комерційне радіо, 4 млн. 735 тис. євро — публічне виконання. Отримано коштів від зарубіжних країн за двосторонніми угодами 3 млн. 180 тис. євро. За інші види використання — 2 млн. 640 тис. євро.

Для розподілу винагороди SAMI отримує звіти від шведського радіо та телебачення, комерційного радіо (102 станції, 15 млн. пісень), місцевого радіо (25 станцій) та дискотек (вибіркові звіти надають 450 діджеїв).

Індивідуальний розподіл базується на системі умовних одиниць, балів: соліст отримує 7 балів за хвилину запису; диригент — 5; керівник групи — 3, інші виконавці (гітара, барабани, труба) отримують по одному балу за хвилину запису. Бали запису помножуються на кількість запису і таким чином підраховується загальна кількість балів, вираховується вартість однієї умовної одиниці, і здійснюється розподіл щодо кожного конкретного виконавця.

SAMI здійснює також розподіл винагороди за приватне копіювання, отриманої від організації Copyswede. Розподіл 50% винагороди, отриманої за рахунок зборів з чистих но-

Деякі національні системи колективного управління

сіїв та обладнання, відбувається на основі аналізу звітів радіостанцій, телебачення та дискотек, а 50% — розподіляється серед 1 тис. записів, що за результатами рейтингів продаються найкраще.

Компенсація за надання в тимчасове користування фонограм у бібліотеках розподіляється на основі звітів 280 бібліотек.

Виплата винагороди для шведських членів SAMI відбувається двічі на рік: у грудні — за публічне виконання, у червні — винагорода, отримана за двосторонніми угодами, а також за приватне копіювання, виплата організаціям колективного управління з інших країн відбувається один раз на рік.

Шведська група IFPI здійснює збір винагороди з телерадіоорганізацій, яку розподіляє порівну між виконавцями і виробниками.

Організація Copyswede здійснює ліцензування у сфері кабельного телебачення. Вона збирає винагороду авторам, виконавцям, радіо- і телекомпаніям, продюсерам фільмів та передач за: одночасну та незмінну ретрансляцію деяких теле-радіоканалів, головним чином із сусідніх країн, у кабельних мережах; одночасну та незмінну ретрансляцію шведського телеканалу SVT — Еуропа через супутник; одночасну та незмінну ретрансляцію телеканалу TV — Finland у ефір на території міста Стокгольм; здійснення записів радіо- та телепрограм для навчальних та інших цілей; здійснення збору та розподілу винагороди за приватне копіювання шляхом виплати відрахувань з чистих носіїв та обладнання. Copyswede збрало в 2005 р. винагороду в розмірі 24 млн. 724 тис. євро.

Організація BONUS PRESSCOPIA здійснює збір винагороди за репрографічне відтворення творів літератури та мистецтва. Вона видає ліцензії на: репрографічне відтворення та друк із цифрових носіїв у сфері освіти; репрографічне відтворення для внутрішнього використання в державних установах, приватному секторі тощо; репрографічне відтворення для потреб релігійних організацій. За 2004 рік організацією зібрано 13 млн. 742 тис. євро, адміністративні витрати становили 6,4%.

Зібрана винагорода розподіляється таким чином: авторам текстів — 38%, авторам візуальних творів — 18%, авторам музики — 5%, видавцям — 40%.

1 червня 2005 року уряд Швеції уклав угоду з BONUS PRESSCOPIA про надання ліцензії для вчителів не тільки на репрографічне відтворення творів, а й на друк творів із цифрових носіїв.

ALIS — організація з колективного управління авторськими правами у Швеції, що управляє правами на вторинне використання творів і об'єднує близько 2500 письменників.

Організація колективного управління, що управляє правами художників та фотографів, називається **BUS**.

Swedish Author's Fund — це організація, яка від імені держави здійснює розподіл компенсації за надання в тимчасове користування книг у шведських школах, університетах та публічних бібліотеках. Вона лише виплачує авторам компенсацію за використання їхніх творів. Основною функцією організації є виплата компенсацій авторам, перекладачам та ілюстраторам, а саме: індивідуальна компенсація, що базується на кількості тимчасових користувань; гранти; пенсії та допомога у разі крайньої потреби; допомога у спеціальних випадках, пов'язаних зі створенням творів.

Зазначена організація також адмініструє: державні гранти авторам, драматургам, перекладачам та журналістам у сфері мистецтва; нордичні гранти на подорожі; субсидії драматургам (державна субсидія, що стимулює створення нових шведських п'єс).

Компенсація виплачується за надання в тимчасове користування книги: написаної шведською мовою; перекладеної з/або на шведську мову; автор якої постійно мешкає на території Швеції.

У 2006 році уряд Швеції виділив 12 млн. 944 тис. євро для виплати компенсації за надання в тимчасове користування книг в публічних бібліотеках, школах та університетах. Ця сума базується на статистичній звітності подібного використання об'єктів авторського права. Ці кошти розподіляються як: індивідуальна компенсація, що базується на кількості надань у тимчасове користування — 37%; гранти

Деякі національні системи колективного управління

на створення творів та на подорожі — 23%; гарантована винагорода — 22%; нерозподілені кошти — 8%; адміністративні витрати — 7%; виплата пенсій — 3%.

Ринок музичних лазерних дисків у Швеції оцінюється приблизно у 106 млн. євро, а ринок музичних концертів — близько 100 млн. євро⁷.

Глава 15. Система колективного управління Угорщини

Колективному управлінню авторським правом та суміжними правами присвячений розділ XII (ст.ст. 85-93) Закону Угорщини № LXXVI від 1999 р. (з наступними змінами і доповненнями).

Колективне управління правами означає здійснення авторських та суміжних прав, а також прав виробника бази даних стосовно авторських творів, продукції виконавців, звукозаписів та програм мовлення або програм, переданих по кабелю, а також стосовно створення фільмів та баз даних, які не можуть бути здійснені індивідуально через характер або умови використання і таким чином здійснюються через організації правоволодільців відповідно до законодавства або базуючись на рішеннях правоволодільців. Коли цей Закон або інші правові норми мають відношення до колективного управління суміжними правами, повинне застосовуватись колективне управління правами виробника бази даних (ст. 85)

Міністр, призначений Урядом, має вести облік організацій, що здійснюють колективне управління правами. Лише товариства (відповідно до ст.ст. 61-64 Цивільного кодексу) можуть бути зареєстровані як організації, що здійснюють колективне управління правами. Лише одне товариство може бути зареєстроване на національному рівні для колективного управління авторськими та суміжними правами кожного виду таких робіт та творів: літературних творів та музичних композицій; також твори образотворчого мистецтва; виробництво фільмів; виконання; звукозаписи. Можуть бути зареєстровані й інші організації колективного

⁷ Столяренко О. Система колективного управління Швеції // Інтелектуальна власність. — 2006. — №12. — С. 32-40.

управління, але лише одна організація може бути зареєстрована для управління одним і тим самим правом однієї групи правоволодільців (ст. 86).

Вид управління правами, що здійснюється організацією, має бути зазначений у реєстрі (ст. 87).

До реєстру організацій колективного управління заноситься організація: до якої можуть приєднатися всі задіяні сторони, хто бажає надати дозвіл організації здійснювати колективне управління їхніми правами, а також хто довів свою придатність для допуску відповідно до критеріїв, зазначених у статуті; до якої входять або мають вступити як члени значна частина місцевих правоволодільців, на яких поширюється колективне управління, вид якого визначений організацією; персонал якої має відповідний дозвіл та знання, необхідні для здійснення колективного управління правами та підтримки міжнародних контактів; яка володіє всім необхідним для здійснення обробки даних, пов'язаних з колективним управлінням правами; яка уклала або має лист про намір укласти двосторонні угоди про представництво інтересів з організаціями колективного управління іноземних правоволодільців (ст. 88).

Процедура реєстрації організацій колективного управління авторськими так суміжними правами починається з моменту отримання відповідних заяв. До заяви мають бути додані документи, що підтверджують виконання реєстраційних вимог. Міністр публікує дані про реєстрацію у відповідній газеті (ст. 88).

Організація колективного управління регулярно визначає роялті та інші умови використання, що застосовуються однаково для всіх користувачів без будь-якої необґрунтованої різниці, для кожного виду використання в рамках управління правами організація має діяти відповідно до реєстру. Визначення роялті та інших умов підлягає погодженню Міністра. До погодження Міністр проводить консультації з головними користувачами та їхніми представницькими організаціями (ст. 90).

Якщо зареєстроване товариство колективного управління надає право користування користувачу або подає позов про виплату винагороди проти позивача, користувач отри-

Деякі національні системи колективного управління

мує право використовувати твори або об'єкти суміжних прав подібного жанру, які підлягають колективному управлінню відповідно до цього Закону або відповідно до рішення зацікавлених правоволодільців, за умови виплати користувачем винагороди за використання творів та об'єктів суміжних прав за тих самих умов (ст. 91).

Зареєстровані організації колективного управління правами мають забезпечити подання до суду позовів, що виникають у рамках колективного управління правами, від власного імені (ст. 92).

Міністр здійснює контроль над постійним дотриманням умов реєстрації організацій колективного управління правами та над тим, щоб положення статутів, правила розповсюдження та їхні внутрішні правила не суперечили положенням цього Закону та інших чинних нормативних актів у сфері авторського права та суміжних прав (ст. 93)

У сфері колективного управління майновими правами авторів і суб'єктів суміжних прав зареєстровані наступні організації: — АРТІСЬЮС (у галузі публічного виконання літературних та музичних творів, включаючи їх теле-, радіо-, та on-line трансляцію); ФІЛЬМЬЮС (у галузі кінематографічних і аудіовізуальних прав); ХАНГАРТ (у галузі мистецьких та дизайнерських прав, включаючи права у сфері декоративно-прикладного мистецтва); ЕЙІ (у галузі суміжних прав); УРС (у галузі репрографічного використання творів)⁸.

Глава 16. Колективне управління авторськими і суміжними правами в Російській Федерації

Поняттю і діяльності організацій, які здійснюють колективне управління авторськими і суміжними правами, присвячені ст.ст. 1242-1244 Цивільного кодексу Російської Федерації (далі — ЦК РФ).

У них розглядаються договірні і квазідоговірні (що виникають на підставі закону) відносини за участі таких організацій.

⁸ Бондаренко С., Коротаєва Ю. Досвід Угорщини в галузі дотримання і захисту авторських прав // Інтелектуальна власність. — 2006. — № 12. — С. 3-10.

Аналогом цих відносин є відносини з довірчого управління майном (гл. 53 ЦК РФ).

Схожість виявляється навіть у вживанні однакового терміна — “управління”, який відображає специфіку цих відносин і немає нічого спільного з колективним управлінням, застосованих у сфері адміністративних владних відносин.

Назвавши договір договором довірчого управління майном, сторони можуть скористатися нормами гл. 53 ЦК РФ для досягнення тих самих цілей, що передбачені ст.ст. 1242, 1243 ЦК РФ.

Це створює можливість різного правового регулювання однакових суспільних відносин, що, звичайно, небажано.

Зрозуміло, нині деякі норми гл. 53 ЦК РФ можуть застосовуватися за аналогією до відносин, регульованих ст.ст. 1242-1244 ЦК РФ.

В абз. 1 п. 1 ст. 1242 подано визначення організації, яка здійснює колективне управління авторськими і (або) суміжними правами, і вказано основні напрями діяльності такої організації.

Організація з управління правами на колективній основі — це некомерційна організація, заснована на членстві. Отже, така організація не повинна вважати отримання прибутку як основну мету своєї діяльності і не має права розподіляти отриманий прибуток між учасниками (членами).

Чи може така організація взагалі займатися підприємницькою діяльністю? Оскільки попереднє законодавство встановлювало (абз. 1 п. 1 ст. 45 Закону РФ від 9 липня 1993 р. “Про авторське право і суміжні права”), що “організація, яка управляє майновими правами на колективній основі, не має права займатися підприємницькою діяльністю”, а нове законодавство такого застереження не містить, отже, виходячи з принципу історичного тлумачення правових норм, необхідно вважати, що такі організації мають право здійснювати підприємницьку діяльність.

Наявна в абз. 1. п. 1 цієї статті вказівка на те, що дана організація “заснована на членстві”, можна розуміти подвійно. Відповідно до деяких норм ЦК РФ “членство” (участь) в юридичній особі означає виникнення між учас-

Деякі національні системи колективного управління

ником особливих зобов'язальних відносин (ст. 106 ЦК РФ — членство у споживчому колективі). Ту ж суть має наявна в ст. 118 ЦК РФ вказівка про те, що фондом вважається некомерційна організація, “яка не має членства”: це означає, що у засновників фонду не виникає жодних особливих прав і обов'язків відносно фонду.

Проте в таких випадках “членство” (участь) в юридичній особі означає, що цей учасник не може бути учасником інших подібних юридичних осіб (ст. 107 ЦК РФ — виробничий колектив; ст. 69 ЦК РФ — повне товариство).

Необхідно вважати, що в даному випадку поняття “членства” має це останнє значення.

“Членство” володільців авторських і суміжних прав у цих організаціях виникає тільки на підставі договорів, зазначених у п. 3. Без укладення таких договорів жодного “членства” не може виникати. Якщо такий договір укладається з тим автором або володільцем суміжних прав, який не бажає або не може стати “членом” даної організації (наприклад, тому що належить до іншої аналогічної організації), такий договір не може містити жодних дискримінаційних положень порівняно з договором, укладеним з “членом” даної організації, і взагалі позбавляти його будь-яких прав або покладати на нього певні додаткові обов'язки в зв'язку з тим, що він не є “членом”.

Як впливає з абз. 1 п. 1 вищезгаданої статті, організація з управління правами на колективній основі відповідно до повноважень, які одержують від правоволодільців — від авторів, виконавців, виробників фонограм та інших володільців авторських і суміжних прав.

Зазначені права надаються організації з управління правами на колективній основі в таких випадках, зазначених в абз. 1 п. 1 коли:

- 1) здійснення цих прав в індивідуальному порядку пов'язане з труднощами;
- 2) ЦК РФ допускає використання авторських творів і об'єктів суміжних прав без згоди володільців відповідних прав, але з виплатою їм винагороди.

Перший випадок відноситься до права використання об'єкта, на який існує виключне право.

Правоволоділець надає зазначеній організації повноваження з управління своїми правами тільки в тих випадках, коли здійснення цих прав в індивідуальному порядку пов'язане з труднощами.

Ці останні слова — “пов'язане з труднощами” — є ключовими в даній нормі.

“Пов'язане з труднощами” означає або недоцільність, або навіть практичну неможливість укладення окремих ліцензійних договорів з окремими користувачами.

Відомо, що подібне “пов'язане з труднощами”, зазвичай стосується не будь-яких авторських творів і об'єктів суміжних прав, а тільки деяких їх категорій, до того ж в окремих сферах використання охоронюваних об'єктів.

Наприклад, автор коментаря до Цивільного кодексу в змозі сам прослідкувати за тим, хто і як видає й продає цей коментар, у нього не виникає труднощів при укладанні індивідуальних договорів з користувачами і тому відносно цього об'єкта немає потреби надавати права на нього в систему колективного управління. В такому ж положенні театральні спектаклі, балети, опери та інші музичні твори “великих” форм. Такі об'єкти за законом не мають потрапляти в систему колективного управління.

Інакша справа з творами “малих” форм. До них відносяться перш за все пісні, а також інші невеликі музичні, сценічні і літературні твори. Такі твори зазвичай включаються до системи колективного управління, оскільки кількість їх користувачів велика, використання їх має переважно разовий характер, а тому укладання відносно таких творів ліцензійних колективних договорів явно пов'язане з труднощами.

Важливо підкреслити, що цей критерій включення охоронюваних об'єктів у систему колективного управління (наявність або відсутність труднощів при укладанні індивідуальних ліцензійних договорів) повинен враховуватися і застосовуватися відносно творів, зазначених у п. 1 ст. 1244 ЦК РФ.

Другий випадок, коли допустиме колективне управління, відноситься до тієї сфери використання охоронюваних об'єктів, в якій виключне право не діє, де воно замінене

Деякі національні системи колективного управління

правом на одержання винагороди. Ці випадки перераховані у п.п. 2-6 п. 1 ст. 1244 ЦК РФ.

Норма, яка міститься в абз. 2 п. 1 встановлює, що якщо у певній сфері й для певних випадків використання охоронюваних об'єктів створена і діє організація з управління правами на колективній основі, інші юридичні й фізичні особи, фізичні особи мають право здійснювати представництво інтересів володільців авторських і суміжних прав.

З цієї норми хоча і опосередковано, але зі всією очевидністю випливає, що діяльність організацій з управління правами на колективній основі є різновидом діяльності з представництва інтересів правоволодільців, а саме "управління правами" є різновидом представництва (ст.ст. 182-184 ЦК РФ).

У п. 2 міститься пояснення про те, що сфера діяльності організацій з управління правами на колективній основі може стосуватися одного, декількох або всіх видів цих прав.

Ця норма не торкається питання про можливість здійснення двох або більше таких організацій, діяльність яких відноситься до одного й того ж виду об'єктів і до одного й того ж виду прав. Пряма позитивна відповідь на це питання випливає з абз. 2 п. 3 ст. 1244 ЦК РФ. Існування в подібних випадках двох і більше схожих організацій є допустимим.

Пункт 3 присвячений підставам виникнення в організаціях з управління правами на колективній основі повноважень "управляти" відповідними правами.

Як випливає з цього пункту, єдиною такою підставою є договори, укладені цими організаціями з правоволодільцями. Іншими словами, із закону жодних таких повноважень не виникає. Виняток становлять зазначені у п. 3 ст. 1244 ЦК РФ випадки, щодо акредитованих організацій, повноваження в акредитованих організаціях виникають відповідно до закону.

У абз. 1 п. 3 зазначено, що такі договори укладаються у письмовій формі. Недотримання цієї умови не робить укладений договір недійсним, проте зумовлює несприятливі наслідки, зазначені в п. 1 ст. 162 ЦК РФ.

Самі ці договори названі договорами про передання повноважень з управління правами. Зміст цих договорів роз-

кривається в п.п. 4 і 5 цієї статті, а також у п.п. 1-3 і у ст. 1243 ЦК РФ.

Перша фраза абз. 2 п. 3 містить норму, що вказує на можливість укладення договорів про передання як з членами цієї організації, так і з іншими правоволодільцями, які не є її членами.

Цю фразу необхідно розуміти таким чином, що організація має права укласти такі договори не тільки з особами, які є її засновниками, а й з іншими особами.

З цієї фрази не можна робити висновку, що договори, укладені з членами цієї організації, повинні відрізнятися від договорів укладених з іншими особами. Договори з членами такої організації повинні бути ідентичні договорам з “не членами”.

У другій фразі абз. 2 п. 3 міститься норма, що покладає на організацію обов’язок укладення договору з будь-яким правоволодільцем, який звернувся до неї з такою пропозицією, зрозуміло, “якщо управління такою категорією прав відноситься до статутної діяльності такої організації”.

Ця норма, таким чином, прирівняла дані договори до публічних (ст. 426 ЦК), але термін “публічний договір” не застосовується, тому що в публічному договорі сторона, на яку закон покладає обов’язок укласти договір, завжди є комерційною, а в даному разі організація колективного управління є некомерційною.

Разом з тим нема жодних сумнівів у тому, що правила, наявні в ст. 426 ЦК РФ, можуть і навіть повинні застосовуватися за аналогією до зазначених договорів.

Норми ст.ст. 445 і 446 ЦК РФ застосовні до зазначених договорів прямо, а не за аналогією.

У третій фразі абз. 2 п. 3 зазначено, що повноваження згаданих організацій з управління правами можуть базуватися також на договорі, укладеному з іншою організацією, яка управляє правами на колективній основі, зокрема з іноземною організацією. Це так звані договори про взаємне представництво інтересів.

По суті, в таких випадках у взаємовідносинах між правоволодільцем і користувачем (ліцензіатом) з’являється не один, а два посередники. Проте наявність двох посередни-

Деякі національні системи колективного управління

ків у тих випадках, коли справа стосується іноземних авторських і суміжних прав у Росії (або використання за кордоном російських авторських і суміжних прав), виправдано і необхідно.

Разом з тим у взаємовідносинах всередині країни наявність двох посередників необґрунтовано обмежує інтереси правоволодільців.

У першій фразі абз. 2 п. 3 вказано на застосовність до зазначених договорів загальних положень ЦК РФ про зобов'язання і договори.

Оскільки немає жодних сумнівів у тому, що укладення таких договорів правоволодільцями є виявом їх правомочності розпорядження виключним правом, необхідно визнати, що дана норма повторює п. 2 ст. 1233 ЦК РФ і тому не має особливого правового навантаження.

У тих випадках, коли договори, зазначені в п. 3, мають ознаки договорів приєднання, до них застосовні норми ст. 428 ЦК РФ.

Друга фраза абз. 3 п. 3 вказує на те, що до зазначених договорів не застосовуються спеціальні положення стосовно договорів про відчуження виключних прав і ліцензійних договорів.

З цієї норми логічно зробити висновок, що зазначені договори не є ні договорами про відчуження виключних прав, ні ліцензійними договорами.

Разом з тим нема жодних сумнівів у тому, що в цих договорах уже містяться певні умови, включені потім до ліцензійних договорів, які врешті укладаються організацією колективного управління з користувачами (п. 1 ст. 1043 ЦК РФ).

У п. 4 міститься важлива норма, відповідно до якої самі організації з колективного управління правами не мають права використовувати ті об'єкти авторських і суміжних прав, виключні права на які передані їм в управління.

За своєю суттю ця норма аналогічна загальній нормі, що міститься в п. 3 ст. 182 ЦК РФ: "Представник не може укладати угоди від імені особи, яку він представляє відносно себе особисто".

Норма, яка міститься в п. 4, поширюється і на випадки, коли передані в колективне управління об'єкти можуть ви-

користуватися вільно, але з виплатою винагороди правоволодільцеві.

У п. 5 містяться норми, що закріплюють за організацією з колективного управління право захищати у відносинах з іншими особами права, передані їй в управління на колективній основі.

Зі ст. 1243 ЦК РФ з очевидністю випливає, що в організації з управління правами на колективній основі виникає право укладати ліцензійні договори (і договори про виплату винагороди) з користувачами і здійснювати певні дії з виконання цих договорів.

Це відносні права такої організації; ці права здійснюються у відносних (договірних) відносинах.

А в п. 5 ст. 1242 ЦК РФ йдеться про певні права на захист, реалізовані в позадоговірних (абсолютних) відносинах. Ці права можуть виникати в організації колективного управління лише у тому разі, якщо вони одержали від правоволодільців не тільки право на укладення і виконання відповідних ліцензійних договорів (і договорів про виплату винагороди), а й певні додаткові права.

Ці додаткові права не можуть виникати просто відповідно до закону (наприклад, тільки тому, що партнер правоволодільця, який виступає в укладеному договорі, називає себе “організацією з управління правами на колективній основі”). Ці додаткові права повинні бути передані (надані) самим правоволодільцем.

Орієнтирами при формулюванні в договорі цих додаткових прав можуть бути норми, наявні в п. 1 ст. 1007 ЦК РФ (“агентським договором може бути передбачено зобов’язання принципалу не укладати аналогічної агентських договорів з іншими агентами, що діють на визначеній в договорі території, або утриматися від здійснення на цій території самостійної діяльності, аналогічній діяльності, що становить предмет агентського договору”), а також у п. 1 ст. 1020 ЦК РФ (“Довірчий управляючий здійснює в межах, передбачених договором довірчого управління майном, правомочності власника відносно майна, переданого в довірче управління”).

При цьому доводиться враховувати і норму, наявну в п. 2 ст. 1243 ЦК РФ, яка стосується права правоволоділь-

Деякі національні системи колективного управління

ця укладати ліцензійні договори безпосередньо з користувачами.

Тому норми п. 5 можуть застосовуватися тільки за умови включення до договору між організацією з колективного управління і правоволодільцями зазначених вже додаткових умов.

В абз. 1 п. 5 йдеться про право організацій з колективного управління на вчинення різних юридичних дій, необхідних для захисту переданих їм прав. До таких дій включаються дії з пред'явлення вимог у суді.

Вважається, що під вимогами, які можуть заявлятися в суд, маються на увазі позовні вимоги, заявлювані такою організацією в суд і які стосуються перш за все виплати компенсацій або відшкодування збитків, завданих використанням цих прав без укладення договорів, зазначених у п. 1 ст. 1243 ЦК РФ. Проте ці вимоги не можуть полягати в зобов'язанні укласти такий договір.

Стосовно інших юридичних дій, то це перш за все різні листи-попередження про існуючі випадки порушення прав, які можуть містити пропозиції про добровільне відшкодування збитків (виплату компенсацій) і про укладення договорів, передбачених ст. 1243 ЦК РФ.

Всі зазначені вище юридичні дії організація з колективного управління має здійснювати або від імені правоволодільців, або від себе особисто. Очевидно, що навіть у цьому останньому випадку організація з колективного управління за запитом суду або іншої сторони зобов'язана повідомити імена (найменування) правоволодільців, які передали їй права.

В абз. 2 п. 5 містяться деякі додатки стосовно акредитованих організацій: вони також мають право, діючи від імені невизначеного кола правоволодільців, пред'являти в суді вимоги, необхідні для захисту тих прав, управління якими здійснюють такі організації. Таким чином, під виразом “права, передані в управління організації з колективного управління” розуміються права конкретних правоволодільців, а “права, управління якими здійснює акредитована організація” — це права невизначеного кола правоволодільців.

Ці вирази необхідно запам'ятати, оскільки вони містять різне правове значення, незважаючи на їх ідентичність з мовної точки зору.

У вжитому в п.5. виразі “пред’явити вимоги в суді” під словом “суд” мається на увазі суд загальної юрисдикції, арбітражний суд, або третейський суд — п. 1 ст. 11 ЦК РФ.

Хоча з абз. 2 п. 5 не впливає право акредитованої організації здійснювати від імені невизначеного кола осіб юридичні дії, необхідні для захисту прав, управління якими здійснює ця організація (окрім пред’явлення вимог у суді), необхідно вважати, що акредитована організація має таке право.

У п. 6 міститься стандартне застереження про те, що різні правові питання стосовно створення і діяльності організацій з колективного управління можуть регулюватися іншими нормами ЦК РФ і в законах про комерційні організації.

Велике значення повинен мати типовий статут акредитованої організації (п. 7 ст. 1244 ЦК РФ).

Звісно, інші питання можуть бути врегульовані в установчих документах окремих організацій з колективного управління, на що вказано у п. 6.

Зі ст.ст. 1242, 1243 і 1244 ЦК РФ впливає, що багато суттєвих умов договорів, укладених організацією з колективного управління з правоволодільцями, а також договорів, укладених такою організацією з користувачами, визначаються статутом такої організації.

Тому або у всіх договорах такі умови повинні підкреслюватися, або у згаданих договорах повинно бути посилання на цей статут, або статут організації повинен додаватися до кожного такого договору. Інакше партнер організації з колективного управління має право оспорювати ці умови.

П. 1 ст. 1243 відноситься до договорів, укладених між організацією з колективного управління і користувачами.

Користувачами є особи, які бажають використати ті об’єкти авторського права і суміжних прав й у тих випадках, які зазначені в абз. 1 п. 1 ст. 1242 ЦК РФ.

Такі договори бувають двох видів. Якщо на відповідні об’єкти авторського права і суміжних прав під час таких видів використання існує виключне право, це ліцензійні до-

Деякі національні системи колективного управління

говори. Якщо на відповідні об'єкти під час таких видів виключне право відсутнє, а замість нього існує право на одержання винагороди, це договори про виплату винагороди.

Ліцензійні договори, укладені відповідно до п. 1 надають користувачам право використання будь-яких об'єктів, що знаходяться в управлінні організації, відповідними способами, тобто тими способами, з допомогою яких зазвичай використовує такі об'єкти цей користувач.

Зазначені ліцензії є простими (не виключними); вони обов'язково є відшкодованими. Тому необхідно вважати, що до цих ліцензійних договорів не повинні застосовуватися норми, наявні в п. 5 ст. 1235 ЦК РФ; при незазначенні розміру винагороди застосовні норми п. 3 ст. 424 ЦК РФ. Решта норм ст. 1235 ЦК РФ застосовуються до таких ліцензійних договорів.

Договори про виплату передбачають, що користувачі виплачують встановлену в договорі (або в законі чи іншому нормативному акті) винагороду за використання охоронюваних об'єктів. При цьому жодних прав на використання цих об'єктів від організацій з колективного управління користувачі не одержують (та й не можуть одержувати).

В абз. 2 п. 1 вказано на те, що організація з колективного управління не має права без достатніх підстав відмовляти користувачеві в укладенні договору (ліцензійного або про виплату винагороди).

Таким чином, для організацій з колективного управління укладення таких договорів є обов'язковим. Фактично на дану організацію покладений публічний обов'язок з укладення таких договорів. Немає жодних сумнівів у тому, що до договорів, зазначених у п. 1, повинні за аналогією застосовуватись норми ст. 426 ЦК РФ, а норми ст.ст. 445 і 446 ЦК РФ застосовні прямо.

Безперечно, що організація з колективного управління правами не повинна надавати перевагу або, навпаки, встановлювати дискримінаційні умови стосовно лише деяких користувачів, що відносяться до певної групи користувачів.

В абз. 2 п. 1 вказано, що за наявності "достатніх підстав" організація з колективного управління все ж може відмовити в укладенні договору з користувачем. Зрозуміло,

така відмова може бути предметом суворого розгляду. Але що таке “достатня підстава”?

Вважається, що порушення (або навіть неодноразове порушення) користувачем раніше укладеного (аналогічного) договору не є такою підставою. Та вимога користувача встановити для нього особливу знижену ставку (шкалу) виплачуваної організації винагороди є такою “достатньою підставою”.

П. 2 стосується ліцензійних договорів, укладених правоволодільцями безпосередньо з користувачами, якщо ці договори відносяться до тієї ж сфери, в якій здійснює свою діяльність організація з колективного управління.

Закон виходить з того, що правоволоділець, який уклав договір з організацією з колективного управління і надає такій організації право на управління на колективній основі своїми правами в певній сфері, має право укласти ліцензійний договір безпосередньо з користувачем і прямо надати цьому користувачеві право використання охоронюваного об'єкта. Очевидно, що такий договір повинен підпорядковуватися всім положенням ст.ст. 1235-1237 ЦК РФ; зокрема, він може бути безоплатним; бути договором виключної ліцензії.

Зрозуміло, можливість укладення таких “прямих” договорів може бути обмежена договором, укладеним між правоволодільцем і організацією з колективного управління. У разі виникнення конфлікту між умовами договору за участю посередника (організації з колективного управління) і такого “прямого” договору повинні враховуватися не тільки сторони укладення того або іншого договору, а й те, що перший договір лише створює передумови для одержання правоволодільцями винагороди за використання, в той час як другий забезпечує одержання правоволодільцем такої винагороди.

П. 2 встановлює, що якщо правоволоділець уклав “прямий” договір з користувачем і цей договір містить умову про те що винагорода за використання охоронюваного об'єкта, здійснювана відповідно з цим договором, виплачуватиметься користувачем третій особі — організації з колективного управління, то у цьому — і тільки у цьому —

Деякі національні системи колективного управління

разі організація з колективного управління правами може збирати цю винагороду, здійснювати необхідні утримання з неї і потім виплачувати її правоволодільцеві.

За відсутності такої умови організація з колективного управління не має права збирати винагороду за таке використання, незважаючи на те, що це використання охороняється договором між організацією з колективного управління і користувачем.

Норми, наявні в п. 2, повинні застосовуватися *mutatis mutandis* до договорів про виплату винагороди.

П. 3 відноситься до наступних об'єктів: звіти про використання користувачем об'єктів авторських і суміжних прав, а також інші відомості та документи, необхідні для збору і розподілу винагороди.

Перелік цих документів, їх зміст і строки подання визначаються в договорі.

Норми, наявні в п. 3, сформульовані дуже нечітко: якщо в договорі містяться умови, які зобов'язують користувача надавати повні звіти, відомості і документи в певні строки, то, очевидно, відпадає необхідність заявляти окремі вимоги про їх надання. З іншого боку, якщо в договорі всього цього не передбачено, то організація з колективного управління навряд чи може вимагати — понад вимоги договору — надання таких звітів, відомостей і документів. Якщо укладений договір не визначає зміст та перелік таких звітів, відомостей і документів, він повинен вважатися нікчемною угодою.

П. 4 характеризує обов'язки організацій з колективного управління розподіляти одержану від користувачів винагороду, належну правоволодільцям, і виплачувати її останнім.

В абз. 2. п. 4 вказано на те, що організація з колективного управління має право здійснювати такі утримання з одержаних сум винагороди.

По-перше, можуть утримуватися суми, потрібні для покриття необхідних витрат організації зі збору, розподілу і виплати такої винагороди.

По-друге, можуть утримуватися суми, спрямовані до спеціальних фондів, створюваних цією організацією зі згоди і в інтересах представляваних нею правоволодільців.

Абзац 2 п. 4. закінчується підрядним зворотом “у розмірах і в порядку, якої передбачені статутом організації”. З точки зору граматики, цей зворот може відноситися або тільки до утриманих сум до спеціальних фондів, або до утримань як першого, так і другого ряду. Необхідно вважати, що цей зворот відноситься як до сум, призначених для покриття необхідних витрат, так і до сум, спрямованих до спеціальних фондів: таке тлумачення підказує логіка.

Вжитий у цьому абзаці вираз “необхідні витрати” дає можливість праволодільцям — членам цієї організації підняти питання про те, чи були такі витрати “необхідними”.

В абз. 3 п. 4 вказано, що організація з колективного управління повинна розподіляти одержану винагороду пропорційно фактичному використанню відповідних об’єктів авторських і суміжних прав.

Ця вказівка виключає можливість застосування різних “преміальних” систем розподілу винагороди (наприклад, “якщо твори певного автора використовувались понад 1000 хвилин, то його винагорода збільшується на 10%”). Не може враховуватися і якість використовуваного твору (наприклад, “твори лауреатів оплачуються на 10% вище”).

Звичайно, застосування зазначеного принципу призводить до “зрівнялівки”: винагорода визначається або залежно від кількості використань, або з додатковим урахуванням обсягу твору (зазвичай тривалості звучання).

Відповідно до абз. 3 п. 4 факт використання відповідного об’єкта авторських або суміжних прав визначається на підставі відомостей і документів, одержуваних від користувачів, а також інших даних про використання об’єктів авторського і суміжних прав, зокрема на підставі відомостей статистичного характеру.

Це означає, що організації з колективного управління мають право перевіряти дані про використання, надані користувачами.

В абз. 3 п. 4 вказано на те, що організації з колективного управління повинні здійснювати розподіл винагороди між праволодільцями і виплати їм цієї винагороди регулярно, протягом строків, передбачених статутом організації.

Деякі національні системи колективного управління

Таким чином, статут організації повинен передбачати строки виплати (перерахування) винагороди, наприклад, щомісячно, раз на квартал, раз на півріччя, раз на рік.

Якщо такі строки не визначені, вони можуть бути встановлені судом; останній повинен орієнтуватися на розумний строк, зазначений у ст. 314 ЦК РФ.

Всі ці строки повинні обчислюватися від моменту фактичного використання охоронюваного об'єкта.

Вказівка на “регулярність” означає, що винагорода повинна виплачуватися періодично, протягом рівних проміжків часу.

Відповідно до абз. 4 п. 4 організація з колективного управління зобов'язана одночасно з виплатою винагороди правоволодільцеві надати йому звіт про використання його прав, зокрема про розмір зібраної винагороди і про утриманні з неї суми.

Такий звіт повинен надаватися не за вимогою правоволодільця, а автоматично.

Ця норма не передбачає, що такий звіт повинен містити відомості про кожного з користувачів, який фактично використав охоронювані об'єкти цього правоволодільця.

В абз. 1 п. 5 йдеться про ресурси, які повинні формуватися організацією з колективного управління. Ці ресурси повинні містити відомості про правоволодільців, які уклали з даною організацією договори, передбачені ст. 1242 ЦК РФ, відомості про права, передані їй в управління, а також про об'єкти авторських і суміжних прав, відносно яких ця організація здійснює управління на колективній основі.

Як впливає з суті даної норми, до зазначених ресурсів можуть включатися й інші відомості (адреси правоволодільців, суми виплаченої їм винагороди тощо). Очевидно, що ці ресурси повинні бути доступними для податкових та інших контролюючих органів.

Разом з тим, відомості з цих ресурсів (за виключенням відомостей, які за законом не можуть розголошуватися без згоди правоволодільців, наприклад, тому, що вони мають характер комерційної таємниці або особистий характер) повинні надаватися всім зацікавленим особам у порядку, встановленому цією організацією.

Необхідно вважати, що цей порядок може передбачати плату за допуск до ресурсу і за виготовлення виписок з реєстру.

Абз. 2 п. 5 встановлює обов'язок організації з колективного управління розміщувати в загальнодоступній інформаційній системі інформацію про права, передані їй в управління. Ця інформація повинна обов'язково включати найменування об'єктів, правами на які "управляє" ця організація, а також імена авторів чи інших правоволодільців, які уклали договори з цією організацією.

Очевидно, що законодавець у даному разі мав на увазі розміщення такої інформації в Інтернеті, до того ж з безоплатним доступом.

Ст. 1244 присвячена поняттю державної акредитації організацій з управління правами на колективній основі; вона також встановлює додаткові права і обов'язки таких акредитованих організацій.

Зрозуміло, акредитовані організації користуються всіма правами і несуть всю відповідальність, які передбачені ст.ст. 1242 і 1243 ЦК РФ.

В абз. 1-7 п. 1 зазначені сфери, в яких можуть здійснювати свою діяльність акредитовані організації.

Всього таких сфер шість. З них тільки перша стосується випадків, коли правоволодільці володіють виключним правом на використання. Решта п'ять сфер — випадків, коли у правоволодільців виключні права на використання відсутні, а тому в колективне управління передається лише право на одержання винагороди при використанні.

В п.п. 1 п. 1 вказано на можливість одержання державної акредитації у сфері публічного виконання, сповіщення в ефір і сповіщення по кабелю. Ці сфери зазначені в п.п. 6-8 п. 2 ст. 1270 ЦК РФ.

Необхідно відзначити, що доведення до загального відома творів, зокрема через Інтернет (п.п. 11 п. 2 ст. 1270 ЦК РФ), до цих сфер не входить. Державна акредитація, здійснювана на підставі п.п.1, повинна відноситися тільки до оприлюднених музичних творів, зокрема з текстом, і до оприлюднених уривків з музично-драматичних творів.

Деякі національні системи колективного управління

На об'єкти суміжних прав цей випадок державної акредитації не поширюється.

Враховуючи основоположну вказівку, наявну в п. 1 ст. 1242 ЦК РФ (організації з колективного управління створюються в тих випадках, коли здійснення виключних прав в індивідуальному порядку пов'язане з труднощами), необхідно вважати, що в п.п. 1 п. 1 йдеться про музичні твори "малих форм" (тобто невеликих за часом звучання) і про незначні уривки з музично-драматичних творів.

У п.п. 2 і 3 п. 1 вказано ще на два випадки, в яких можливе одержання організацією, що здійснює колективне управління, державної акредитації.

Обидва випадки стосуються авторських творів, а не об'єктів суміжних прав.

Випадки, зазначені в п.п. 2-6 п. 1, містять подані в дужках посилання на конкретні норми ЦК РФ, до яких вони відносяться.

Ці випадки здійснення колективного управління акредитованою організацією за своїм обсягом (тобто за видами використання, за категоріями виконаних об'єктів) повністю співпадають з обсягом конкретних норм, до яких подані посилання.

У п.п. 4-6 п. 2 містяться подані в дужках посилання на конкретні норми ЦК РФ, до яких вони відносяться.

Своєю чергою, в цих конкретних нормах ЦК РФ вказано на те, що в даних випадках збір винагороди здійснює акредитована організація.

Це означає, що винагорода може збиратися і виплачуватися її одержувачам тільки акредитованою організацією: ні неакредитована організація, ні сам одержувач винагороди не має права її одержувати. Тому норми абз. 2 п. 3 на дані випадки не поширюються.

Абз. 8. п. 1 визначає принципи, застосовні за державної акредитації, і вказує на те, що порядок державної акредитації встановлюється урядом РФ.

Саму суть державної акредитації прямо в ЦК РФ не розкрито, але опосередковано вона впливає зі змісту ст.ст. 1242 і 1244 ЦК РФ.

Акредитована організація одержує право представляти — за умови управління правами на колективній основі — і тих

правоволодільців, з якою ця організація не має договорів про управління правами на колективній основі (абз. 1 п. 3).

При цьому зазначене право, чинне в певній сфері колективного управління з перелічених у п. 2, може бути закріплене тільки за однією такою акредитованою організацією (абз. 1 п. 2).

Таким чином, акредитована організація одержує монопольне право збирати суми винагороди для тих правоволодільців, які цій організації жодних прав на такі дії не передавали і які, цілком імовірно, цій організації не відомі, а може бути, взагалі є “мертвими душами”.

Кому, коли і як ці суми будуть виплачені, невідомо, але вони будуть одержані такою акредитованою організацією, до того ж одержані на законній підставі. Все це робить державну акредитацію досить привабливою.

Додаткові обов’язки, які ЦК РФ покладає на акредитовану організацію, — це “дрібниці”, порівняно з одержуваними нею правами.

Таким чином, суть державної акредитації — надання державою права здійснювати певну діяльність, тобто видача ліцензії.

Та оскільки ліцензування в Російській Федерації поступово скорочується, а в даному разі воно, навпаки, вводиться, у ЦК РФ застосований термін “акредитування”, незважаючи на те що цей термін не підходить і суті виникнення відносин не розкриває.

В абз. 7 п. 1 названі два принципи здійснення державної акредитації:

- 1) відкритість процедури;
- 2) врахування думки зацікавлених осіб, включаючи правоволодільців.

Найголовніший такий принцип, на жаль, не названий у ЦК РФ, впливає із суті державної акредитації. Акредитацію повинна одержувати та організація, яка має найкращі можливості розшукувати тих невідомих правоволодільців, яким призначені суми винагороди, зібрані цією організацією, і виплачувати цю винагороду правоволодільцям (п. 5). Необхідно вважати, що до державної акредитації за аналогією застосовні ст.ст. 4447-449 ЦК РФ.

Деякі національні системи колективного управління

В абз. 1 п. 2 зазначено, що одержувати державну акредитацію в тій або іншій формі колективного управління, де може бути одержана така акредитація, може лише одна організація.

Таким чином, навіть за наявності декількох претендентів одержує державну акредитацію лише один з них.

Абзац 2 п. 2 вказує на те, що одна організація з колективного управління може одержати державну акредитацію в одній, декількох або навіть у всіх сферах управління правами, в яких може бути одержана така акредитація.

З норм, наявних в абз. 1 і 2 п. 2, випливає, що державна акредитація не може бути надана тій організації, яка здійснює діяльність з колективного управління тільки в частині будь-якої однієї зі сфер, зазначених у п. 2.

Тобто, кожна сфера діяльності, зазначена в п.п. 1-6 п. 1, є єдиною і неподільною.

В абз. 3 п. 2 міститься норма, згідно з якою до діяльності акредитованої організації не повинні застосовуватися обмеження, передбачені антимонопольним законодавством.

Говорячи про “діяльність акредитованої організації”, ЦК РФ має на увазі ту її діяльність, яку ця організація здійснює на підставі одержаної акредитації. На іншу діяльність цієї організації дана норма не поширюється.

Під антимонопольним законодавством нині слід розуміти Федеральний закон РФ від 26 липня 2006 р. №135-73 “Про захист конкуренції”.

Цей закон, зокрема визначає способи поширення і припинення монополістичної діяльності. До них відносяться:

1. визнання господарюючого суб'єкта таким, що займає домінуюче положення (ст. 5 Закону);
2. встановлення заборон на вчинення таким суб'єктом певних дій (ст. 10 Закону);
3. заборона на укладення обмежуючих конкуренцію угод і на вчинення господарюючими суб'єктами узгодження дій (ст. 11 Закону);
4. формальності й обмеження при наданні державної або муніципальної допомоги (ст.ст. 19-20 Закону).

Застосування антимонопольного законодавства до діяльності акредитованих організацій з колективного управління

ня правами обмежується також тим, що антимонопольне законодавство поширюється в основному на господарюючі суб'єкти. До таких суб'єктів віднесені й некомерційні організації (а організації з колективного управління є некомерційними), але тільки ті некомерційні організації, які здійснюють діяльність, що приносять їм дохід (п.п. 5 ст. 4 Закону) і, очевидно, тільки у зв'язку зі здійсненням такої діяльності. Таким чином, можливість застосування до діяльності акредитованих організацій норм антимонопольного законодавства є органічною.

Абзац 1 п. 3 надає акредитованій організації право здійснювати управління правами і збір винагороди для тих правоволодільців, з якими ця організація не має договірних відносин.

Посилання на це право раніше зустрічалось в абз. 1 п. 3 і в абз. 2 п. 5 ст. 1242 ЦК РФ.

Таким чином акредитована організація одержує право діяти від імені невизначеного кола осіб, від імені всіх правоволодільців, чиї охоронювані об'єкти використовуються так, як це зазначено в п.п. 1-6 п. 2.

Нема сумнівів у тому, що ця норма при застосуванні її до випадків, зазначених у п.п. 1-3 п. 1, є серйозним, суттєвим обмеженням цивільних прав правоволодільців, а саме права на свободу договору (ст. 421 ЦК РФ) і навіть права на свободу здійснення і захисту своїх прав (ст.ст. 1 і 9 ЦК РФ). Тому ці обмеження ("представництво за законом") є допустимими і виправданими лише в тій мірі, в якій вони служать інтересам правоволодільців.

В абз. 2 п. 3 зазначено, що навіть після одержання однією організацією державної акредитації для певної сфери діяльності з колективного управління в тій же сфері може здійснювати діяльність інша організація з колективного управління (або навіть декілька таких організацій). Оскільки ця друга організація не одержала (та й не могла одержати) державної акредитації, вона, звісно, представлятиме тільки тих правоволодільців, з якими вона фактично уклала договори.

Така "друга" організація, як це прямо зазначено в коментованій нормі, може бути створена після одержання

Деякі національні системи колективного управління

державної акредитації однією організацією. Разом з тим, якщо певна організація утворена і здійснює свою діяльність до проведення державної акредитації, вона, звичайно, має право продовжувати свою діяльність і після того, як якась інша організація одержить державну акредитацію.

Відповідно до прямої норми, наявної в другій фразі абз. 2 п. 3, такі неакредитовані організації мають право укладати прямі договори з користувачами в інтересах правоволодільців, які фактично надали їм повноваження з управління правами на колективній основі. Отже, такі неакредитовані організації мають право на підставі цих прямих договорів також одержувати суми винагороди від користувачів і відомості про використання охоронюваних об'єктів.

Таким чином, навіть у тих сферах колективного управління, де може (і фактично повинна) застосовуватися система колективного управління за допомогою акредитованої організації, навіть після надання прав такій акредитованій організації користувачі змушені будуть укладати декілька договорів — з декількома організаціями з колективного управління.

Між тим, введення системи колективного управління правами за допомогою акредитованих організацій, за задумом, повинно полегшити становище користувачів, призводити до того, що користувач, уклавши договір з однією акредитованою організацією, може вважати, що він має право використати будь-які охоронювані об'єкти.

Норми, наявні в абз. 2 п. 3, не можуть застосовуватися у сферах колективного управління, зазначених у п.п. 4-6 п. 1, оскільки у ст.ст. 1245 і 1326 ЦК РФ зазначено, що збір і виплати винагороди в даних випадках здійснюють акредитовані організації, що виключає посередництво неакредитованих організацій.

Коли організації з колективного управління одержують державну акредитацію, виникають дві законні презумпції. Вважається, що:

- 1) всі правоволодільці передали свої відповідні права такій організації;
- 2) користувачі не вважатимуться порушниками всіх від-

повідних прав, які вони використовуватимуть, якщо укладуть і виконуватимуть договори з акредитованою організацією.

У п. 4 зазначено, що правоволоділець може спростувати ці презумпції.

Для того, щоб ці презумпції перестали діяти, правоволоділець повинен подати до акредитованої організації письмове повідомлення про те, що він відмовляється від послуг цієї організації.

Це повідомлення про відмову може стосуватися або всіх прав і об'єктів даного правоволоділця, або лише деяких з них.

Необхідно вважати, що якщо у повідомленні про відмову не згадуються окремі права і об'єкти, належні даному правоволодільцеві, то повідомлення відноситься до всіх прав і об'єктів, належних даному правоволодільцеві, зокрема й тих, які можуть бути створені або одержані цим правоволодільцем у майбутньому.

Стосовно повідомлення про часткову відмову, в абз. 1 п. 4 зазначено, що правоволоділець повинен представити при цьому порядок прав і (або) об'єктів, виключених з переліку тих прав і об'єктів, якими має право управляти акредитована організація.

Можна зробити висновок, що правоволоділець може вчинити інакше, а саме: вказати на ті права (і/або об'єкти), якими має право управляти акредитована організація; тим самим всі інші права і об'єкти будуть виключені зі сфери колективного управління, здійснюваного акредитованою організацією. Необхідно вважати, що такі повідомлення про відмову можуть бути надіслані акредитованій організації не самими правоволодільцями, а їхніми представниками, наприклад, неакредитованими організаціями з колективного управління. Цей висновок базується на нормах, наявних у абз. 2 п. 3.

Хоча норма, наявна у першій фразі абз. 2 п. 4 викладена не зовсім чітко, загальна її суть зрозуміла і полягає в тому, що протягом трьох місяців від дня одержання від правоволоділця такого повідомлення про відмову (саме протягом трьох місяців, а не “по закінченні трьох місяців”) акреди-

Деякі національні системи колективного управління

тована організація зобов'язана виключити такого суб'єкта-правоволодільця або, відповідно, зазначені права і об'єкти з договорів із усіма користувачами і розмістити інформацію про це в загальнодоступній інформаційній системі. Під зазначеною інформаційною системою, очевидно, мається на увазі Інтернет.

Стосовно виключення даних відомостей з договорів з користувачами, то зрозуміло, що замість індивідуальних сповіщень у договорах може бути загальне посилання на загальнодоступну інформаційну систему, в якій час від часу можуть з'являтися подібні повідомлення про відмову.

Усі ці дії акредитована організація зобов'язана здійснювати протягом трьох місяців від дня одержання нею повідомлення про відмову, а по закінченні трьох місяців вона більше не повинна управляти даними правами. По закінченні трьох місяців користувачі не мають права використовувати зазначені права без згоди самого правоволодільця або організації з колективного управління, яка уклала договір з правоволодільцем.

Необхідно вважати, що в повідомленні про відмову правоволоділець може вказати більш тривалий, ніж три місяці, строк, протягом якого акредитована організація повинна припинити управління відповідними правами.

Згідно з другою фразою абз. 2 п. 4 акредитована організація зобов'язана виплатити правоволодільцеві, який надіслав повідомлення про відмову, належну йому винагороду, одержану від користувачів за той період, коли діяли презумпції, зазначені в коментарі до даної статті. Крім того, такому користувачеві повинен бути наданий звіт про виконання його прав.

Дана норма поширюється також на випадки, коли винагороду для правоволодільця, який не уклав договори, одержано акредитованою організацією після припинення дії зазначеної презумпції.

Норми, наявні у другій фразі абз. 2 п. 4, зрозуміло, поширюються і на тих правоволодільців, які не подавали повідомлення про відмову.

Необхідно вважати, що правоволоділець, який надіслав акредитованій організації повідомлення про відмову, може

пізніше повідомити цю організацію про відкликання такої заяви — повністю або в певній її частині.

Очевидно, що правила, наявні в п. 4, повинні за аналогією застосовуватися до тих правоволодільців, які фактично уклали договори з акредитованою організацією. В будь-якому разі правоволоділець, який уклав договір з акредитованою організацією, не може бути поставлений в гірше становище, порівняно з тим правоволодільцем, який такого договору не укладав.

П. 5 покладає на акредитовану організацію обо-в'язок вживати заходів зі встановлення правоволодільців, які мають право на винагороду, одержану цією організацією за договорами з користувачами.

Зазначені заходи повинні бути “розумними і достатніми”. Цей вираз аналогічний наявному у ст. 10 ЦК РФ виразу “розумно і добросовісно”.

У разі спору відносно “розумності і достатності” вжитих заходів рішення може приймати суд.

На відміну від попереднього законодавства, яке встановлювало, що організації з колективного управління “мають право... по закінченні трьох років від дати ... надходження ... незапитаної винагороди” обертати її на інші потреби (п. 4 ст. 45 Закону від 9 липня 1993 р. “Про авторське право і суміжні права”), тим самим опосередковано пов'язуючи право організації на використання незапитаної винагороди із закінченням строку позовної давності, обчислюваного від моменту надходження винагороди на рахунок організації (що, звичайно, було несправедливо), нова норма не встановлює жодних строків припинення пошуків правоволодільців.

Суть другої фрази п. 5 полягає в тому, що акредитована організація не має права відмовитися укласти договір з будь-яким правоволодільцем, який звернувся до неї з цим проханням, якщо акредитована організація одержала (або одержувала) від користувачів певні суми винагороди, належної цьому правоволодільцеві.

Винятки становлять випадки, встановлені законом.

До цих винятків відноситься вже зазначений у ЦК РФ випадок — даний правоволоділець є членом іншої організа-

Деякі національні системи колективного управління

ції з колективного управління, наприклад іноземної (абз. 2 п. 3 ст. 1242 ЦК РФ).

У п. 6 вказано на те, що контроль за діяльністю акредитованих організацій здійснює уповноважений федеральний орган виконавчої влади. Цей орган має право (і навіть повинен) встановити форму звіту про діяльність акредитованої організації, який така організація зобов'язана щорічно представляти до зазначеного федерального органу. Крім того, акредитована організація зобов'язана публікувати ці щорічні звіти в загальноросійському засобі масової інформації.

Оскільки сфери, в яких повинні здійснювати свою діяльність акредитовані організації, різні, очевидно, що будуть затверджені різні форми цих звітів.

Зрозуміло, контроль з боку зазначеного федерального органу за діяльністю акредитованих організацій не обмежується представленням зазначених звітів.

У п. 6 йдеться про наявність “уповноваженого” федерального органу виконавчої влади. У зв'язку з цим необхідно розглянути питання про те, хто і як визначає (“уповноважує”) цей орган. Вважається, що це може зробити лише федеральний закон або указ Президента РФ (пп. 2 і 3 ст. 3 ЦК РФ); постанови Уряду РФ для цього недостатньо.

Цей висновок поширюється і на інші випадки, коли в ЦК РФ містяться вказівки на уповноважені федеральні органи виконавчої влади (наприклад, ст. 1246 ЦК РФ).

Незважаючи на те, що в різних статтях згадуються різні уповноважені федеральні органи виконавчої влади (зокрема, в цій ст. і ст. 1246 ЦК РФ), можливо, що закон (або указ) покладе здійснення всіх цих функцій на один федеральний орган або, навпаки, розподілить функції, що відносяться до одного федерального органу, між декількома такими органами.

У п. 7 передбачено права (і навіть обов'язок) Уряду РФ визначати порядок затвердження типового статуту акредитованої організації. Зрозуміло, Уряд РФ має право сам затверджувати такий типовий статут.

Ця форма є конкретизацією загальної норми, наявної в п. 1 ст. 52 РФ: “У випадках, передбачених законом, юри-

дична особа, яка не є комерційною організацією, може діяти на підставі загального положення про організації даного виду”⁹.

Висновки

В результаті аналізу колективного управління авторським правом і суміжними правами можна зробити такі висновки.

1. Колективне управління авторським правом і суміжними правами необхідне тоді, коли здійснення таких прав в індивідуальному порядку (в зв’язку з масовістю та іншими обставинами, віднесеними до використання) практично неможливе, або економічно не вигідне. Колективне управління повинно застосовуватися як альтернатива введення до закону положень про примусові ліцензії в тих випадках, коли це можливо. Не рекомендується здійснювати колективне управління правами, які можуть управлятися на індивідуальній основі, якщо не існує серйозних труднощів практичного або економічного характеру в такому індивідуальному управлінні.

2. Стосовно вибору між індивідуальним здійсненням прав і колективним управлінням правами, необхідно поважати свободу правоволодільців на об’єднання. Колективне управління не повинно мати обов’язкового характеру відносно виключних прав, які у свою чергу відповідно до Бернської і Римської конвенцій не повинні зводитися лише до права на одержання винагороди. Навіть у разі здійснення лише права на одержання винагороди обов’язок колективного управління цим правом може бути виправданий тільки в тих випадках, коли ця міра є вимушеною за існуючих обставин.

3. Повне колективне управління базується на виключних правах і включає в себе ведення переговорів про розмір виплачуваної винагороди та про інші умови використання, надання дозволу на використання, відслідковування вико-

⁹ Комментарий к Гражданскому Кодексу Российской Федерации (постатейный). Часть четвертая / Э.П. Гаврилов, О.А. Городов, С.П. Гришаев (и др.). — М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. — С. 53-78.

Деякі національні системи колективного управління

ристань, примушення до дотримання прав і збір винагороди, а також її розподіл між правоволодільцями. Можливе також і неповне колективне управління виключними правами (наприклад, правоволодільці можуть давати дозвіл самі, а збирати і розподіляти винагороду може організація з колективного управління).

4. Неповною формою колективного управління (оскільки дозвіл на використання не надається організацією з колективного управління) є управління правом на одержання винагороди (у разі примусових ліцензій або у разі, коли право існує лише як право на одержання винагороди, наприклад за домашній перезапис). Навіть у разі, якщо права володільців авторського права і суміжних прав обмежені таким чином, колективне управління все ж краще від примусового регулювання решти аспектів здійснення прав, тобто, щоб уникнути примусового управління, краще додавати до обов'язків організації зі збору та розподілу винагороди і обов'язок ведення переговорів про розміри винагороди, яка повинна виплачуватися в цих випадках, і про інші умови використання.

5. Вирішення питання про те, що краще: мати одну загальну організацію з колективного управління або окремі організації з різних прав і різних категорій правоволодільців, залежить від політичних й економічних правових умов і традицій, існуючих у тій чи іншій країні. Перевага окремих організацій полягає в тому, що через них можуть бути захищені безпосередньо і більш повно особливі інтереси певних категорій правоволодільців. Перевага єдиної загальної організації полягає в тому, що через неї значно легше вирішувати проблеми, що виникають з появою нових видів використання, та ефективніше захищати спільні інтереси правоволодільців. У тому разі, якщо існують паралельні організації, з'являється необхідність тісної співпраці між ними, а іноді й для спільних дій у формі окремих "коаліцій". Водночас за існування однієї загальної організації необхідна наявність гарантій, що інтереси окремих категорій правоволодільців не будуть обмежені.

6. У кожній країні, як правило, повинна існувати тільки одна організація з управління однією й тією ж категорією

прав. Існування двох або більше організацій в одній і тій самій галузі може зменшити або взагалі звести нанівець усі вигоди колективного управління правами.

7. Питання про те, державна чи приватна організація краща для колективного управління авторським правом і суміжними правами, залежить також від політичних, економічних та правових умов і традицій, існуючих у даній країні. Як правило, доцільніше створення приватних організацій. В умовах деяких країн (наприклад, країн, що розвиваються, які перебувають на стадії становлення їх авторсько-правової інфраструктури) більш бажаним для захисту прав правоволодільців може бути створення державних організацій. У разі створення таких державних організацій необхідні певні організаційні форми і гарантії, відповідно до яких правоволодільці могли б самі не тільки визначати умови контролю, а й фактично здійснювати такий контроль за управлінням своїх прав.

8. Не може бути застосоване положення про поширене колективне управління (тобто встановлене законом право використання без дозволу правоволодільця, але з виплатою винагороди творів, належних до тієї ж категорії, відносно якої організації з колективного управління видають дозвіл на використання їх власного репертуару за умови надання гарантій тим правоволодільцям, які не погодились з таким колективним управлінням) у разі здійснення виключних прав, якщо тільки відповідно до Бернської або Римської конвенції ці права не можуть бути обмежені тільки лише одержанням винагороди.

9. Дія бланкетної ліцензії, наданої організацією з колективного управління, повинна посилюватися наявною в законодавстві презумпцією, що така організація має право дозволяти використання всіх творів, охоплених такою ліцензією, і представляти всіх правоволодільців, охоплених даною ліцензією. В той же самий час організація з колективного управління повинна надати відповідні гарантії захисту користувачів, яким надана така ліцензія, від позовів індивідуальних правоволодільців, які не представлені даною організацією, але твори яких також покриваються бланкетною ліцензією.

Деякі національні системи колективного управління

10. Урядовий контроль за створенням і діяльністю організацій колективного управління бажаний. Такий контроль, крім іншого, може дати гарантії того, що здійснюватимуть діяльність тільки ті організації, які можуть забезпечити необхідні для ефективного колективного управління правами правові, професійні і матеріальні умови, а також того, що система колективного управління буде доступною для всіх правоволодільців, які її потребують, що умови членства в організації будуть розумними і що, найголовніше, базові принципи колективного управління (наприклад, принцип рівного відношення до різних категорій правоволодільців) будуть дотримані належним чином.

11. Рішення стосовно способів і правил збору й розподілу винагороди, а також інших важливих аспектів колективного управління, повинні застосовуватися самим правоволодільцями або органами, які представляють їх відповідно до статутів організацій.

12. Правоволодільцям, чії права управляються на колективній основі, повинна надаватися регулярна і досить детальна інформація про діяльність організацій стосовно управління їх правами. Така ж інформація повинна бути доступною іноземним організаціям з колективного управління.

13. Урядовий контроль (у разі необхідності і втручання) за прийняттям і практикою застосування ставок та інших умов ліцензування, застосованих організаціями з колективного управління, що знаходяться відносно до користувачів фактично у монопольному становищі, є виправданим тільки у тому разі й у тих межах, які необхідні для запобігання зловживання організацією з колективного управління своїм монопольним положенням.

14. Той або інший розмір ставок (наприклад, більш високий розмір ставок, ніж в інших країнах) сам по собі не може розглядатися як зловживання організацією з колективного управління своїм монопольним положенням. У цьому відношенні необхідно зважати на той факт, що ставки повинні відповідати виключній природі прав, а також повинні становити собою відповідну винагороду правоволодільцям, яка в деяких країнах може бути забезпечена знач-

но певніше, ніж у інших країнах, і що необхідно брати до уваги цінність репертуару, а також якість послуг, надаваних організацією з колективного управління (і в результаті всього цього може статися, що не підвищений тариф дуже високий, а знижені ставки досить низькі). Коли відбувається оцінка розміру ставок, необхідно враховувати також економічні й соціальні умови країни.

15. Відповідні правові і адміністративні заходи повинні полегшити діяльність організації з відслідковування використання творів і збору винагороди. У цих галузях повинно бути передбачене як обов'язкове найтісніше співробітництво з боку користувачів, включаючи звернення за ліцензіями і надання програм. Проти користувачів, які створюють будь-які необґрунтовані перешкоди для діяльності організацій з колективного управління, застосовуються міри примусу і санкції.

16. Жодна частина винагороди, зібраної організаціями з колективного управління правами, не може бути використана на цілі, не пов'язані з покриттям фактичних затрат з управління і розподілу винагороди серед правоволодільців (наприклад, на культурні або соціальні цілі), крім як із дозволу на таке використання зацікавлених правоволодільців, включаючи іноземних правоволодільців, або органів, які їх представляють, відповідно до статутів організацій з колективного управління.

17. Винагорода, зібрана організацією з колективного управління правами (після відрахування фактичних витрат з управління та інших можливих відрахувань, які правоволодільці можуть дозволити), повинна бути розподілена між індивідуальними правоволодільцями в найповнішій відповідності з фактичним використанням їхніх творів. Індивідуальним розподілом можна знехтувати лише в тих випадках, коли розмір зібраної винагороди настільки малий, що її розподіл не може бути здійснений за розумну ціну.

18. Іноземні правоволодільці, представлені організацією з колективного управління правами, повинні користуватися у всіх відношеннях (таких, як відслідковування використання, збір винагороди, відрахування на покриття витрат і, особливо, розподіл винагороди) таким же режимом, яким

Деякі національні системи колективного управління

користуються правоволодільці, що є членами організації і громадянами країни де діє організація з колективного управління.

19. Організації з колективного управління можуть виконувати інші функції, крім власне колективного управління правами, але витрати з оплати такої діяльності не повинні оплачуватися за рахунок винагороди, зібраної в рамках виконання функцій з колективного управління.

**КОЛЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ
АВТОРСЬКИМ ПРАВОМ І СУМІЖНИМИ
ПРАВАМИ. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

Володимир Степанович Дроб'язко

Монографія

Рекомендовано до друку
Вченою радою НДІ інтелектуальної власності
АПІН України
протокол № 7 від 22 вересня 2009 р.

Л. Цикаленко — комп'ютерна верстка
В. Рябиця — літературний редактор
І. Петренко — художнє оформлення обкладинки

Формат 60x84/16 Папір офсетний.
Гарнітура SchoolBookСТГ.
Ум.-друк. арк. 7.16. Наклад 300 прим. Зам №
Надруковано ТОВ "Лазурит — Поліграф".
Україна, 04080, м. Київ, вул. Костянтинівська, 73.
Тел./факс: 417-21-70
свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3133
від 17.03.2008